

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а сторінка.* Спецвипуск “Досвід шкільництва міста-ювіляра: Житомиру – 1125”.
- 2-а сторінка.* Славетні житомиряни: від минулого до сучасного.
- 3-я сторінка.* Відлуння ювілею (див також С. 119).
- 4-а сторінка.* 10-літні ювілеї установ МОН та АПН України.

Інноваційна школа

- Валентин Арендарчук.* Сучасні тенденції освітнього простору м. Житомира.....4
- Тетяна Мянєвська.* Реалізація проекту “Освітній менеджмент” як удосконалення професійних стандартів діяльності директора навчального закладу 6
- Валентина Чубінська, Ольга Мирна.* Використання інформаційно-комунікативних технологій в навчально-вихованому процесі 9
- Лариса Білоконь.* Метод проектів в навчально-виховному процесі 15
- Ганна Дудік.* Метод проектів у сучасній школі. З досвіду впровадження проектних технологій ...18
- Галина Пономарьова.* Інноваційна освітня діяльність у ліцеї.....24
- Світлана Коротка.* Є така школа.....30
- Юрій Кошевич.* Адміністративна підтримка позаурочної роботи обдарованих учнів в ліцейній філії МАН 36
- Надія Стойкова.* Науково-пошукова діяльність колегіуму як стратегічний напрям інноваційного розвитку. З досвіду роботи 44

Педагогіка школи

- Валентина Полулях.* Менеджмент культури 50
- Микола Костюченко.* Школа для майбутнього. Система розвивального навчання Д.Б. Елькініна – В.В. Давидова 59
- Юрій Романюк, Марія Шестакова.* Моніторинг професійної адаптації молодих учителів 64
- Ірина Янчук.* Виховуємо патріотів 69
- Яніна Глінчевська.* Роль учнівського самоврядування в школі 74
- Володимир Васьківський.* Система роботи з талановитими та обдарованими дітьми в умовах позашкільного закладу 80

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК
Постанова Президії

ВАК

У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року

Головний та науковий
редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

Літературна редакція
та коректура

Олена ПАВЛОВСЬКА
Антоніна ПОНОМАРЕНКО

Художній та відповідальний
редактор

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Верстка

Владислав ЗАХАРЕНКО

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

Фотокореспондент
Наталія БОЙКО

© О.Виговська, ідея та концепція
© О.Виговський, дизайн та оформлення
© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2009

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ВИДАВНИЦТВО
„ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА“
ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Лідія **ДАНИЛЕНКО**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Галина **ЕЛЬНІКОВА**
Ольга **ЗАЙЧЕНКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Людмила **КАЛІНІНА**
Юрій **КУЗНЕЦОВ**
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗІГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАНИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**
Павла **РОГОВА**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Володимир **СКИБА**
Анатолій **СОЛОГУБ**
Геннадій **ФЕДОРОВ**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Управління школою

<i>Марія Дорошко.</i> Маркетинг в освіті та громадські зв'язки.....	86
<i>Юрій Сатур.</i> Організація позабюджетної діяльності навчального закладу.....	95
<i>Надія Полівода.</i> Управління фінансами як один із суттєвих чинників розвитку загальноосвітнього навчального закладу	103
<i>Ніна Курпійчук.</i> Школа лідерства	108
<i>Дбаймо про здоров'я дітей!</i> <i>Іван Гончаренко.</i> Новий погляд на забуте	115
<i>Від редакції</i> <i>Ігор Доронюк.</i> Шлях довжиною в 100 років... ..	116
<i>Наші ювіляри</i>	118
<i>Лілія Донська.</i> Відлуння ювілею.....	119

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 12 від 26.06.2009 р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ „Директор школи, ліцею, гімназії”

1. Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друкуються і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.

2. Редакція лишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.

3. За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.

4. Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.

5. Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tiff та jpg.

6. Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.

7. Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), стислою анотацією.

8. Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: director@oldbank.com

Адреси редакції: 01033, м. Київ, а/с 116;
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

Повний або частковий передрук матеріалів журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за письмової згоди редакції.

Підписано до друку 15.09.2009 р. Формат 70x100 1/16.

Папір офсетний. 10,5 умов. друк. арк. Наклад 2000.

Віддруковано на ЗАТ „Книга”. Зам. 9-117.

Свідоцтво ДК №2325 від 25.10.2005 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова

03037, м. Київ, вул. Освіти, 6

Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

ІННОВАЦІЙНА ШКОЛА

- *За період з 1996 по 2009 рік 360 учнів незалежної України у міжнародних інтелектуальних змаганнях вибороли 329 медалей (63 золоті, 122 срібні, 144 бронзові), 16 учасників нагороджено Почесними грамотами.*
- *У системі Малої академії наук щорічно до наукової роботи залучаються близько 100 тис. старшокласників. Серед них понад 70 відсотків – це учні шкіл сільської місцевості... Більшість учасників III етапу конкурсу-захисту (56,1 %) є вихованцями позашкільних навчальних закладів обласних центрів, а також міст Києва і Севастополя; третина – з районних центрів. Лише 9,7 % учасників є мешканцями сіл та селищ міського типу.*
- *Важливою передумовою здійснення державних програм комп'ютеризації є оснащення загальноосвітніх навчальних закладів сучасною комп'ютерною технікою... У Державному бюджеті на 2009 рік на комп'ютеризацію загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості кошти не передбачено.*

Матеріали підсумкової колегії МОН
 "Про підсумки розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти у 2008/2009 навчальному році та завдання на 2009/2010 навчальний рік"
 (26 серпня 2009 року)

**Інноваційна
школа**

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ М. ЖИТОМИРА

**Валентин
АРЕНДАРЧУК**

Начальник
управління освіти
Житомирської
міської ради

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2009

Сучасні тенденції модернізації освіти зумовлюють оновлення процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами. Перед керівниками закладів освіти як міста Житомира, так і в цілому по Україні, постають нові завдання, які потребують умінь аналізувати великий обсяг фактичного матеріалу, узагальнювати тенденції, прогнозувати розвиток педагогічної системи школи, при

ймає рішення, організувати їх виконання, оцінювати результати. Керівники закладів освіти міста все більше відчувають вплив ринкових відносин, усвідомлюють, що управлінські процеси не обмежуються внутрішньошкільним управлінням. Посилюється вплив соціуму, громадськості на управлінську діяльність. Особливої уваги потребує управління людськими ресурсами, залучення педагогів, батьків, учнів до вирішення шкільних проблем.

За таких умов діяльність керівників навчальних закладів значно ускладню-

ється, оскільки вони вже не є пасивними виконавцями формальних інструкцій і вказівок. Практика показує, що більшість з них добре усвідомлюють необхідність власної активності, самостійності й повною мірою відчувають відповідальність за прийняті рішення.

Управління школою стає професійною діяльністю, зміст якої виходить за межі педагогіки. Професіоналізм сучасного керівника навчального закладу визначається знаннями та уміннями, за допомогою яких забезпечується ефективне управління.

Розуміючи це, управлінням освіти Житомирської міської ради розроблено стратегію розвитку освітньої галузі, що полягає в створенні умов для надання рівного доступу до якісної освіти, переходу до профільної старшої школи, котра дасть можливість формування і виховання творчої особистості, забезпечення навчання з урахуванням природних задатків кожної дитини.

ОСВІТА МІСТА ЖИТОМИРА

- 25** денних загальноосвітніх шкіл;
- 3** гімназії; **3** ліцеї;
- 1** колегіум;
- 6** навчально-виховних комплексів „школа-садок”;
- 6** центрів розвитку дитини;
- 32** дошкільних і **7** поза-шкільних навчальних закладів;
- 2** вечірні, **3** приватні навчальні заклади.

Пріоритети політики в розвитку освіти міста чітко визначено в Програмі розвитку освіти м. Житомира на 2006-2010 роки.

З метою ефективного впровадження локальних інновацій, вирішення висунутих життям освітніх проблем у місті розроблені та реалізуються, за підтримки Житомирської міської ради, ряд програм.

Упровадження наукових підходів до управління школою, всебічний науковий аналіз діяльності школи стали необхідною складовою діяльності управління освіти, а моніторинг – однією з головних функцій управління, бо саме він дозволяє приймати виважені коректні рішення. Моніторингові компетенції потрібні керівникам усіх рівнів. За результатами моніторингу управління освіти отримує інформацію про стан освітньої системи, її складників, виявляє проблеми, з'ясовує позитивні й негативні тенденції, а отже, сам процес управління є діагностично-прогностичним. Уже 15 років заклади освіти міста є щорічними учасниками міського конкурсу „Навчальний заклад року” в 5-ти номінаціях (див. вріз на цій сторінці):

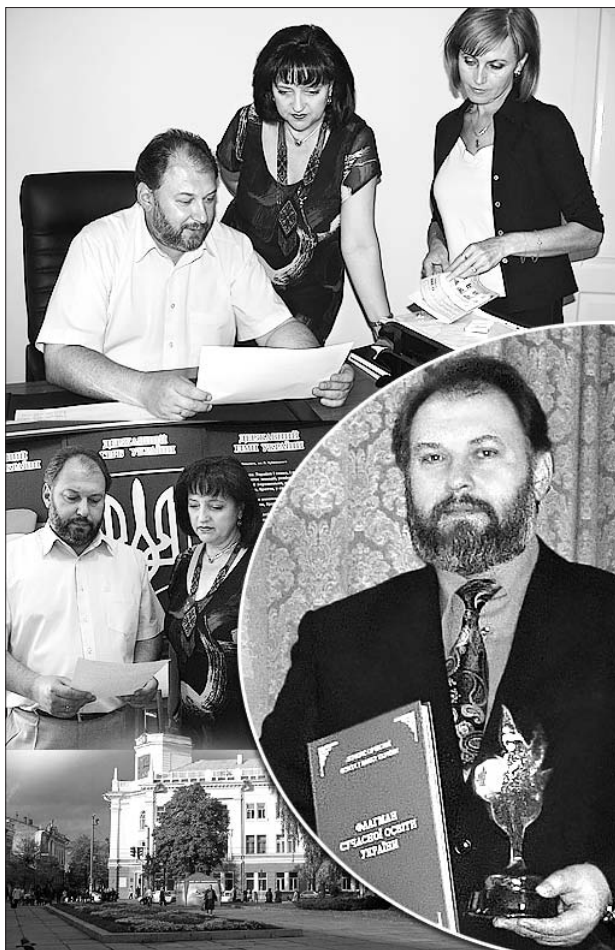
- загальноосвітній навчальний заклад;
- загальноосвітній навчальний заклад нового типу;
- малочисельний загальноосвітній навчальний заклад;
- навчально-виховний комплекс;
- дошкільний навчальний заклад.

Згідно з міською Програмою „Підтримки творчо працюючих педагогічних працівників та педагогічних колективів” переможці конкурсу отримують 5 тисяч гривень.

Переможцями та лауреатами конкурсів цього року стали директори – автори цього часопису:

- в номінації „Загальноосвітній навчальний заклад нового типу” – директор гуманітарної гімназії №23 **Ніна Купрійчук**;
- в номінації „Загальноосвітній навчальний заклад року” – директор загальноосвітньої школи № 27 **Світлана Коротка**;
- в номінації „Найкращі досягнення учнів у інтелектуальних змаганнях” – директор ліцею при ЖДТУ **Юрій Кошевич**;
- в номінації „Найкраща організація харчування” – директор ЗОШ № 28 **Яніна Глінчевська**;
- в номінації „Найкраще забезпечення методичних заходів” – директор ліцею №25 **Галина Пономарьова**;
- в номінації „Найкраща результативність участі школярів у масових заходах” – директори ЗОШ №5 **Юрій Сатир** та Екологічного ліцею №24 **Ганна Дудік**;
- в номінації „Найкраще матеріально-технічне забезпечення навчальних кабінетів” – директори ЗОШ №19 **Лариса Білоконь** та ЗОШ № 28 **Яніна Глінчевська**;
- в номінації „За кращий пришкольній табір” – директор ЗОШ № 28 **Яніна Глінчевська**;
- в номінації „Найкраще шкільне подвір'я” – директор ЗОШ №19 **Лариса Білоконь**.

Інноваційна
школа

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ „ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ” ЯК УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

**Тетяна
МЯНОВСЬКА**

Завідувачка науково-методичного центру управління освіти Житомирської міської ради

Науково-методичний центр управління освіти Житомирської міської ради постійно опікується питаннями підвищення професійного рівня управління школою, виходячи з того, що від якісного управління до благополуччя й успіху – один крок.

Співпраця з Асоціацією керівників шкіл України дала нам можливість успішно працювати в міському проекті „Освітній менеджмент”, який з 2006 року підтримується педагогічними працівниками, керівниками навчальних закладів, місцевими органами влади та громадськими організаціями не лише в місті, регіоні, а й в Україні.

Завдяки наполегливості наших колег – директорів шкіл міста Житомира – даний проект успішно реалізується, і одним із його завдань є створення Стандарту директора школи та Школи освітнього менеджменту для підготовки й підвищення кваліфікації керівників шкіл міста та їх резерву.

Етапи реалізації проекту:

- I. Підготовчий (2006-2007 н.р.).
- II. Організаційно-прогнозуючий (2007-2009 роки).
- III. Розвивально-формулюючий (2009-2010 роки).
- IV. Узагальнювальний (2011-2012 роки).
- V. Критерії оцінювання. Результативність (2012 р.).

Усе частіше ми зустрічаємося з поняттям „менеджмент”, що в перекладі означає „управління, керування, керівництво”.

Освітній менеджмент охоплює зміст, форми реалізації принципів, методів, підходів, технологій, функцій та прийомів управління взаємодії освітніх процесів.

Одним із видів освітнього менеджменту є *шкільний менеджмент* – комплекс організаційних форм, цілеспрямованих впливів керівника школи на діяльність персоналу та прийомів управління взаємодією освітніх процесів, до яких належать навчально-виховний, навчально-пізнавальний та самоосвітній процеси.

Місія менеджера – директора школи – це створення сприятливого середовища для динамічної взаємодії освітніх процесів та розвитку в учнів готовності до змін в умовах життєдіяльності, до творення свого майбутнього.

Мета управлінської діяльності директора школи, шкільного менеджера, — це визначення способів подолання невідповідностей між стандартом освіти та педагогічною творчістю персоналу.

З переходом від командної економіки до маркетингової в Україні система освіти також зазнала значних трансформацій, що передусім відбуваються на рівні керівника: демократизується процес прийняття рішень, школа набуває більшої самостійності в управлінській діяльності, що визначено основними положеннями Національної доктрини розвитку освіти України.

Професіоналізація керівників вимагає особливої уваги за нових умов управління освітнім процесом у сучасній школі, де керівник відіграє найважливішу роль у впровадженні інновацій.

Успіх будь-якої школи тісно пов'язаний із діяльністю директора. Директор відповідає за якість освіти. У контексті національних та регіональних завдань він має керувати школою таким чином, щоб забезпечувати постійне вдосконалення та підвищення досягнень учнів, а також ввіреного йому педагогічного колективу в цілому й кожного вчителя зокрема. Тому модернізація освітнього процесу зумовлює необхідність розробки універсальних вимог до професійної компетентності всіх директорів.

Вагомим досягненням освітніх міст є результатом активного опанування керівниками навчальних закладів

СТАНДАРТ ДИРЕКТОРА ШКОЛИ

Головним змістом нашого проекту є забезпечення відповідності української освітньої політики європейській та визначення ролі керівників шкіл за нових умов функціонування освіти. Центральне місце в цьому проекті посідає розробка стандарту керівництва школою або *стандарту директора школи*, над яким працюють науковці України та найпрогресивніших країн Європи.

Стандарт професійної діяльності директора школи має стати базою для професійної підготовки директора та інструментом, який допоможе йому надалі успішно виконувати свої обов'язки з управління освітнім процесом у навчальному закладі.

Стандарт визначає ключові аспекти професіоналізму директора та рівень компетентності, потрібний для ефективного управління, особливо на початку діяльності на посаді директора.

Стандарт є також мірилом сил та потенційних можливостей тих, хто збирається стати директором школи.

На базі стандарту початківці й досвідчені директори можуть розробляти *програму індивідуального розвитку*: перші — з метою забезпечення відповідності стандарту, останні — з метою вдосконалення.

Стандарт визначає ключову мету: дати кожному учневі освіту високої якості, яка сприятиме досягненню ним найвищих можливих для нього результатів, тобто найвищому особистісному розвитку — та дає відповідь на три основні питання:

- Чому директор діє в певному напрямі?
- Що є головними функціями директора?
- Як директору виконувати ці функції успішно?

Компетенція, згідно зі стандартом, визначається здатністю відповідати на ці три питання успішно діяльністю, тобто комбінувати у практиці професійні цінності, здібності та функції, де професійні цінності — це відповідь на питання, чому обраний той чи інший шлях діяльності, наскільки раціональною є в такому разі професійна поведінка директора школи, і чи вона базується на професійному обов'язку: служити інтересам дітей, інтересам держави.

Науково-методичний центр є постійним учасником педагогічних виставок усіх рівнів. У 2008, 2009 роках маємо Бронзові медалі Міжнародної виставки „Сучасна освіта в Україні” в номінаціях: „Упровадження здобутків педагогічної науки в практику” та „Науково-пошукова діяльність експериментальних закладів України як стратегічний напрямок інноваційного розвитку освіти”.

Досвід освітніх міст занесений до банку даних сучасних педагогічних технологій ОІППО та ЦІППО, інформаційно-аналітичного довідника „Впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчальних закладах України”, фонду державної відеотеки передового педагогічного досвіду.

Делегація м. Житомира на 1-ому Міжнародному форумі освітянських керівників, який було організовано і проведено редакцією журналу «Інноваційна школа» Директор школи, ліцею, гімназії 29 жовтня 2008 р.

У Житомирській міській раді

Бал випускників м. Житомира, 2008 р.

теорії менеджменту як ефективної форми управління соціально-економічним процесом. Адже на відміну від командно-адміністративної форми управління менеджмент максимально враховує особистісний потенціал кожного працівника, створює умови для його професійного розвитку, взаємодії в професійній діяльності, заохочує до досягнення максимально можливого результату.

На сторінках журналу з вами поділяться досвідом керівники навчальних закладів м. Житомира, які опрацювали та презентували модулі даного проекту.

Протягом останніх років науково-методичний центр активно співпрацює з державним університетом імені І. Франка, Поліським інноваційним центром освіти та розвитку, Житомирським державним технологічним університетом, агроакадемією, Київським Міжнародним університетом, Академією педнаук, Литовським Міжнародним університетом ЛСС, Інститутом психології, громадськими організаціями. Постійно проходить взаємообмін делегацій педпрацівників нашої області з Чернівецькою, Тернопільською, Рівненською областями, з відділами міської ради, Житомирським ОІППО, вузами міста та України, радою ветеранів, школою міліції, громадськими організаціями, засобами масової інформації.

Хочу висловити щире подяку Президенту АКШУ Олені Онаць за їхню успішну працю, яка забезпечила можливість використовувати напрацювання Українсько-голландського проекту з освітнього менеджменту.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІ- КАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

*Інноваційна
школа*

Освіта, як і будь-яка галузь суспільного життя, зазнає змін, які визначаються сутнісними динамічними та якісними ознаками і, безперечно, впливають на діяльність педагога. Ці зміни здебільшого пов'язані з особливостями культурного, економічного й політичного розвитку країни і мають, зазвичай, історичний характер.

Прийняті на початку ХХІ ст. державні стандарти освіти стали поштовхом для діяльності педколективу нашої школи. Основне психолого-педагогічне завдання при впровадженні державних стандартів ми вбачаємо в тому, щоб і учні, і вчителі прийняли новий їх зміст, зацікавилися ним і захопилися навчально-пізнавальною діяльністю. На вирішення цього завдання спрямовані професійні знання й творчі можливості педколективу школи.

Сучасний учитель — це той учитель, який володіє новими, сучасними технологіями, втілює новаторські ідеї.

Саме тому освітньою проблемою школи є *„Розвиток самодостатньої особистості вчителя та учня на основі розробки проектних технологій”* (Додаток №1).

У ході роботи над проблемою вчителі нашого закладу оволоділи сучасними технологіями: 44 з 86 пройшли навчання на курсах *«Intel „Навчання для майбутнього”*». Після закінчення курсів усі вчителі переконалися, що знання комп'ютерних технологій необхідні для вчителя, оскільки їх використання в поєднанні з методом проектів розширює можливості навчального процесу, дозволяє проводити дослідження, створювати власні публікації, презентації та веб-сайти, тобто ефективно застосовувати комп'ютерні технології в навчально-виховному процесі.

Ще одним кроком до оволодіння сучасними проектними технологіями стало проведення семінарів-практикумів для вчителів школи *„Педагогічні технології проектної діяльності в навчально-виховному процесі”* (Додаток №2).

Однією з вимог сьогодення є піднесення ефективності роботи колегі-

**Валентина
ЧУБІНСЬКА**

Директор ЗОШ
№7 м. Житомира

**Ольга
МИРНА**

Заступник дирек-
тора з НВР ЗОШ
№7 м. Житомира

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2009

Розглянуто на засіданні методичної ради ЗОШ №7 28.08.2007 р. Протокол №1

ПЛАН реалізації науково-методичної проблеми в ЗОШ №7 м. Житомира на 2007–2010 роки

Науково-методична проблема: „Розвиток самодостатньої особистості вчителя та учня на основі розробки педагогічних технологій проектної діяльності”.

Мета: демократизація та модернізація навчального процесу, розкріпачення вчителя та учня, формування прогресивного стилю мислення, етики й мотивації педагогічної діяльності.

Спрямування навчальної діяльності не на оволодіння готовими знаннями, а на їх вироблення, на співпрацю та співтворчість учителя та учня.

Напрями роботи:

2007-2008 н.р. Проектні технології: мета, суть, методологічні основи й шляхи їх впровадження.

2008-2009 н.р. Підвищення результативності навчально-виховного процесу шляхом стимулювання самоосвітньої роботи вчителя та учня.

2009-1010 н.р. Педагогічне забезпечення формування ціннісних орієнтацій навчальної діяльності учнів.

Тематика педрад

1. Педагогіка життєтворчості – стратегічна основа освітніх технологій ХХІ ст.
2. Роль особистості класного керівника в гуманізації навчально-виховного процесу.
3. Організація навчально-виховного процесу на основі максимального врахування й розвитку індивідуальних здібностей, нахилів, обдарованості дітей.
4. Формування самоосвітньої компетентності педагога та учня.
5. Виховання й самовиховання – два боки формування особистості.
6. Використання інноваційних технологій навчання на уроках (методичний фестиваль).
7. Громадянсько-правова освіта в школі.
8. Ефективність використання варіативної частини навчального плану.
9. Роль інноваційних пошуків та сучасних вимог до викладання української мови та літератури.

Науково-практичні конференції

- Психолого-педагогічний клімат – важливий компонент сучасного загальноосвітнього закладу.
- Проблеми удосконалення уроку в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
- Ціннісні орієнтації навчальної діяльності учнів.
- Нове в теорії педагогіки.
- Сучасні підходи психології до навчання та виховання учнів.

Тематика проектів

1. *Мовний проект* для учнів 5-11 класів „Мова моя солов'їна”.
2. *Соціальні проекти:*
  - Я громадянин України;
  - Люди похилого віку в суспільстві;
  - Навколишнє середовище;
  - Дозвілля дітей і молоді в нашому місті.
3. *Здоров'я людини:*
  - Берегиня роду;
  - Здоровий спосіб життя;
  - Життя без шкідливих звичок;
  - Здоров'я учнів школи.
4. *Трудове виховання і професійна орієнтація:*
  - Вузи нашого міста;
  - Професії батьків.
5. *Громадянське виховання:*
  - Моя родина в роки Великої Вітчизняної війни; ▶

ального органу управління школою – педагогічної ради. Видатний педагог К. Ушинський стверджував, що всі найважливіші справи елементарної школи мають вирішуватися на загальній раді всіх її вихователів і наставників. На нашу думку, *найголовнішими завданнями педради є:*

- об'єднання зусиль педагогів у розв'язанні проблем навчально-виховного процесу, підвищення якості навчання й виховання учнів;
- визначення цілей діяльності педагогічного колективу, перспектив, програми розвитку школи;
- впровадження в практику роботи педагогічного колективу досягнень психолого-педагогічної науки та перспективного педагогічного досвіду.

Уже давно в нас змінилися підходи до проведення педагогічної ради.

Сьогодні це:

- педрада-презентація;
- педрада-дискусія;
- педрада-захист;
- педрада-аукціон.

Педрада є творчою лабораторією, яка досліджує й колегіально розв'язує злободенні питання шкільного життя, націлює педколектив на піднесення якості й ефективності навчально-виховного процесу, стимулює розвиток творчого потенціалу педагогів, ріст професійної майстерності вчителів, сприяє демократизації управління.

Саме тому ми почали використовувати інформаційні та мультимедійні засоби при

підготовці та проведенні педрад. Тим самим не просто говоримо про сучасні технології, а на практиці демонструємо їх використання.

Технологія підготовки педрад:

- 1) складається план заходів підготовки до педради;
- 2) наказом по школі створюються творчі групи, визначаються керівники.

Кожна група одержує питання, над яким повинна працювати, виходячи з теми педради, готує презентацію, захищає свій міні-проект. Це дозволяє залучити до підготовки педради багатьох педагогів, сприяє виявленню творчості, кмітливості, індивідуальності кожного члена групи (Додаток №3).

Сьогодні більшість учителів школи вже не можуть працювати по-старому. Вчителі, які пройшли курси „Intel”, набули практичних умінь у створенні мультимедійних презентацій, активно використовують набуті знання в навчально-виховній роботі. Для початкової школи придбано технічне оснащення, яке широко використовується на уроках.

До проектної діяльності залучаються не лише вчителі, а й учні. Так при підготовці до уроку „Я і Україна” на тему „Моє місто” в 2 класі (уч. І.Й. Колопельник) учні презентували проекти „Вулиці мого міста” та „Видатні люди Житомира”. При цьому проведена велика підготовча робота: екскурсії по місту, екскурсії в музеї та ін.

Учні 4 класу підготували проект „Здорова їжа” (вч. Н.Л. Самойлова).

- Стежини Перемоги;
- Їх іменами названі вулиці нашого міста;
- Житомирська Маріїнська гімназія;
- Героїчна слава українського народу.

Питання для розгляду на засіданнях методичних комісій:

1. Метод проектів у навчально-виховній роботі.
2. Проектні технології як засіб спонукання учнів до самостійної та пошукової роботи.
3. Інноваційні технології в математичній та економічній освіті учнів.
4. Технології створення ситуації успіху на уроці.
5. Шляхи формування та розвитку загальноосвітніх умінь та навичок.
6. Методи та прийоми розвитку мотиваційної сфери учнів на уроках.
7. Розвиток творчих здібностей на уроках.
8. Методика підготовки обдарованих дітей до участі в конкурсах-захисті робіт МАН.
9. Організація пошукової діяльності, спрямованої на формування вмінь та навичок щодо орієнтації в інформаційному просторі.
10. Самоосвіта вчителя – шлях підвищення його професійної майстерності.
11. Розвиток розумових та пізнавальних здібностей учнів на уроках літератури через використання різновидів наочності, інформаційно-технологічних засобів навчання.

Додаток №2

ПЛАН семінару-практикуму для вчителів початкових класів

Не я вчу дитину, а дитина вчиться сама, вчитель же професійно допомагає здійсненню цього процесу.
Г. Вашенко

Тема: Педагогічні технології проектної діяльності в початковій школі.

Мета: Формування у педагогів творчого ставлення до професійної діяльності; опанування, застосування й розповсюдження новації – технології проектної діяльності.

Очікувані результати: сприяти розвитку педагогічної творчості вчителів та створенню перспективного педагогічного досвіду на основі використання технології проектного навчання.

1. Проектна діяльність як важливий аспект компетентнісної освіти школярів.
2. Про організацію проектної діяльності молодших школярів (з досвіду роботи).
3. Знайомство з творчими наробками вчителів школи (проекти вчителів та учнів, виставка і перегляд матеріалів).
4. Ділова гра „Проектна діяльність”:
1 група „Повітря”;
2 група „Здоров’я – найбільше багатство”;
3 група „Хліб – святий”.
5. Ознайомлення з правилами для вчителя, який вирішив працювати за допомогою методів проектів.

НАКАЗ ПРО ПІДГОТОВКУ І ПРОВЕДЕННЯ ЗАСІДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РАДИ „Формування самоосвітньої компетентності педагога та учня”

Відповідно до річного плану роботи школи та з метою формування позитивного розвитку компетенції самоосвіти та саморозвитку у всіх учасників навчально-виховного процесу

НАКАЗУЮ:

1. Провести засідання педради 29.12.2008 року в актовій залі школи.
2. Відповідальним за підготовку та проведення засідання педради призначити заступника директора з НВР Мирну О.І.
3. Для проведення засідання педради створити творчі групи вчителів, затвердити їх склад:
  - Група „Психологи та соціологи” (кер. А.К. Трибель, склад групи: Г.І. Попова, О.Ю. Воскобоева.);
  - Група „Пошук” (кер. А.Л. Павлик, склад групи: О.А. Куровська, М.І. Чемерис);
  - Група „Метод” (кер. О.А. Волченко, склад групи: О.М. Троцюк, Т.М. Заглада);
  - Група „Технологія” (кер. Л.А. Черкасова, склад групи: Н.Г. Плечиста, С.А. Драєва).
4. Заступнику директора з НВР О.І. Мирній:
  - 4.1. Провести спільне засідання методичної ради та керівників творчих груп, на якому скласти робочий план підготовки засідання 01.12.2008 року.
  - 4.2. До 25.12.2008 року підготувати проект рішення педради.
5. Керівникам творчих груп:
  - 5.1. Зібрати, обробити, проаналізувати та узагальнити необхідну інформацію про об'єкт вивчення;
  - 5.2. Підготувати ліоустративний матеріал;
  - 5.3. Внести пропозиції до проекту рішення педради.
6. Контроль за виконанням даного наказу залишаю за собою.

ГОТУЄМОСЬ ДО ПЕДРАДИ

Дата проведення: 29.12.2008 року

Тема: Формування самоосвітньої компетентності педагога та учня.

Мета: Узагальнити досвід школи та, спираючись на створену систему Компетентностей, формувати в учасників навчально-виховного процесу позитивне ставлення до освіти, допомогти в оволодінні технологіями життєтворчості, розвивати компетенції самоосвіти та саморозвитку свідомої особистості.

ПЛАН ЗАХОДІВ з підготовки до педради

1. Організувати роботу творчих груп згідно з наказом по школі.
2. Провести моніторинг самооцінювання реалізації потреб педагогів у розвитку та саморозвитку (15-19.12.2008 р.).
3. Провести бліц-опитування „Освіта — це товар?” (08-12.12.2008 р.).
4. Провести моніторинг самооцінювання учнів „Самооцінка здібності до самоосвіти та саморозвитку” (15-19.12.2008 р.).
5. Підготувати буклети за підсумками роботи творчих груп.
6. Провести діагностичне дослідження мотивації до навчання учнів 8-х класів.

Одним з перших розпочав роботу над проектами вчитель фізики і математики М.І. Чемерис. Його проекти, звичайно, більш складні і довготривалі. Ось деякі з них: „Велика перерва”, „Квадратний метр”, „Чому ви не в білому?”, „Симетрія кристалів”, „ККД газової плити” (див. вріз на С. 13).

Учитель інформатики Н.Г. Плечиста вважає, що предметна інтеграція і взаємозв'язок між шкільними дисциплінами стає невід'ємною частиною сучасного уроку. Комп'ютеризація навчального процесу дає можливість відтворювати на екрані персонального комп'ютера різноманітні процеси в динаміці. Така наочність дозволяє учням бути не тільки спостерігачами, а й при відсутності відповідного програмного забезпечення залучатися до розробки й написання програм для комп'ютерної підтримки вивчення різних предметів. Саме тому в практику роботи школи широко ввійшли інтегровані уроки: математика-інформатика, фізика-інформатика та ін.

Метод проектів у курсі інформатики вчителі школи застосовують у двох напрямках:

- факультативна робота з обдарованими дітьми (див. табл. на С. 14);
- фронтальна, що охоплює всіх учнів класу на уроках програмування.

Школа взяла участь у Всеукраїнському конкурсі „Школа сприяння здоров'ю”.

Питання збереження здоров'я дітей у центрі уваги всього педколективу, воно обговорювалося на засіданні методичної комісії класних керівників, засіданні шкільного батьківського комітету, педраді та ін. Під керівництвом учителя основ здоров'я та класного керівника 8 класу Л.А. Черкасової учні розробили багато проектів: „Здоровий спосіб життя”, „Дія нікотину на організм людини”, „Зроби свій вибір”, оформили відповідні буклети.

А учні 7 класу В. Волківський та Д. Козак підготували відеокліп „Дія нікотину на організм людини”. Всі ці матеріали широко використовуються в навчально-виховній роботі.

Використання мультимедійних та комунікативних технологій дозволяє забезпечити гласність при оцінці роботи вчителів під час атестації, методичних комісій тощо.

Так у 2007/2008 навчальному році кожна методична комісія прозвітувала про свою роботу, проілюструвавши звіт мультимедійними презентаціями.

Володіння мультимедійними та комп'ютерними технологіями дозволяє нам достойно представляти на працюваний досвід на щорічних виставках „Сучасна освіта” на міському, обласному та Всеукраїнському рівнях.

У 2008 році за участь у Всеукраїнській виставці „Сучасна освіта – 2008”

ДУМКА УЧЕНИЦІ ПРО РОЛЬ ПРОЕКТІВ

Так відгукується про роботу над проектом „*Велика перерва*” учениця 11 класу Юлія Куліковська:

„Для того, щоб в реальному житті досягти успіху й посісти пристойне місце в сучасному суспільстві, необхідне вміння працювати в команді, організовувати та планувати роботу, обробляти інформацію, оформляти отримані результати та виступати перед аудиторією. Навчитись цьому можна, розробляючи якийсь проект.

На прикладі проекту „*Велика перерва*” я розповім про всі етапи дослідження. Підготовка проекту тривала 4 місяці. Захист відбувався під час вивчення теми „Статистичні методи обробки інформації”.

На першому етапі було визначено мету проекту, складено план проведення дослідження та визначено терміни проведення; розподілено обов'язки.

Другий етап тривав 3,5 місяці і включав збір інформації:

- на перервах ми рахували, скільки учнів прямують у маркет;
- на наше прохання учні 9, 10, 11-х класів приносили з маркету товарні чеки на власні покупки.

Третій етап – обробка інформації. За чеками було визначено середні витрати учня, складено перелік найпопулярніших продуктів, підраховано їхню поживну цінність. Також було досліджено динаміку кількості учнів протягом лютого, березня, квітня та їх залежність від погодних умов.

Четвертий етап – оформлення результатів. Усі отримані результати були викладені в буклеті.

П'ятий етап – захист проекту. Учні були познайомлені з технологією проекту за отриманими результатами.

Отримані результати шокували слухачів під час захисту проекту. Вони дізналися, який великий відсоток шкідливих речовин міститься у продуктах харчування, що купують учні. Дехто навіть змінив свій раціон.

Особисто мені сподобалося працювати над проектом, досліджувати корисну для нас інформацію, адже це досвід, який знадобиться в подальшому житті”.

школа нагороджена двома Почесними дипломами:

- За творчу працю по створенню інноваційної школи майбутнього;
- За високі творчі досягнення в удосконаленні змісту навчально-виховного процесу. У 2009 році – дипломом „За високі творчі досягнення в інноваційному оновленні національної системи освіти”.

Запровадження мультимедійних засобів навчання стимулює інтерес учнів до роботи, їхню ініціативу, творчість, сприяє розвитку пізнавальної активності, виробленню самостійних суджень, розвитку мовлення.

За допомогою мультимедійних засобів навчання ми забезпечуємо зворотний зв'язок „програма – учень – програма”, „учитель – учень – учитель”, що є обов'язковою умовою здійснення процесу навчання.

Використання сучасних інформаційних, мультимедійних технологій у навчальному процесі позитивно впливає не лише на способи подання змісту навчання, управління навчально-

пізнавальною діяльністю, стимулювання цієї діяльності, а й на розвиток творчої праці вчителів, діагностику різних видів та процесів навчально-виховної роботи, удосконалення внутрішкільного контролю, організацію методичної роботи.

Проведене психологічне дослідження з вивчення творчого потенціалу вчителів школи показало, що рівень творчого потенціалу вчительського складу відповідає тестовим нормам, а за деякими критеріями і перевищує їх, що дає можливість стверджувати, що вчителі школи знаходяться на достатньо високому творчому рівні та якісно забезпечують навчальний процес.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Селевко Г.К. Технологии педагогических советов. // Школьные технологии. – 1998. – №3.
2. Соліна А., Лук'яненко Л. Моніторинг якості освіти у загальноосвітньому навчальному закладі // Школа. – 2008. – №9.
3. Чернишов О., Чернікова Л. Впровадження компетентнісного зорієнтованого підходу. За матеріалами Освіта-ua, 08.08.20008 р.
4. Івасюк Л. Формування самоосвітньої компетенції на уроках мови та літератури. // Школа. – 2008. – №7.
5. Бухлова Н.В. Аналітико-прогностичний супровід формування самоосвітньої компетентності учнів. Методичний посібник. – Донецьк: ОІППО, 2006.
6. Буряк В.К. Формування у школярів потреби в самоосвіті. // Рідна школа. – 2002. – №9.
7. Усова А.В., Бобров А.А. Формирование у учащихся учебных умений. – М.: Знание, 1987.

Результативність навчальної роботи з інформатики за 2007–2009 роки:

Олімпіади (місяця)

Роки	Міська	обласна	МАН (міська)
2007-2008	I, II	I, III	I
2008-2009	II, II, II	-	-

Конкурси (місяця)

Роки	Web-дизайн	Office-менеджмент	Краща програма для ЕОМ	Користувачі
2007-2008	1	2, 2	1, 1, 2, 3	1, 1, 2, 3, 3
2008-2009	5	2	-	1, 2

МЕТОД ПРОЕКТІВ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Інноваційна
школа

Людство живе в інформаційному суспільстві, і молоде покоління першим занурилось у новий інформаційний простір. Сучасні комп'ютерні системи стають інтегрованим середовищем для спілкування, навчання, обміну інформацією і спільного використання знань. Це дає змогу розширити можливості навчального процесу, використовуючи комп'ютер для спілкування, проведення досліджень, створення публікацій, презентацій та веб-сайтів, пошуку додаткової інформації тощо.

Розширення міжнародних контактів в усіх сферах людської діяльності, вільний доступ до інформації, розвиток телекомунікаційних технологій створює принципово нові умови для освіти. Особливе місце належить *методу проектів*, який розширює межі творчої діяльності як учня, так і вчителя, дає можливість використовувати комп'ютер не тільки на уроках інформатики, а й при вивченні різних предметів, привчає до самостійної дослідницької роботи для здійснення практично спрямованої мети.

Учителі школи переконані, що телекомунікаційні проекти педагогічно виправдані *тільки тоді, коли виконуються:*

- чисельні, систематичні, разові або довготривалі спостереження за яки-

мись явищами (природними, фізичними, соціальними тощо), які потребують збору даних у різних регіонах для вирішення поставленої мети;

- вивчення, порівняння, дослідження того чи іншого явища, факту, події, які мали місце в різних місцевостях, для виявлення закономірностей та прийняття рішень, розробки пропозицій тощо;
- вивчення проблеми використання того чи іншого методу (чи сукупності методів) для вирішення проблеми найбільш ефективним засобом;
- спільне творче завдання, розробка визначеної теми, практичне чи творче завдання, проведення захоплюючої спільної роботи.

„Учись, твори, йди до мети!” – девіз учнів та вчителів нашої школи, які працюють саме за методом проектів. Створення презентацій, веб-сайтів, публікацій школярами, організація та проведення педагогічних рад адміністрацією та вчи-

**Лариса
БЛОКОНЬ**

Директор ЗОШ
I-III ступенів №19
м. Житомира

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2009

Назва проекту: „СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВЕБ-СТОРІНКИ ШКОЛИ”

Цитата представлення проекту: „Хто хоче зрушити світ, той нехай почне із себе”.

Ідея проекту: створення екологічної веб-сторінки школи для ознайомлення бажаючих з системою роботи школи з екологічного виховання школярів.

Учасники проекту: Вінічук Антон, Журавський Артем, Немирівська Вікторія, Кондратюк Максим.

Термін реалізації проекту: вересень-жовтень 2008.

Координатор проекту: учень 11-В класу М.М. Кондратюк.

Керівник проекту: вчитель інформатики Л.В. Бузарова.

Результати проекту:

1. Створення екологічної веб-сторінки школи.
2. Розміщення її в Інтернеті та представлення на міському конкурсі веб-сайтів „Шкільний світ”.
3. Кондратюк Максим став призером міського конкурсу, де посів II місце.

Етапи проведення проекту

№	Етапи роботи	вересень		жовтень	
I	Вибір теми, визначення мети та виду роботи	2.09			
II	Підбір та аналіз необхідних джерел інформації		3 4.09 по 16.09		
III	Розробка веб-сайту			17.09- 1.10	
IV	Етапи створення окремих сторінок.				
V	Етап тестування та публікації сторінок на сервері				16.10
VI	Захист роботи на міському конкурсі веб-сайтів „Шкільний світ”.				18.10

Про сторінку <http://www.ecology19.org.ua>

Сторінка написана мовою гіпертекстової розмітки HTML з використанням каскадних стилів CSS. Стартова або головна сторінка має фреймову структуру, містить рядок, який біжить, меню, інформацію про ресурси сторінки, контактну інформацію про школу.

На нашій сторінці відвідувачі зможуть знайти основні нормативні документи Верховної Ради України та Уряду України з природоохоронної діяльності держави, про екологію Житомирської області та еколого-медичну ситуацію в ній, про екологічну освіту та громадські рухи, ознайомитись з професією еколога. Сторінка містить гіперпосилання на Інтернет-ресурси, а саме електронний довідник „Екологія та природні багатства України”, „Червону книгу України”, сайт Житомира, сайт ЗОШ №19. Веб-сторінка інформує про досвід роботи школи з екологічного виховання учнів, про екологічний парламент школи, екологічний гурток, екологічну агітбригаду та всі природоохоронні акції, у яких брала участь школа. Сторінка містить найкращі учнівські презентації, які можна використовувати у шкільному навчальному процесі.

телями школи спонукають до творчого та критичного мислення, послідовного міркування та представлення своїх ідей, праці в команді та індивідуально, визначенні пріоритетів, плануванні своєї роботи й особистої відповідальності за її реалізацію. Треба вибрати проблему та знайти шляхи її ефективного розв'язання, використовуючи свої знання. Використати тільки першоджерела або інформацію з Інтернету недостатньо, потрібно творчо підійти до планування своєї діяльності, зібрати необхідну інформацію, обробити її, оцінити, створити відповідно схеми, діаграми, графіки, проаналізувати не тільки своє бачення проблеми, а й бачення інших, класифікувати дані й зробити певні висновки. Під час навчально-виховного процесу діє схема співпраці „вчитель-учні” та „учні-учні”.

ОСНОВНІ ВИМОГИ для використання методу проектів

1. Наявність значущих у дослідницькому або творчому плані проблеми чи завдання, для розв'язування яких потрібні інтегровані знання та дослідницький пошук. (*Навіщо?*)
2. Передбачувальні результати: практична, теоретична, пізнавальна значущість. (*Для чого?*)
3. Самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів. (*Яким чином? З ким?*)
4. Визначення кінцевої мети проектів (спільних/

індивідуальних). *(Кому це потрібно крім мене?)*

5. Визначення базових знань з різних галузей, необхідних для роботи над проектом. *(Де взяти матеріал? Чим скористатися?)*
6. Структурування змістової частини проекту (поетапні результати). *(План чи алгоритм дій).*
7. Використання дослідницьких методів, які впливають із проблеми, висунення гіпотез щодо розв'язання проблеми, оформлення кінцевих результатів, підведення підсумків, корегування, висновків. *(Що і як оформити? Яким це бачу?).*
8. Результат проекту. *(В якому вигляді?).*
9. Оцінювання проекту. *(Наскільки вдалося? Чи виправдалися надії?)*

Наведу приклади, які зможуть дати певні уявлення про те, як використовують метод проектів педагогічний та учнівські колективи в урочний та позаурочний час (див. вріз на С.16).

З метою популяризації досвіду матеріали педколективу ЗОШ № 19 подано в міжнародний альманах „Золота фортуна”, інформаційно-аналітичний довідник „Впровадження інноваційних педагогічних технологій в навчальних закладах України” та до фонду державної відеотеки передового педагогічного досвіду.

Колектив закладу веде активну плідну співпрацю з підвищення якості навчання і виховання молоді з урахуванням вітчизняних освітніх і наукових традицій, з формуванням у випускників

конкурентоспроможності, професійної і соціальної мобільності, здатності до неперервної освіти й духовного самовдосконалення.

Напрацьована система взаємодії учнів і вчителів школи в площині проектної діяльності неодноразово висвітлювалась на освітніх заходах міського, обласного та всеукраїнського рівнів.

Педколектив закладу успішно презентував свої досягнення на Дванадцятій міжнародній виставці навчальних закладів „Сучасна освіта в Україні – 2009” і нагороджений *Дипломом за високі творчі досягнення в інноваційному оновленні національної системи освіти* та занесений до міжнародного каталогу „Сучасна освіта в Україні – 2009”.

Найкращі учнівські проекти 2006 року

- Web-сайт ЗОШ №19.
- „Чума ХХІ століття”.
- „Найбільша екологічна катастрофа світу”.
- „Симетрія в навколишньому світі”.
- „Основні етапи розвитку обчислювальної техніки”.
- „Материнські плати. Процесори”.

Найкращі учнівські проекти 2007 року

- „Архівування даних та програми-архіватори”.
- „Комп'ютерні віруси”.
- „Через терни до зірок”.
- „Апаратне забезпечення комп'ютера”.

Найкращі учнівські проекти 2008 року

- „Голодомор – технологія геноциду”.
- „Скажи шкідливим звичкам «НІ!»”.
- „Відомий та невідомий Піфагор”.
- „1 квітня 2009 року – 200 років від дня народження М.В. Гоголя”.
- Створення екологічної веб-сторінки школи.

Інноваційна
школа

МЕТОД ПРОЕКТІВ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

З ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Ганна
ДУДІК**

Директор
Житомирського
екологічного ліцею
№24

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2009

Проєктна технологія – одна із інноваційних освітніх технологій, яка забезпечує формування основних життєвих компетенцій учнів.

Головна мета нашого ліцею – „збудити”, дати виявитися самостійним творчим силам дитини, виховати її з широким розумінням своїх громадянських обов’язків, з незалежним високорозви-

неним розумом – таку людину, яка ніде, ні за яких обставин не загине морально й фізично і втілить в життя свою незалежну думку. Ця людина має бути успішною, конкурентоспроможною. Ідеально відповідає цій потребі проєктна технологія, оскільки вона сприяє активному залученню й реалізації життєвих планів учнів та вчителів.

В основі проєктної технології лежить розвиток пізнавальної та дослідницької діяльності учнів, уміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Особливого значення набуває залучення школяра до процесу по-

шуку. Важливим є не лише результат, а й процес його досягнення.

Цінною є співпраця між учнями та вчителем. Під час роботи над проєктом учитель виконує функцію консультанта. Він допомагає учням у пошуку інформації, координує процес роботи над проєктом, підтримує, заохочує учнів. Знаючи добре свій предмет, він має бути компетентним і в інших галузях науки, розуміти своїх учнів, враховувати їхні можливості й інтереси, бути комунікабельним, толерантним, творчим. Метод проєктів завжди спрямований на самостійну діяльність учнів, яка реалізується протягом визначеного часу; припускає розв’язування певної проблеми, яка передбачає використання різноманітних методів, засобів навчання та інтегрування знань, умінь із різних галузей науки.

У нашому ліцеї є напруцювання щодо використання методу проєктів у різних напрямках: *навчальне проєктування, соціально-виховне проєктування, управлінське проєктування, організація методичної роботи засобами проєктів.*

За основними ознаками і рисами проєкти бувають дослідницькими, творчими, ігровими, інформаційними, практично орієнтованими,

культурологічними, соціальними.

1. Дослідницькі проекти. Потребують чітко продуманої структури, визначеної мети, актуальності проекту для всіх учасників, соціальної значимості, продуманих методів роботи. Сюди можна віднести всі природничо-наукові, екологічні проекти. В нашому ліцеї це проекти екологічного спрямування (див. вріз на С. 19).

До дослідницьких проектів можна віднести **філологічні** та **мовно-лінгвістичні**. Це навчальні проекти, спрямовані на володіння мовним матеріалом, формування певних мовленнєвих навичок та вмінь; вивчення мовних особливостей, мовних реалій, фольклору, дослідження етимології слів, літературні розвідки, дослідження історико-фольклорних проблем тощо. В ліцеї результатом такого проекту стали дослідницькі роботи „*Природа у звичаях та обрядах Полісся*”, „*Топонімічні легенди*”.

2. Творчі проекти. Зазвичай не мають чітко продуманої структури, вона розвивається, підпорядковуючись інтересам учасників проекту. Можна домовитись про бажані результати спільної праці. Оформлені результати можуть бути у вигляді збірника, сценарію, програми свята тощо. Прикладом таких проектів у нашому ліцеї є творче літературне об'єднання учнів „*Світоч*”, а його результатом – випуск збірок поезії учасників проекту. Як твор-

чий проект діє *екологічний театр*. Результат його роботи – вистави екологічного змісту, просвітницька природоохоронна діяльність учасників.

3. Ігрові проекти. Структура таких проектів залишається відкритою до їхнього закінчення. Учасники беруть на себе певні ролі. Результати роботи можуть визначитися на початку проекту або до його завершення. Найявним є високий ступінь творчості. За змістом можуть бути уявними мандрівками, соціальними

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЕКТИ

Проект „Джерело життя”

Мета проекту:

- Відродження занедбаних джерел та їх охорона.
- Рациональне використання природних водних ресурсів.

Форми роботи:

- Вивчення історії джерела Велика Гапельня в с. Левків Житомирського району.
- Очищення та впорядкування джерела та прилеглої території.
- Дослідження джерела учнівськими групами хіміків, біологів, гідрологів, геологів.
- Зйомка відеофільму.
- Оформлення щоденника експедиції.

Проект „Зробимо світ чистішим”

Мета проекту:

- Поширення інформації та створення умов, що сприятимуть забезпеченню повного збирання, перевезення та утилізації побутових відходів й обмеження їх шкідливого впливу на навколишнє середовище та здоров'я людей.
- Виховання екологічної культури та свідомості в учнів, батьків, громадськості міста.

Проект „Вода – це життя”

Мета проекту:

- Загострення уваги громадськості на екологічних проблемах Житомирщини, зокрема проблемі питної води, збереження водойм.
- Поширення інформації про шляхи економії води.
- Залучення населення та учнівської молоді до практичних дій, направлених на захист водойм від забруднення.

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІ ПРОЕКТИ

Проект „Пізнай себе – будь здоровим”

Мета та завдання:

- Формування знань, умінь і навичок особистої гігієни.
  - Профілактика захворюваності.
  - Профілактика травматизму.
  - Посилення рухової активності та загартування організму.
  - Формування свідомого ставлення до здорового способу життя.
  - Формування умінь і навичок основ безпеки життєдіяльності.
  - Профілактика порушення постави та розвитку короткозорості.
- Форми роботи:*
- Запровадження здоров'язберігаючих технологій навчання.
  - Робота спортивних секцій та клубів.
  - Упровадження фізкультхвилинок на уроках з основ наук.
  - Моніторинг фізичного здоров'я учнів.
  - Організація дієтичного харчування.
  - Популяризація здорового способу життя

Проект

„Знаємо! Уміємо! Можемо! Або все про учнівське самоврядування в Житомирському екологічному лицейі №24”

Мета та завдання – вироблення навичок соціальної активності та соціальної відповідальності учнів:

- Відчутти себе творцями лицейного життя.
  - Зрозуміти, як приймаються рішення.
  - Навчитись організовувати веселе, корисне та культурне дозвілля.
  - Відчутти почуття гордості за причетність до гарних справ.
  - Виховати лідерські риси.
- Форми роботи:*
- Дієве учнівське самоврядування.
  - Школа лідера.
  - Програма „Рівний – рівному”.
  - Співпраця з місцевими органами самоврядування.
  - Волонтерська робота.

Проект

„Менеджмент в освіті – дорожня карта керівника”

Мета:

- Забезпечення організаційно-правової основи функціонування лицейу та її кадрового потенціалу.
  - Створення умов для здобуття повноцінної освіти на рівні державних стандартів, розвитку творчо обдарованих особистостей, повноцінного морального, психічного та фізичного розвитку.
  - Формування конкурентоспроможної творчо мислячої особистості, здатної до соціалізації та продуктивної праці у світі, що динамічно змінюється.
  - Створення умов для запровадження інновацій та розвитку творчої ініціативи вчителів.
- Етапи реалізації:*
- Розробка концепції й чітко визначених цілей навчального закладу.
  - Створення „моделі випускника”.
  - Розвиток педагогічних технологій.
  - Упровадження освітнього моніторингу.
  - Організація командної діяльності в педагогічному колективі.

імітаціями, комунікативними ситуаціями.

Можуть використовуватись як навчальні і в початковій ланці.

4. Інформаційні проекти.

Спрямовані на збір інформації, її аналіз та узагальнення фактів. Потребують чіткої структури, можливостей систематичної корекції під час проектною діяльності. В лицейі це груповий довготривалий проект „Лицейна газета «ЮНЕК»”, результатом діяльності якого є щомісячний випуск газети.

5. Практично орієнтовані.

Відзначаються чітко визначеним від самого початку результатом діяльності учасників проекту, який зорієнтовано на соціальні інтереси самих учасників роботи (документ, програма дій, проект закону, довідковий матеріал тощо). Потребують продуманої структури діяльності учасників із визначенням функцій кожного. Дуже важливо добре організувати координаційну роботу через обговорення, корекцію спільних дій, презентацію отриманих результатів та можливих способів використання їх на практиці, зовнішню оцінку проекту. Зразком може бути методичний проект „Удосконалення уроку засобами особистісно зорієнтованої освіти”, педагогічний проект „Модель випускника лицейу”.

6. Культурологічні проекти.

Мають зв'язок з історією та традиціями різних країн. За змістом можуть бути

історико-географічними, етнографічними, політичними, мистецтвознавчими, економічними. В нашому ліцеї це проекти „Козацькому роду нема переводу”, „Борис Тен і театр”, спільний українсько-голландський еколого-економічний проєкт „Я і світ”.

7. Соціально-виховні проєкти. Основна мета – виховання громадянина, патріота, вироблення навичок соціальної активності та соціальної відповідальності шляхом участі у практичній громадській діяльності в шкільному та позашкільному просторі. Прикладами таких проєктів у ліцеї є проєкти „Я – Громадянин”, „Пізнай себе – будь здоровим!”, „Адаптація соціально занедбаних учнів”, „Україна пам’ятає. Голодомор 1932-1933 рр.” (див. вріз на С. 21-22).

Як відбувається проєктна діяльність на практиці, можна побачити на прикладі основного проєкту ліцею, який має навчальний, соціальний, практично-екологічний напрями, залучає до діяльності колектив учителів та учнів 1-11 класів і розрахований на довготривалий час (див. табл. і вріз на С. 22-23).

Захист результатів проєкту відбувається щорічно в кінці навчального року. Кращі матеріали відбираються для участі в конкурсі природоохоронних робіт „Барви Полісся”, де постійно отримують нагороди

- Матеріально-технічне забезпечення.
Механізм реалізації:
- Створення динамічних творчих груп.
- Моделювання системи інформаційного забезпечення на основі горизонтальних та вертикальних зв’язків.
- Організація системи збирання, обробки та аналізу чітко визначеного комплексу інформації, яка відображає основні напрями НВП.
- Проведення педагогічно доцільної розстановки кадрів, залучення фахівців вищої школи. Профільність та варіативність навчання.
- Запровадження системи стимулювання діяльності всіх учасників НВП.
- Забезпечення ефективного проведення педагогічних рад, нарад при директорі, інструктивно-методичних нарад.
Обов’язки та відповідальність учасників проєкту:
- Управлінський апарат – діагностика, аналіз, організація, контроль, коригування НВП.
- Педагогічний колектив – творчість, ініціатива, ступінь виконання та якість, взаємодія, самоорганізація.
- Учнівський колектив – висока результативність навчання, розвиток самоврядування.
- Батьківський колектив – участь у стратегічному розвитку школи, створення та розподіл матеріальних ресурсів, участь у спільному навчанні та вихованні.
Оцінка результатів проєкту:
- Розроблена Концепція розвитку ліцею.
- Створена „Модель випускника ліцею”.
- Упроваджена особистісно зорієнтована технологія навчання.
- Підвищився рівень фахової майстерності вчителів.
- Підвищився рівень навчальних досягнень учнів.
- Зменшилась кількість учнів з девіантною поведінкою.
- Створена дієва батьківська рада.
- Упроваджено учнівське самоврядування.

Проект

„Україна пам’ятає! Голодомор 1932-1933 рр.”

Мета:

- Вивчити історичні події 20–30-х років, що призвели до голодомору в Україні взагалі та на Житомирщині зокрема.
- Поглибити знання з історії рідного краю.
- Дослідити долі родин, що постраждали під час Голодомору.
- Привернути увагу учнів ліцею, мешканців міста до питань збереження історичної пам’яті українського народу.
- Використати зібраний матеріал для проведення уроків Пам’яті та Акції „Колосок пам’яті”.
- Форми роботи:*
- Пошукова експедиція селами Житомирщини.
- Робота в архівах.
- Вивчення літературних творів на дану тематику.
- Створення презентацій.
- Результати:
- Учні ліцею осягнули глибину трагедії українського народу.
- Проєкт був представлений на Всеукраїнському конкурсі науково-пошукових робіт, став переможцем у номінації „Краща колективна робота” і був нагороджений дипломом Президента України.

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ ЗАВДАННЯ ПРОЕКТУ „ПРИРОДА ОЧИМА ДУШІ”

КЛАСИ	Напрямок роботи	ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ
1 клас	„Чотири кольори року”	<ul style="list-style-type: none"> Навчитися вести фенологічні спостереження. Уміти бачити прекрасне в природних явищах. Зібрати художні, літературні, фотоматеріали про пори року, явища природи. Провести звіти у формі відкритих літературно-музичних заходів. Сформувати в дитячій уявленні про проект як задуманий план дій, реалізація якого складається з певних етапів.
2 клас	„Майстерня живої природи”	<ul style="list-style-type: none"> Познайомитися з найтипівішими та найоригінальнішими пейзажами Житомирщини, виготовити фотоальбом „Люби і знай свій рідний край”. Навчитися творчо використовувати природний матеріал для виготовлення поробок, організувати виставку „Майстерня живої природи”. Оформити альбом „Дива та посмішки природи”. Навчитися бачити красу в звичайному, розвивати креативне мислення. Навчитися практичній діяльності в природі.
3 клас	„Зелена сукня України”	<ul style="list-style-type: none"> Познайомитися із рослинним світом Житомирщини. Вивчити зовнішній вигляд та властивості лікарських рослин. Зібрати матеріал про рослини – символи України. Познайомитися із рідкісними і зникаючими рослинами Житомирщини. Взяти участь у Святі первоцвітів. Виховувати бережне ставлення до рослинного світу. Створити клумбу первоцвітів.
4 клас	„Тварини з нами і без нас”	<ul style="list-style-type: none"> Познайомитися з видовим складом та ареалами життя тварин Житомирщини. Зібрати фольклорний матеріал з використанням образів тварин та птахів. Виховувати повагу до всіх форм життя, цінувати та оберігати тваринний світ. Узяти участь в акції „Бюцит”, „Зустріч птахів”, „Мурашник”. Виготовити альбоми „Птахи Житомирщини”, „Тварини Житомирщини”.
5 клас	„Від хмаринки до рослинки”	<ul style="list-style-type: none"> Виховувати в учнів бережне ставлення до водних багатств. Познайомитися зі станом водного басейну р. Тетерів та малих річок Житомирщини. Зібрати фольклорний матеріал та оформити альбом „Вода в народній творчості”. Узяти участь в акціях „До чистих джерел”, „Животоки рідної землі”. Провести показові літературно-екологічні заходи „Жива і мертва вода”, „Таємниці живої водиці”, „Голос живої води”.
6 клас	„П’ять поверхів життя”	<ul style="list-style-type: none"> Познайомитися із формами життя, пристосованими до існування в різних оболонках планети: гідросфері, літосфері, атмосфері, наземному середовищі. Мати уявлення про „ноосферу”. Навчитися бачити прекрасне в різних формах рельєфу, у рослинах і тваринах, атмосферних явищах. Підготувати матеріал до святкування „Дня гір”. Провести „Свято чистої води” до 22 березня. Провести акцію до „Дня захисту безпритульних тварин”. Узяти участь у святі „Зустріч птахів”, акціях „Бюцит”, „Мурашник”. Проводити науково-дослідницьку роботу в теплиці.
7 клас	„Стежками рідної землі”	<ul style="list-style-type: none"> Познайомитися зі станом навколишнього середовища в місцях розташування історично-краєзнавчих об’єктів. Провести агітаційно-просвітницьку роботу серед мешканців поблизу таких об’єктів щодо охорони та збереження історико-культурних пам’яток. Набути вмінь прокладання еколого-краєзнавчих маршрутів. Узяти участь у конкурсах „Краса і біль України”, „Історія міст і сіл України”, „Моя земля – земля моїх батьків”.
8 клас	„Екологія душі”	<ul style="list-style-type: none"> Познайомитися із правовим аспектом взаємостосунків „людина – природа”. Вивчити права та обов’язки громадян України щодо збереження та відновлення природних ресурсів. Навчитися відстоювати свої погляди у формі дебатов. Провести дебати „Людина: друг чи ворог природі”. Познайомитися з формою агітаційно-просвітницької роботи – „екотеатр”. Підготувати виставу „Права природи”.
10 клас	„Агітаційно-просвітницька робота”	<ul style="list-style-type: none"> Бути обізнаними з різними формами агітаційно-просвітницької роботи. Уміти писати звернення, листівки, агітки. Займати активну громадську позицію в питаннях охорони природи. Узяти участь у конкурсі екологічних агібригад. Узяти участь у проведенні фестивалю „Голос Землі”
11 клас	„Я – ви-пускник”	<ul style="list-style-type: none"> Науково-дослідницька робота в системі МАН. Волонтерська робота в мікрорайоні ліцею. Просвітницька робота з учнями початкової ланки. Робота в екологічній ліцейній газеті „ЮНЕК”.

за кращі природоохоронні проекти.

Існують певні **правила для вчителів, які вирішили працювати за допомогою проектів** (розроблені Асоціацією Дальтон-планшкіл, Нідерланди):

Учитель сам вибирає, чи буде він працювати за допомогою методів проектів. Ніхто з адміністрації школи не може нав'язувати йому це рішення. При цьому всі члени шкільного колективу поділяють відповідальність за його роботу.

Учитель повністю відповідає за дітей, які беруть участь у проекті, за їхні успіхи та безпеку.

Учитель довіряє учням, уважає їх рівноправними учасниками спільної творчої роботи й постійно підкреслює своєю поведінкою цю довіру.

Учитель надає учням можливість вільно й самостійно працювати. Він створює для цього всі умови.

Учитель вибирає нову позицію, переходячи від ролі лектора й контролера до ролі помічника й наставника.

Учитель стежить за своїм мовленням з точки зору дальтонівського підходу (не „Ти зробив це неправильно!”, а „Чому ти це зробив так?“).

Учитель втручається в самостійну роботу дітей тільки тоді, коли цього вимагають обставини або учні самі про це просять.

Як бачимо, *робота над проектом* – це практика особистісно зорієнтованого навчання, особистісно зо-

рієнтованої методичної роботи, особистісно зорієнтованої управлінської діяльності, що враховує в процесі конкретного учня, конкретного вчителя, його вільний вибір, особисті інтереси, тому учасник проекту розуміє, навіщо йому знання і де їх застосувати.

Здійснена в ліцеї апробація системи проектної діяльності засвідчила її перспективність та педагогічну доцільність, оскільки вона сприяє становленню творчої соціально активної особистості, створює ефективні передумови для формування життєвих компетентностей.

ПРОЕКТ „ПРИРОДА ОЧИМА ДУШІ”

Мета проекту:

- Сформувати систему знань про природу рідного краю, взаємовплив людини і природи, обов'язки і права громадян України щодо збереження природних багатств.
- Виробити в учнів уміння працювати над реалізацією етапів проекту, над систематизацією та оформленням звітних матеріалів.
- Згідно з принципами безперервності та наступності здійснювати реалізацію „Концепції екологічної освіти та виховання” ЖЕЛ № 24.
- Відпрацювати навички агітаційно-просвітницької роботи.
- Залучити учнів 1-11 класів до практичних дій у природі.

Очікувані результати від реалізації проекту:

- Сформованість системи знань про природу рідного краю, взаємовплив людини і природи.
- Знання учнями екологічних прав та обов'язків громадян України.
- Уміння учнів працювати над реалізацією етапів проекту, систематизувати та оформлювати звітні матеріали.
- Сформованість навичок агітаційно-просвітницької роботи.
- Випускники ліцею – екологічно грамотні, соціально-активні особистості, що вміють бачити і відтворювати красу та гармонію в природі.

ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ У ЛІЦЕЇ

**Галина
ПОНОМАРЬОВА**

Директор
ліцею № 25
ім. М.О. Шорса
м. Житомира

Важливим для сучасної освіти України є запровадження системних змін, оновлень у змісті, формі, методах освіти, зокрема загальної середньої.

У зв'язку з цим зростає потреба в підготовці та перепідготовці педагогічних і керівних кадрів до роботи в умовах реалізації інноваційної політики держави, у набутті ними додаткових знань, умінь щодо організації інноваційної діяльності.

Для підвищення якості навчально-виховного процесу в нашому

ліцеї була створена творча група, яка розробила програму впровадження і здійснення інноваційної освітньої діяльності в закладі. На першому етапі вивчалися потреби педагогів у нових знаннях, рівень їх компетентності з визначених проблем тощо. Ми використали такі методи педагогічних досліджень: спостереження, бесіди, тестування, діагностування, самооцінка педагогами своїх труднощів і потреб.

Результати діагностування готовності наших учителів до розуміння та реалізації інноваційної діяльності педагога показали,

що всі члени педколективу готові до її сприйняття, але мають різний ступінь готовності (див. схеми).

Майже **90 %** членів колективу вважає, що праця + бажання + пошук дають їм можливість уміло використовувати інноваційні технології, **10%** потребують допомоги внутрішнього інноватора.

Важливим стимулом до здійснення інновацій у ліцеї є тісна співпраця з науковцями, зокрема з *кафедрою інноваційних технологій навчання й виховання Житомирського Державного університету ім. І.Я. Франка* (завідуючий кафедрою І.І. Коновальчук) та *Поліським регіональним центром розвитку* (керівник Ю.О. Костюшко), які провели з учителями ліцею комплекс заходів: години спілкування, семінари-тренінги, консультації. Особливе захоплення в членів педколективу викликали тренінг „*Самореалізація вчителя як один із чинників педагогічної майстерності*” та семінар „*Самоорганізація та самореалізація педагога*”. Така співпраця ще раз утвердила розуміння кожним учителем відомої аксіоми — якісна інновація можлива лише за умови високого рівня професійної майстерності. Тому ми і взяли участь у спільному дослідженні в межах комплексу „*Полісся*” по визначенню ефективності педагогічної діяльності вчителів відповідно до їх кваліфікаційних

категорій за блоками: *знання; уміння; кваліфікації*.

Як відомо, педагогічні інновації здійснюються у змісті, навчанні й вихованні, формах і методах, технологіях.

У нашому ліцеї створено структуру якісної профільної та допрофільної підготовки, яка передбачає широку систему курсів за вибором, спецкурсів, факультативів, значна частина яких здійснюється за авторськими та робочими програмами вчителів ліцею: *Т.В. Кеслер, І.Б. Янчук, С.Д. Ковальчук, С.П. Солодкої, Н.П. Тарасун, Л.В. Красуцької, Г.О. Кондратюк, М.Л. Ільченко, І.О. Василевич* та ін. При цьому дані програми адаптовані під кожний конкретний класний колектив, враховуються побажання та уподобання, можливості та задатки наших обдарованих та творчих учнів.

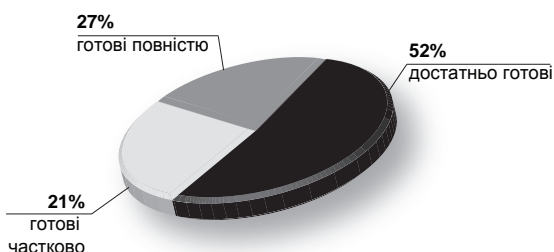
Стало традиційним у ліцеї залучення до викладання курсів за вибором, факультативів викладачів ВНЗ. Станом на сьогодні в ліцеї працює 4 таких фахівці (ЖДУ ім. І. Франка).

У ліцеї розпочато розробку й впровадження в навчально-виховний процес методичних, дидактичних матеріалів з вивчення окремих предметів (тем) на основі особистісно зорієнтованого підходу до навчання, використання інноваційних технологій, що спонукають учнів самостійно оволодівати знаннями, виховувати відповідальну особистість, здатну до самоосвіти й саморозвитку, яка вміє критично мислити й активно діяти в ситуаціях, які зазнали соціальних змін. Дані матеріали відзначені на

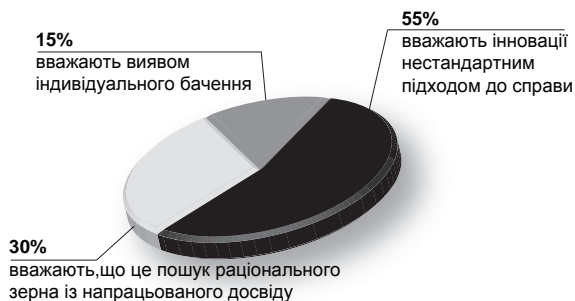
РЕЗУЛЬТАТИ ДІАГНОСТУВАННЯ УЧИТЕЛІВ

За самооцінкою готовності до інноваційної діяльності:

Самооцінка готовності до інноваційної діяльності

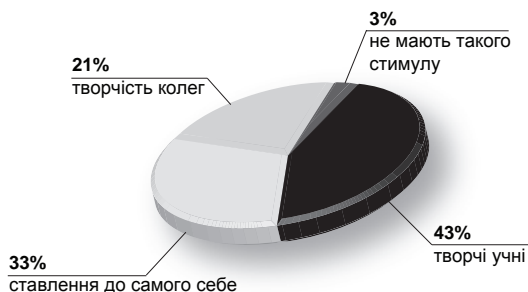

Розуміння поняття „педагогічна інновація”

Головним стимулом інноваційної діяльності в нашому колективі є:

Що найбільше стимулює до інноваційної діяльності

міських та обласних (а частина – на Всеукраїнських) виставках „Сучасна освіта України”.

Відаючи належне попереднім пріоритетам педагогіки, колектив ліцею розробив систему завдань, форм і методів виховання, що втілилась у такі проекти: „Я і Україна”, „Я – особистість”, „Я і ми”, „Я, Земля, Всесвіт”, „Ліцей і сім'я”. Успішно діє власна модель учнівського самоврядування. Розвитку зовнішньої комунікації сприяє робота ліцею в проектах асоційованих шкіл ЮНЕСКО.

Всі ми розуміємо, що впровадження інновацій потребує науково-методичного супроводу управління процесом, і для себе визначили три його складові: *проміжні цілі; етапи; форми та методи.*

Серед багатьох сучасних технологій, що впроваджуються в ліцеї, – проектна. Як відомо, у її витоків стояли Дж. Дьюї, В. Кілпатрик, С. Шацький. Суть цієї технології полягає в стимулюванні інтересів учнів до певних проблем, гармонічному поєднанні академічних знань з прагматичними, інтегруванні знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Упроваджуючи цю технологію, *прогнозуємо такий результат:*

- модернізація освітнього процесу шляхом його гуманізації;
- розвиток пізнавального інтересу ліцеїстів;
- сформованість в учнів умінь та навичок самостійного здобуття знань, умінь застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних та практичних завдань;

- сприяння учням у здобутті комунікативних навичок, їх здатності працювати у групах, виконуючи різноманітні соціальні ролі;
- розширення кола спілкування дітей, знайомство з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему, прищеплення учням умінь ведення дослідницької діяльності.

Внутрішні інноватори даної технології підвищили свій професійний рівень за навчальною програмою курсу „Intel. Навчання для майбутнього”. Більше 50% учителів ліцею пройшли тренінги за нульовим (1 група) та підготовчим (3 групи) модулем з використання проектних технологій у навчальному процесі. Проведено публічний захист та науково-методичну експертизу створених ними проектів. За програмою впровадження технології в ліцеї проведено семінари, практикуми, майстер-класи, показові уроки, факультативні заняття, тренінги для членів наукового товариства учнів „Еврика”.

Відповідно до програми впровадження технології науково-методичною радою ліцею проведено глибокий аналіз та узагальнення результатів, розроблено методичні рекомендації, створено майстерню при раді старшокласників „Учимося проєктувати” та творчу майстерню педагогів „Самореалізація особистості через участь у проєктній діяльності”. Найкращий досвід радою рекомендовано узагальнити в методичних посібниках.

На сьогодні вже створені посібники „Навчальні проекти за системою „Intel. Навчання для майбутнього”, „Метод проектів у навчанні фізики”, „Від інноваційних технологій освіти через педагогічну майстерність учителя до формування особистості учня на уроках англійської мови”, „Застосування інформаційно-комунікаційних та проектних технологій при викладанні предметів” (у 3-х частинах).

Але ми всі розуміємо, що під час розвитку інноваційної діяльності в ЗНЗ велику роль відіграє інновацій-

ний педагог, який здійснює педагогічну діяльність за самостійно обраним напрямом, має високу мотивацію праці й досягає значних результатів. Педагоги-новатори формують „Творчі команди”, так звані проектні групи, яким надається часткова автономія в діяльності.

Ми намагаємося створити для таких учителів оптимально сприятливі умови праці, надаємо матеріальну підтримку за рахунок економії. Так, наприклад, Заслужена вчителька України Є.М. Литвин активно впроваджує технологію формування творчої особистості (автори: П. Зінченко, Ф. Богданський, С. Максименко, Р. Коренковська), суть якої в розвитку зв'язного мовлення учнів початкової школи за допомогою монотипії, широкого використання творчих завдань, пов'язаних з наочно-дієвим мисленням. *Прогнозовані результати:*

- розвиток чуттєво-образної сфери, зв'язного мовлення, уяви, креативності, сенсорних відчуттів;
- формування емоційної пам'яті молодших школярів;
- удосконалення й розширення внутрішнього світу дитини.

Дослідження стану практичної підготовки педагога до інноваційної діяльності свідчить про те, що необхідно цілеспрямовано формувати готовність педагога до конкретної інновації в спеціально створених для цього організаційно-педагогічних умовах, які забезпечують просування педагога від готовності впровадження конкретної інновації до готовності оволодіння будь-якою іншою.

Спираючись на досягнення зарубіжної та вітчизняної науки (Р. Стогділла, Л. Уманського, Ю. Ємельянова) з питань формування комунікативних зв'язків та лідерських якостей педагогів, з метою інтенсифікації роботи ми проаналізували і визначили, що *наш педколектив ділиться на три групи:*

I – учителі-лідери, новатори, ініціатори, ті, хто одразу готовий підтримати нововведення й дати свої пропозиції, повести за собою;

II – учителі, що виконують свої обов'язки, ставляться до роботи як до служби, вони підтримують новачки одними з останніх;

III – ті, хто хоче кращого, але боїться брати на себе ініціативу (прихований ресурс).

Динаміка зміни кількісного співвідношення між членами груп – показник ефективності управління членів команди ліцею. На цих принципах створена та ефективно діє власна модель методичної роботи ліцею, яка одночасно працює на вчителя, учня, батьків. Ця модель забезпечує становлення нового вчителя: конструктора, дослідника, моделювальника, науковця, здатного створити успіх, психологічний комфорт, розвиток. Її особливістю є те, що, маючи високий потенціал кваліфікованих майстрів педагогічної діяльності, адміністративна команда організовує методичну роботу в трьох методичних об'єднаннях, практична спрямованість яких – домогтися постійного професійного самовдосконалення, забезпечуючи доступність у роботі. Планування ведеться так, що протягом року всі три методичні об'єднання визначили для опрацювання не різні, а однакові питання, виходячи з проблемної теми ліцею та міста.

До складу I методичного об'єднання входять учителі вищої кваліфікаційної категорії. В окрему групу виділені вчителі-методисти, старші вчителі, які розробляють і проводять авторські уроки, семінари-практикуми, методичні консультації тощо. Вони виступають ініціаторами проведення психолого-педагогічних семінарів, організації роботи з обдарованими дітьми, психолого-педагогічних консиліумів, ділових ігор, „Методичного ярмарку”, організації методичних виставок.

До складу II методичного об'єднання входять вчителі I кваліфікаційної категорії. Ця група вчителів значну увагу приділяє питанню самоудосконалення професійної майстерності, вивчення досвіду роботи вчителів-новаторів та використання його елементів у щоденній практиці. Вони – активні учасники підготовки

та проведення науково-практичних конференцій, педагогічних читань, методичних нарад, зустрічей з науковцями.

У III методичному об'єднанні працюють учителі II кваліфікаційної категорії та вчителі-спеціалісти. Вони під постійною увагою з боку адміністрації ліцею та досвідчених, творчих

учителів I-го та учителів-практиків II-го методичних об'єднань. Члени III-го методичного об'єднання – активні учасники практичних семінарів, залучені до роботи клубу „Педагогічна майстерність”, є слухачами школи ППД („Майстер – клас”), учительської студії, а молоді вчителі – школи молодого вчителя „Паросток”.

Така форма організації науково-методичної роботи дозволяє мобілізувати всіх членів педколективу до активного впровадження проблемної теми, інтеграції зусиль науково-предметних кафедр. А вся структура методичної роботи ліцею дозволяє так працювати протягом року, щоб кожний учитель міг провести показові уроки, узагальнивши певну тему, яку було обрано для самостійного опрацювання, міг виступити зі своїми пропозиціями на засіданнях педагогічної ради, методичній нараді, оперативці, семінарі-практикумі тощо.

Протягом року науково-методичною радою ліцею проводиться моніторинг активності вчителів, результати якого аналізуються на підсумковій педраді.

Проведення всієї науково-методичної роботи, впровадження інновацій у ліцеї відбувається з постійною опорою на досягнення сучасної психології. Соціально-психологічна служба ліцею орієнтує кожного педагога на виявлення своїх сильних професійних і особистісних якостей, рефлексію та гармонізацію його внутрішнього стану, плідні взаємини з учнями та батьками й надає практичну допомогу адміністрації в управлінні процесом роз-

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ліцею № 25 ім. М.О.Щорса м. Житомира

Мета: розвиток професійної творчості вчителів ліцею і становлення особистості громадянина України

витку навчально-виховного закладу, який стає ефективнішим при своєчасному впровадженні інновацій.

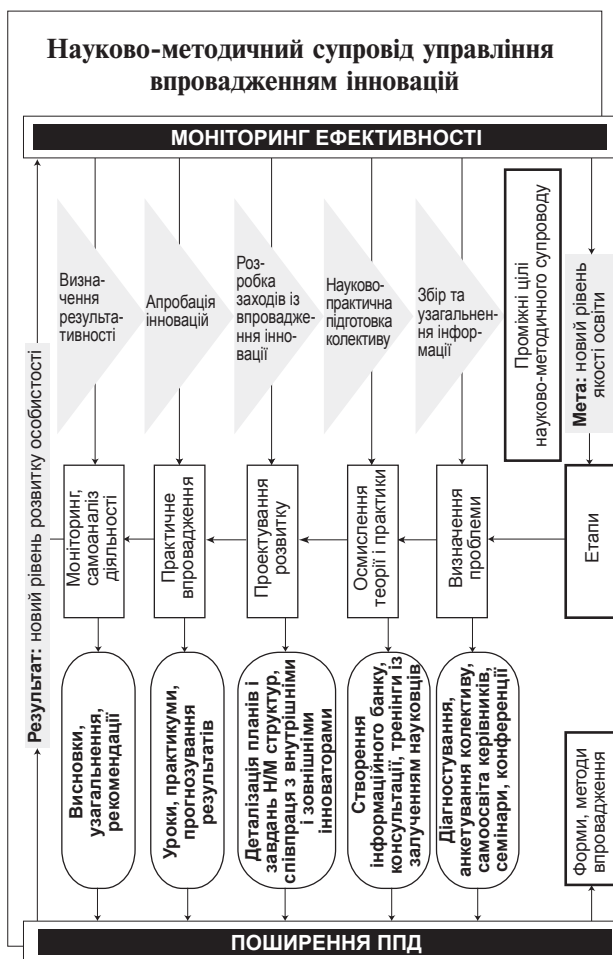
Після реформування закладу в багатoproфільний ліцей наш педагогічний колектив глибоко усвідомив філософію, ціннісні орієнтири навчального закладу нового типу й виробив для себе 5 кроків на шляху прогнозованого розвитку (див. вріз).

Здійснення управління інноваційною діяльністю відбувається в нас завдяки узгодженим діям команди адміністрації. Заступники директора – педагоги, чий професіоналізм, творчість, ерудиція відомі серед освітян міста та області. Характерні риси, що єднують команду – це одержимість у роботі, творчий пошук, вміння знайти індивідуальний підхід до кожного вчителя, учня та його батьків і головне – організувати навколо себе колектив, спрогнозувати результат діяльності та визначити шляхи його досягнення.

Але інноваційність не є і не може бути самоціллю в педагогічній практиці. Мета її полягає в оптимізації навчально-виховного процесу, в забезпеченні його відповідності умовам і тенденціям суспільного буття.

Ми цінуємо працю і тих учителів, які досягають результатів, ефективно використовуючи традиційні форми й методи навчання або органічно їх поєднуючи з інноваційними.

Мета нашого сьогоднішнього – якісна освіта. А вибір форм, методів, технологій – за кожним навчальним закладом і кожним учителем зокрема.

5 КРОКІВ НА ШЛЯХУ ПРОГНОЗОВАНОГО РОЗВИТКУ

- I етап** – *проектно-мобілізаційний*: формування бажаного образу навчального закладу й забезпечення готовності педколективу до реалізації програми його розвитку. Розробка програми розвитку.
- II етап** – *експериментально-пошуковий*: впровадження новачки у життєдіяльність навчального закладу. Пошукова діяльність випереджувальних груп.
- III етап** – *реформативний*: оновлення та реформування освітньо-виховних процесів.
- IV етап** – *аналітичний*: об'єктивна оцінка процесу й результатів.
- V етап** – *узагальнювальний*: узагальнення, презентація і поширення власного досвіду. Визначення перспектив у режимі розвитку.

Є ТАКА ШКОЛА...

Одним із основних завдань національної освіти є формування творчо активної, всебічно розвинутої особистості.

**Світлана
КОРОТКА**

Директор ЗОШ
I-III ступенів №27
м. Житомира

Творча особистість – це цілісна людська індивідуальність, яка виявляє творчі здібності, творчу мотивацію, творчі вміння, що забезпечують її здатність породжувати якісно нові матеріали, технології та духовні цінності, щоб більшою чи меншою мірою змінювати на краще життя людини. Школа для того і функціонує, щоб до-

помогти дитині розвинути в собі здібності до самореалізації, не тільки навчити, а й створити умови для того, щоб дитина була готова до цієї складної й самостійної роботи.

Ідея формування творчо розвинутої особистості є провідною в роботі нашої школи. Основна мета – створення ефективної системи виховання та розвитку обдарованих і здібних дітей. Тому протягом останніх 4 років педагогічний колектив працює над науково-методичною проблемою „Реалізація творчого потенціалу учнів шляхом упровадження особистісно орієн-

тованої системи навчання і виховання”. *Основні завдання школи в роботі з обдарованими учнями:*

- пошук і відбір творчо обдарованих дітей, які мають здібності до засвоєння знань з певної наукової галузі;
- формування класів із поглибленим вивченням предметів і профільного навчання;
- підготовка педагогічних працівників до роботи з обдарованою учнівською молоддю, переорієнтація на розвиток якостей творчої особистості в учнів;
- забезпечення максимально сприятливих умов для інтелектуального, духовного, морально-естетичного, фізичного розвитку та реалізації потенційних можливостей обдарованих дітей;
- моральне й матеріальне стимулювання саморозвитку учнів;
- запровадження новітніх технологій організації навчально-виховного процесу, за яким активізується пізнавальна діяльність, що сприяє досягненню високої якості знань, стимулює учнів до самовдосконалення, самореалізації;
- створення умов, за яких спостерігається зростання особистості вчителя.

Реалізацію цих завдань ми здійснюємо через проекти: „Знання”, „Духовність”, „Здоров’я”, „Культура”.

Проект „Знання” – цілкова комплексна програма розвитку пізнавальних та творчих здібностей, інтелекту.

Освітня система школи має багаторічні традиції, реалізує творчі підходи до роботи з обдарованими та здібними учнями в даному напрямку. Мережа класів для навчання та виховання таких учнів включає в себе класи, які працюють за програмою розвивального навчання, класи з поглибленого вивчення іноземних мов з 1 класу, а у школі III ступеня – класи гуманітарного, фізико-математичного профілів. Варіативна складова робочого навчального плану школи спрямована на організацію індивідуальних і додаткових занять з окремих предметів.

Поглиблення та розширення знань учнів з базових дисциплін, формування в учнів сталого інтересу до предметів певної галузі здійснюється через заняття в предметних гуртках, введення курсів за вибором, залучення учнів до участі в підготовці та проведенні предметних тижнів, інтелектуальних турнірів, інтелектуальних ігор, фестивалів, тренінгів, конкурсів, математичної олімпіади „Кенгуру”, фізичної олімпіади „Левеня”, участь у науково-практичних конференціях.

У школі напрацьована система роботи із залученням учнів до занять у секціях МАН. Значні результати виявляють учні школи у Всеукраїнських, обласних, міських олімпіадах з базових, спеціальних дисциплін,

НАШІ ДОСЯГНЕННЯ

ЗМІСТ	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Нагородження золотою і срібною медалями	18	21	25	20	–
Участь у міських предметних олімпіадах (призери)	18	21	18	15	20
Участь в обласних предметних олімпіадах (призери)	10	12	8	10	9
Обласні й міські конкурси (призові місця)	13	18	24	26	35
Всеукраїнські предметні олімпіади (призери)	1	1	1	1	–
Участь у МАН (переможці)	3	4	4	5	3
Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика	3	3	4	6	5

За останні 5 років 94 випускники нагороджені золотими та срібними медалями. Щороку **більше 200** учнів (в школі 1100 учнів) нагороджуються похвальними листами за високі досягнення в навчанні. **6 учнів** – фіналісти міжнародної програми „Програма обміну майбутніх лідерів” (FLEX), навчалися в США. **62%** випускників минулого року навчаються на бюджетній формі навчання в найпрестижніших вищих навчальних закладах України. За результатами тестування випускників минулого року школа ввійшла в 100 кращих шкіл України (63 загальне місце).

у Міжнародному конкурсі з української мови ім. П. Яцика. Щорічно учні школи є учасниками і переможцями інтелектуальних конкурсів, акцій, змагань, фестивалів усіх рівнів (див. віз на С. 31).

Одним із напрямків цільової комплексної програми є розробка авторських програм з окремих предметів, а також співробітництво з іншими школами, Житомирським державним університетом імені Івана Франка, Житомирським державним технологічним університетом та іншими.

Проект „Духовність” – програма громадянського виховання учнів, яке за характером повинно бути національним, адже в Україні віками склалися свої традиції, цінності, була і є своя історія країни й народу.

Навчання та виховання – нерозривні процеси. Я вважаю, що без належного виховання людина хоч і зможе багато знати і стати розумною, але існує значна вірогідність того, що виросте вона морально неповноцінною людиною. Тому так важливо формувати в учнів шанобливе ставлення до історії та надбань рідного краю.

Протягом останніх років проведено ряд заходів, які збагачують дитину духовно, викликають сильні почуття, не залишають байдужими жодного: чи це бесіда, чи свято („*Ми – діти твої, Україно*”, „*Роде наш красний*”, „*Людина починається з добра*”, „*Милосердя – душа доброї людини*”, „*З любов'ю до рідного краю*”), а діти завжди беруть активну участь у їх проведенні.

З метою формування почуття любові до рідного краю, поваги до подвигу українського народу в роки Великої Вітчизняної війни, увіковічення бойових і трудових подвигів наших земляків, формування пізнавального інтересу учнів у школі мною та заступником директора з виховної роботи Л.О. Чупрун розроблена цільова програма „*Я – житомирянин*”, девіз якої: „*Земля моїх батьків – моя земля*”. Співпрацюючи з архівами,

краєзнавчими музеями Житомира та області, бібліотеками, учні зібрали багато матеріалів про історію і сучасність рідного міста, про видатних житомирян, закордонні зв'язки.

Велику роль у громадянському вихованні дітей та підлітків відіграє шкільний музей Бойової Слави. За значний внесок у відродженні духовності та історичної пам'яті, розвиток краєзнавчого руху музей нагороджений почесною грамотою міської ради як переможець огляду музеїв Бойової слави в рамках Всеукраїнської акції „*Збережемо пам'ять про подвиг*”.

Проект „Здоров'я” – програма за здоровий спосіб життя.

У даній школі працюю директором 34-й рік і бачу, що за останні роки значно погіршилося здоров'я і фізична підготовленість школярів. Основні причини: знецінення соціального престижу здоров'я, фізичної культури і спорту, високий рівень наркотизації і алкоголізації серед молоді, бездуховність, платні послуги в багатьох спортивних клубах, секціях, залишковий принцип фінансування, недооцінка оздоровчої і виховної ролі фізичної культури і спорту, орієнтація на злочинний спосіб здобування грошей, поширення насильства й визнання його як універсального способу взаємодії з оточуючими, сексуальна розбещеність. Усе це негативно відбивається на вихованні учнів, формуванні в них патріотичних почуттів, фізичного та морального здоров'я, тому наш колектив цілеспрямовано працює над однією з найбільш складних проблем – профілактика правопорушень серед дітей і підлітків.

Нам вдалося спрямувати свою роботу на вироблення гуманної поведінки в дітей і підлітків засобами фізичного і духовного виховання. Саме уроки фізичної культури пропагують культ здоров'я і спорту з раннього шкільного віку. Учителю-методист, учитель вищої категорії, відмінник освіти України Іван Федорович Оренчак розробив і працює за авторськими програмами „Розвиток осно-

вних фізичних якостей на уроках фізичної культури” та „Ручний м’яч як одна з основних спортивних ігор у загальноосвітній школі”, учитель розробив творчу програму секції футболу.

У рамках шкільної олімпіади проводяться змагання з різних видів спорту. Уже традиційними стали спортивні змагання між командами учнів, батьків, учителів. Їхня спільна діяльність під час Днів здоров’я, походів вихідного дня, спортивних свят „Тато, мама, я – велика дружна спортивна сім’я” допомагає нашим дітям докорінно змінити споживацький підхід до здоров’я, переорієнтувавши їх на здоровий спосіб життя.

У школі результативно працює *спортивний клуб „Аеліта”*, діють безкоштовні гуртки спортивно-оздоровчої спрямованості: баскетболу, волейболу, гандболу, футболу, настільного тенісу, шахів. Усього в спортивних секціях займається 254 учні. У 5-6 класах уведено третій урок фізкультури з елементами футболу. До участі в гуртках, секціях ми залучаємо учнів з „групи ризику”. На базі закладу проводяться семінари для вчителів фізичної культури міста та області.

На своєму досвіді ми побачили позитивну перетворюючу роль спорту, його вплив на формування здорового способу життя (див. вріз на С. 33). Слід відзначити, що за 5 років існування спортивного клубу „Аеліта” жоден з учнів-спортсменів не допустив протиправних

СПОРТИВНІ ДОСЯГНЕННЯ

У 2006-2007 н.р. колектив нашої школи посів 1 місце в огляді-конкурсі на кращу організацію та проведення фізкультурно-масової та оздоровчої роботи серед шкіл міста, в 2007-2008 н.р. – 2 місце в Спартакіаді школярів. Наші учні виборюють призові місця на міських, обласних та Всеукраїнських змаганнях.

Лише за 2007-2008 н.р. учні школи показали такі результати:

2007-2008 н.р.:

- 1 місце – міський національно-патріотичний фестиваль „Нащадки козацької слави”;
- 1 місце – міська та обласна Спартакіада школярів з гандболу (юнаки та дівчата);
- 1 місце – міські Спортивні ігри з шахів;
- 7 місце – Чемпіонат України з гандболу (юнаки) м. Бровари;
- 4 місце – Зональні Всеукраїнські ігри школярів з гандболу (дівчата).

2008-2009 н.р.:

- 1 місце – в міській та обласній спартакіаді школярів з гандболу (юнаки, дівчата);
- 4 місце – Першість України серед юнаків (м. Красилів);
- 4 місце – Всеукраїнська ліга з волейболу серед дівчат (м. Луцьк, м. Кременчук);
- 2 місце – Чемпіонат міста з футболу;
- 2 місце – Всеукраїнські змагання з гандболу серед дівчат (м. Сквиря);
- 1 місце – обласні змагання серед школярів „Ігри чемпіонів – 2009”.

Команда виграла путівку в Артек.

Виконуючи наказ Міністерства освіти і науки від 06.04.2007 р. № 286 „Про поліпшення туристсько-краєзнавчої роботи в навчальних закладах”, у школі вже 3-й рік працює **спортивно-туристський гурток „Пішохідний туризм”**. Учні гуртка – постійні учасники фізкультурно-оздоровчого комплексу школярів України „Козацький гарт”, де посіли II місце, та фізкультурно-оздоровчого патріотичного фестивалю „Нащадки козацької слави”, виборили I місце на міському та II місце на обласному фестивалі.

Керівник гуртка Уланова Лариса Анатоліївна працює над авторською програмою „*Культивування здорового способу життя, громадянської відповідальності за своє здоров’я як найбільшої цінності*”.

Результативність участі в різних змаганнях за останні роки:

2007 рік:

- міські змагання з водного слалому II категорії складності (байдарки) р. Кам’янка, м. Житомир (II, III, IV, V місця);
- 48-мі обласні змагання серед учнівської молоді зі спортивного туризму (III загальнокомандне місце);
- відкрита особисто-командна першість м. Житомира з туристського багатоборства (I загальнокомандне місце);
- 24 обласні змагання зі спортивного орієнтування с. Барашівка, Житомирський район (I загальнокомандне місце, I командне місце серед дівчат, I командне місце серед юнаків);

2008 рік:

- IV обласні змагання з техніки пішохідного туризму в закритих приміщеннях, с. Стрибів Червоноармійського району (II загальнокомандне місце);
- відкритий Кубок області з техніки пішохідного туризму „Поліська весна – 2008” с. Денеші, Житомирський район (I, II, III загальнокомандні місця);
- міські змагання зі спортивного орієнтування с. Тетерівка, Житомирський район (I загальнокомандне місце);
- 49-ті обласні змагання серед учнівської молоді зі спортивного туризму с. Денеші, Житомирська область (I загальнокомандне місце);
- відкриті обласні змагання з водного туризму (I, III, IV, V, VI загальнокомандні місця);
- першість міста Житомира з військово-туристичного багатоборства с. Зарічани, Житомирський район (I загальнокомандне місце);

2009 рік:

- VII обласні змагання з техніки пішохідного туризму в закритих приміщеннях (II загальнокомандне місце).

дій, зривів і конфліктів у сфері навчання.

Проект „Культура” – програма „Краса врятує світ” об’єднує учнів на основі їх інтересів, здібностей до різних видів мистецтв. Для виховання здорового школяра засобами естетико-художньої діяльності в нашій школі було апробовано модель організації різних форм навчальної діяльності.

Планування експериментальної діяльності здійснювала творча група вчителів, керівників гуртків, психологів школи.

Базою для реалізації експериментальної програми стали театральна-хореографічна студія „Світлячок”, вокальна студія „Чисті роси”, шкільний хор „Фіалочка”, студія авторської пісні, драматичний гурток юних поетів, студія образотворчого мистецтва „Пролісок”.

У роботі гуртків використовуються методи експериментальної психотехніки: вокалотерапія, музикотерапія, танцювальна терапія, артистична терапія. У школі введено викладання хореографії в 1-4 класах.

Гордістю школи є театральна-хореографічна студія „Світлячок”, створена за моєї ініціативи в 1997 році. Художнім керівником є вчитель-методист, відмінник освіти України, талановитий педагог Костюшко Ольга Григорівна. Склад шкільного колективу нараховує більше 160 дітей з 1 по 11 клас. У студії за час існування утворився не тільки дружний колектив,

у якому діти вчать гарно рухатися, відчувати ритм музики, оволодівати танцювальною технікою, фізично загартовуватися, а й мають можливість навчитися працювати в команді, відчувати себе потрібними, робити одну велику справу разом з друзями й отримувати від цього задоволення та здоров'я. Репертуар студії надзвичайно різноманітний і постійно оновлюється: від класичних постановок до сучасних ритмів, а найголовніше – велика увага приділяється народному танцю в сучасній обробці й стилізованому забарвленні. Ансамбль є постійним переможцем міських конкурсів серед шкільних колективів. Жоден концерт, свято в місті Житомирі не відбувається без участі талановитого колективу, де на сцені поруч з професіоналами на рівних виступають діти звичайної школи. Такий високий рівень виконавської майстерності учасників студії – результат тривалої, цілеспрямованої праці його керівника та її вихованців (див. вріз на С. 35).

За роки моєї педагогічної діяльності склалася система роботи з педагогічними працівниками, учнівською та батьківською громадськістю, органами влади, яка дає наступні результати:

- 2005 рік – призер міського конкурсу „Школа року”;
- 2006 рік – лауреат Всеукраїнського конкурсу „100 кращих шкіл України” в номінації „Школа успіху”;
- 2008 рік – дипломант Всеукраїнської виставки „Сучасна освіта” за розробку і впровадження в життя проекту „Обдарованість”;
- 2008 рік – лауреат Всеукраїнського конкурсу „Флагман освіти і науки України”;
- 2009 рік – дипломант 12 Міжнародної виставки навчальних закладів „Сучасна освіта в Україні – 2009” у номінації „Виховна робота”.

ТЕАТРАЛЬНО-ХОРЕОГРАФІЧНА СТУДІЯ „СВІТЛЯЧОК” Останні здобуті перемоги:

2005 рік:

Переможець обласного конкурсу „Зоряні надії”; 1 місце на Міжнародному конкурсі „Танцюючий дельфін” в Криму; переможець Всеукраїнського телевізійного конкурсу «Фант-лото „Надія”».

2007 рік:

Гран-прі Всеукраїнського конкурсу „Зірки на сцену” в м. Києві; 2 Гран-прі (старша й середня група) у міжнародному дитячому конкурсі „Зоряні мости” м. Євпаторія; дипломи лауреатів I і II премії отримано на Міжнародному фестивалі „Золота осінь Будапешта”. Лауреат I премії Всеукраїнського конкурсу ім. Вірського, I місце на обласному конкурсі-фестивалі „Великодні дзвони”.

2008 рік:

I місце на II Міжнародному фестивалі „Слов'янський венець” у Болгарії.

За вагомий внесок у справу виховання учнівської та студентської молоді, відродження й примноження надбань національної культури та художньої спадщини українського народу, високий художній рівень, театральнo-хореографічній студії „Світлячок” присвоєно почесне звання „Зразковий художній колектив”.

*Інноваційна
школа*

АДМІНІСТРАТИВНА ПІДТРИМКА ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ В ЛІЦЕЙНІЙ ФІЛІЇ МАН

*Даровиту людину одразу видно по тому,
що вона точно й вивірено розуміє й оцінює,
як і що може зробити для блага людей
і йде у визначеному напрямку;
йде, як і всі смертні — навпомацки, набиваючи гулі,
але від творчого служіння науці не відступається.*

**Юрій
КОШЕВИЧ**

Директор ліцею
при ЖДТУ
м. Житомира

Як на мене, проблема оновлення діяльності загальноосвітніх навчальних закладів набуває сьогодні особливого статусу. Все більше шкіл України приділяють увагу розробці нових методів та форм навчальної роботи, які не тільки сприяють забезпеченню досягнення

учнями високого рівня знань, умінь та навичок, але й стимулюють розвиток їх власного творчого потенціалу.

З появою у 80–90-их роках мережі шкіл для обдарованих дітей (ліцеїв, гімназій, навчально-виховних комплексів) склався сучасний погляд на організацію науково-дослідницької роботи учнів. Завдяки існуванню програм поглибленого вивчення окремих шкільних предметів, спеціалізованих класів, підготовки

учнів до участі в олімпіадах з базових дисциплін, конкурсів МАН наукова та дослідницька робота учнів у сучасному розумінні розвивається як одна із складових навчального процесу.

Залучення учнів до науково-дослідницької діяльності, гадаю, є важливим етапом у формуванні творчої, здатної до саморозвитку і самореалізації особистості. Впровадження форм науково-дослідницької роботи у загальноосвітніх навчальних закладах є одним із пріоритетних напрямків сучасних педагогічних досліджень.

Отож, не підлягає сумніву те, що сучасна школа повинна не лише допомогти учневі здобути базові знання для подальшого навчання, але й сприяти становленню його як майбутнього науковця і дослідника. Ось чому науково-дослідницька робота учнів нашого ліцею розглядається як окремий напрямок навчальної та позанавчальної діяльності. Її організація та підтримка є актуальною в сучасних умовах і потребує від адміністрації та вчителів навчального закладу комплексної

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2009

практичної роботи, урахування соціальних та освітніх вимог.

Підтримка та турбота про талановитих і обдарованих дітей, створення та забезпечення умов для реалізації їх інтелектуальних, творчих здібностей є одним з пріоритетних напрямків роботи Житомирського міського ліцею при Житомирському державному технологічному університеті.

Словосполучення „науково-дослідницька робота” вже затвердилося в масовій практиці і вживається для вираження системної навчальної та позанавчальної діяльності учнів теоретичного та прикладного напрямків у галузі науки і відповідає за формою та змістом творчому рівню навчальних досягнень учня.

Науково-дослідницька робота є одним із видів пізнавальної діяльності наших учнів, природним продовженням і поглибленням навчального процесу, який сприяє розвитку в учнів потреби в інтелектуальному становленні, самовихованні та саморозвитку.

Реалізація науково-дослідницької діяльності здійснюється у процесі навчально-творчої та навчально-дослідницької діяльності учнів.

Перший вид діяльності здійснюється, як правило, в умовах застосування педагогічних засобів непрямого або перспективного управління, орієнтованих на максимальне використання самоуправління особистості і, особливо, її творчих здібностей. Методами навчально-творчої діяльності нашого навчального

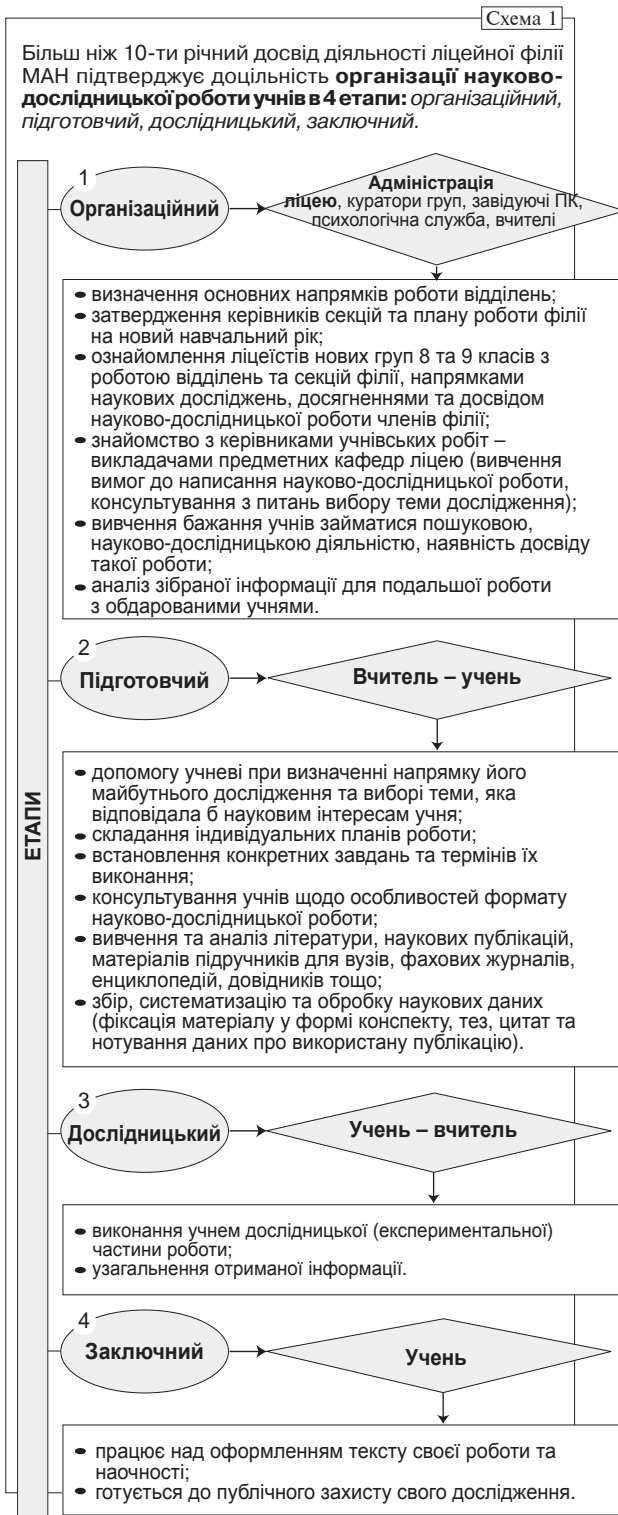

Схема 2

Схема 3

закладу є: поглиблене вивчення окремих шкільних предметів, зокрема: математики, фізики, української мови та літератури, економіки, додатково за батьківські кошти на прохання учнів та батьків англійської мови; вивчення додаткових курсів, а саме: вища математика, мікроекономіка, макроекономіка, креслення, розміщення продуктивних сил, основ підприємницької діяльності, курсу „Ми – громадяни України”; розв’язування творчих (нестандартних) задач.

Другим видом діяльності є пошук, пояснення і обґрунтування закономірних зв’язків і відношень тих факторів, процесів та явищ, які експериментально спостерігаються або теоретично аналізуються. Методами цього виду діяльності є: експериментальна та пошукова робота; оволодіння методиками наукових досліджень; підготовка творчих та наукових робіт.

Ліцейна філія Житомирського обласного територіального об’єднання МАН зареєстрована в 1996 р. (посвідчення №2 від 18.06.1996 р.). Діяльність філії є невід’ємною складовою системи роботи ліцею з обдарованими дітьми. *Діяльність ліцейної філії МАН спрямована на:*

- виявлення обдарованих ліцеїстів, підтримку та розвиток їх творчих здібностей;
- створення умов для максимального розкриття обдарованості та творчого самовдосконалення учнів;
- розвиток цілеспрямованості, самостійності,

відповідальності, творчої активності та свідомого ставлення до розумової праці ліцеїстів;

- становлення пошукового, дослідницького способу мислення учнів, їх потреби в самоосвіті, самовихованні й адекватній самооцінці своєї науково-дослідницької діяльності;

формування в ліцеїстів вмінь та навичок роботи з науковою літературою, приладами, методами обробки наукової інформації.

Філія надає можливість реалізувати себе учням, які мають бажання займатися науковим дослідженням та зацікавлені пошуковою роботою (див. схему 1).

В системі роботи ліцею організація науково-дослідницької діяльності учнів підпорядковується: директору ліцею; науково-методичній раді; заступникам директора з наукової та методичної роботи; президії філії МАН України; завідувачим ПК (предметними кафедрами); творчим групам учителів.

Організація та координування інтелектуальної, науково-дослідницької діяльності Житомирського міського ліцею при ЖДТУ з обдарованими дітьми проводиться відповідно до цільової програми роботи ліцею з обдарованою молоддю „Обдарованість”; річного плану роботи ліцею; статуту ліцейної філії МАН; плану роботи філії МАН (див. додаток №1); планів роботи предметних кафедр та творчих груп ліцею (див. схеми 2, 3).

В ліцеї розроблено систему комплексних захо-

БАНК ДАНИХ ЗДІБНИХ ДІТЕЙ

Зведені дані за типами обдарованості

Типи обдарованості	№ П/П	ПРІЗВИЩЕ ТА ІМ'Я УЧНЯ	Клас	ПРЕДМЕТ	ПРИЗОВЕ МІСЦЕ		
					міський етап	обласний етап	республ. етап
1. Академічна (олімпіади усіх рівнів) Інтелектуальна (МАН)	1.						

Списки науково-дослідницьких робіт ліцеїстів, членів ліцейної філії Житомирського територіального відділення МАН

№	ВІДДІЛЕННЯ	Секція	Прізвище та ім'я учня	Клас	ТЕМА РОБОТИ	Прізвище керівника
1.						

Вивчається бажання ліцеїстів брати участь в олімпіадах та конкурсах МАН протягом їх навчання в ліцеї

група	укр. мова (зар. літ.)	математика	Інформатика	фізика	хімія	біологія	Навчальні роки															
							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12				
01																						

Результати виступу ліцеїстів в олімпіадах (II, III, IV етапи) та конкурсі-захисті МАН (II, III етапи)

№ п/п	ПРЕДМЕТ	Прізвище та ім'я учасника	Клас	результат виступу			МАН		ПІБ вчителя
				міська олімпіада II етап	обласна олімпіада III етап	республ. олімпіада IV етап	II (обл.) етап III (республ.) етап		
1.									
ПО ЛІЦЕЮ:									

На традиційному ліцейному святі обдарованої молоді „Гордість та надія”.
Переможців Всеукраїнських олімпіад та конкурсів
МАН вітає директор ліцею Кошевич Ю.О.

Команда ліцеїстів – переможців II, III етапів конкурсу-захисту МАН 2007-08 н.р.

Ліцеїсти-переможці та призери II, III етапів конкурсу-захисту МАН 2007-08 н.р. в складі команди Житомирського міського наукового товариства.

дів, спрямованих на залучення ліцеїстів до активної пошуково-дослідницької діяльності як під час навчального процесу (використання елементів наукового пошуку при вивченні окремих тем та розділів, виконання ліцеїстами індивідуальних завдань пошукового характеру та захист власних проєктів, тощо), так і в позаурочній діяльності філії Житомирського територіального об'єднання МАН, що безперечно сприяє розвитку пізнавальної активності ліцеїстів, підтримує потребу до постійної самореалізації, виховує бажання працювати творчо, поповнюючи та удосконалюючи свої знання.

У нашому навчальному закладі існує банк даних здібних дітей, формуються зведені дані (див. вріз на С. 39).

З метою організації та проведення системи спільних заходів з пошуку, підтримки та стимулювання інтелектуально та творчо обдарованих ліцеїстів, сприянню їх самореалізації під час роботи у філії МАН Житомирський міський ліцей співпрацює з:

- Житомирським державним технологічним університетом;
- Житомирським державним університетом імені І. Франка;
- Київським національним технічним університетом „Київський політехнічний інститут”;
- Київським міжнародним університетом.

Вчителями-членами предметних кафедр поповнюється банк завдань з підготовки учнів до олімпіад

різних рівнів та інтелектуальних конкурсних змагань.

Психологічною службою ліцею проводяться діагностичні тестування та індивідуальні консультування, ведеться психологічний супровід обдарованих ліцеїстів, вивчаються особливості їх розвитку, інтелектуальних та творчих здібностей, зокрема, проводяться *анкетування до вступу в ліцей, діагностика в період адаптації*:

- діагностика оцінки самопочуття, активності, настрою;
- рівень творчості, креативності;
- соціометрія;
- пам'ять, увага, мислення;
- комунікативні та організаторські здібності.

Крім цього проводяться *проективні тести, тести на профорієнтацію*:

- карта інтересів;
- оцінка шістнадцяти факторів особистості;
- рівень мотивації;
- самооцінка.

Інноваційна діяльність педагогів ліцею з обдарованими дітьми пов'язана з вивченням та практичним використанням в навчальному процесі нових сучасних педагогічних технологій (кооперативного та особистісно зорієнтованого навчання, інтерактивних, проєктивних, технологій рейтингової системи оцінювання) як на уроках, так і в позаурочний час (предметні декади в рамках „Днів кафедр”, підготовка ліцеїстів до участі в турнірах та конкурсах з окремих дисциплін тощо).

Питання організації та проведення роботи з обдарованими ліцеїстами розглядається на **засіданнях педагогічних рад ліцею** (*серпень* – планування роботи (Додаток №1); *січень* – підведення підсумків міських олімпіад, підготовка до Днів науки в ліцеї; *травень* – підведення підсумків роботи за навчальний рік), нарадах заступників при директорі, засіданнях предметних кафедр, засіданнях кураторів навчальних груп, психолого-педагогічних консилиумах.

З питань діяльності МАН та за підсумками проведеної педагогічним

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ Житомирського територіального відділення МАН України

За останні 5 років ліцейна філія МАН підготувала 33 переможці ІІ (обл.) та 5 призерів ІІІ (республ.) етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів.

Навчальний рік	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009					
Етап конкурсу	ІІ	ІІІ	ІІ	ІІІ	ІІ	ІІІ	ІІ	ІІІ	ІІ	ІІІ
Кількість призерів	8	2	7	2	2	-	10	1	6	-

За підсумками діяльності Житомирського територіального відділення МАН України в 2004, 2005 роках, ліцейна філія МАН посіла 2 загальне командне місце серед наукових товариств та філій Житомирської області, а за підсумками 2006, 2007, 2008 р. – входить до першої п'ятірки кращих наукових товариств та філій області.

За високу результативність участі делегацій в обласному конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт філія була нагороджена Грамотами управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації (2004 р., 2005 р., 2006 р., 2007 р.). Під керівництвом педагогічного наставника наразі триває робота ліцеїстів над *електронною дослідницькою програмою „Монітор”*, яка систематизує результативність виступу обдарованих ліцеїстів в різних турнірах, конкурсах, змаганнях і т.д.

Система організаційно-педагогічного забезпечення та підтримки науково-дослідницької роботи ліцеїстів була представлена на міському та обласному етапах педагогічної виставки „Освіта-2007” в номінації: стан і розвиток навчального закладу та відмічена Грамотою управління освіти Житомирської міської ради (2007 р.), діяльність філії МАН в системі адміністративної підтримки позаурочної роботи ліцею з обдарованими дітьми була висвітлена на міському та обласному етапах педагогічної виставки „Освіта-2009”.

Ліцеїсти, члени філії МАН є переможцями *загальноміського конкурсу „Обдарованість року”* в номінаціях: „Інтелект року” (2004, 2005, 2006, 2007, 2008 р.р.), „Талант року” (2005 р.), „Дослідник року” (2005, 2006, 2008 р.р.), „Лідер року” (2007 р.). За останні чотири роки багаторазовим переможцем Всеукраїнських олімпіад з економіки, хімії, математики та інформатики було встановлено стипендії міського голови.

ПЛАН РОБОТИ ЛІЦЕЙНОЇ ФІЛІЇ Житомирського територіального відділення МАН України на 2008-2009 н.р.

№ п/п	ЗМІСТ РОБОТИ	Термін виконання/ Відповідальний
1.	Проаналізувати діяльність та досягнення ліцейної філії в 2007-08 н.р., визначити основні напрямки роботи філії на 2008-2009 н.р.	серпень (інформацію заслухати на педраді)
2.	Ознайомити вступників до ліцею 2008 р. з роботою відділень та секцій філії, напрямками наукових досліджень, досягненнями ліцеїстів минулих років.	вересень
3.	Вивчити бажання ліцеїстів 0-III курсів брати участь в роботі МАН та включити бажаючих займатися дослідницькою діяльністю до команди олімпійського резерву ліцею.	вересень
4.	Організувати роботу по підготовці ліцеїстів до участі в конкурсах МАН в таких відділеннях (секціях): (назва відділення та секції)	протягом року
5.	Підтримувати співпрацю з обласним центром туризму та екскурсій, ЦНТТУМ. Залучити учнів до роботи гуртків вищезазначених центрів.	протягом року
6.	Ознайомити молодих вчителів ліцею з роботою філії МАН.	вересень
7.	Обговорити питання участі ліцеїстів та членів ПК в роботі філії МАН, затвердити тематику НДР учнів та керівників робіт.	вересень
8.	Скласти плани (програми) підготовки учнів до конкурсних змагань в МАН та організувати роботу з учнями за індивідуальним графіком.	вересень – жовтень
9.	Взяти участь в установчих конференціях керівників філій та наукових товариств Житомирського територіального відділення МАН та учнів-членів МАН	вересень – жовтень
10.	Провести установчу конференцію з членами команди олімпійського резерву ліцею по підготовці робіт до захисту в відділеннях МАН.	жовтень
11.	Надати допомогу в організації роботи учнів-членів команди олімпійського резерву в обласній бібліотеці, архіві, статистичному управлінні.	вересень; протягом року
12.	Проводити індивідуальні консультації з питань роботи над темою дослідження, оформлення наукових робіт, підготовки необхідної документації.	протягом року
13.	Оновити інформацію стенду „Ліцейна філія МАН інформує”.	жовтень

колективом ліцею роботи щорічно готуються відповідні *організаційні та узгаляючі аналітичні накази:*

- „Про організацію роботи з обдарованими ліцеїстами” (вересень);
- „Про участь ліцеїстів в установчій сесії Житомирського територіального відділення МАН” (в період проведення сесії);
- „Про проведення Днів науки в ліцеї – I етапу конкурсу-захисту науководослідницьких робіт МАН України” (січень);
- „Про підсумки проведення Днів науки в ліцеї” (лютий);
- „Про підсумки участі ліцеїстів в II (обл.) етапі конкурсу-захисту науководослідницьких робіт МАН України” (квітень).

Звітом про роботу учнів в ліцейній філії МАН є проведення в січні Днів науки в ліцеї – I етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науководослідницьких робіт учнів. Журі конкурсу оцінює роботи учнів та їх захист, визначає переможців, які представляють філію на II етапі конкурсу-захисту МАН.

Щорічно над дослідницькими темами в ліцейній філії МАН працює близько 20% ліцеїстів.

Ліцеїсти – члени ліцейної філії МАН беруть активну участь у науково-практичних, краєзнавчих, студентсько-учнівських конференціях ЖДУ імені І. Франка „Наш рідний край: історія та сьогодні”.

Підсумком спільної творчої інтелектуальної, науководослідницької діяльності учнів, педагогічного колективу ліцею та працівників наукових установ є щорічне традиційне ліцейне свято об-

дарованої молоді „Гордість та надія”, на якому вшановуються переможці та призери міських, обласних та республіканських олімпіад, конкурсів МАН, інших інтелектуальних змагань та турнірів, вчителі, керівники наукових робіт учнів (див. вріз на С. 41).

На завершення, хочу підсумувати, що досвід організації роботи з обдарованими дітьми в Житомирському міському ліцеї при ЖДТУ підтверджує її ефективність та важливість. Робота з обдарованою молоддю сприяє розвитку творчого потенціалу особистості старшокласників, їх наукового світогляду, критичного мислення та самостійності, відкриває перед ліцеїстами нові перспективи та можливості для самореалізації. Беручи участь у науково-дослідницькій роботі, ліцеїсти переконуються у необхідності творчого підходу до власної діяльності.

Я глибоко переконаний, що навички дослідження, пошуку, творчості неодмінно знадобляться старшокласникам у майбутній професійній діяльності. Адже робота над дослідженням удосконалює, поглиблює та розширює їх знання, спонукає до самостійного пошуку, співробітництва, допомагає сформулювати навички самостійного здобуття знань, уміння орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі.

Інформація адміністративних досліджень допомагає спрогнозувати перспективи роботи закладу та дозволяє ефективно організувати науково-дослідницьку діяльність з урахуванням попередніх здобутків колективу.

№ п/п	ЗМІСТ РОБОТИ	Термін виконання/ Відповідальний
14	Залучити ліцеїстів-кандидатів та дійсних членів МАН до проведення наукових конференцій, круглих столів та інтелектуальних турнірів в рамках Днів предметних кафедр ліцею.	листопад – квітень
15.	Провести інструктивно-методичну нараду керівників секцій ліцейної філії МАН по опрацюванню „Положення про конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів”.	грудень
16.	Провести засідання науково-методичної ради з питань організації та проведення Днів науки в ліцеї.	січень
17.	Оформити наукові роботи ліцеїстів відповідно до вимог Положення. Підготувати необхідну документацію.	січень
18.	Провести Дні науки в ліцеї (I етап конкурсу-захисту наукових робіт ліцеїстів).	січень – лютий
19.	Підвести підсумки проведення Днів науки в ліцеї. Проаналізувати результати та узагальнити їх наказом по ліцею.	лютий
20.	Підготувати необхідну документацію для участі команди ліцею в II етапі конкурсу-захисту наукових робіт.	лютий
21.	Забезпечити участь ліцеїстів – переможців I етапу в II етапі конкурсу-захисту наукових робіт.	лютий
22.	Провести підготовку матеріалів переможців II етапу конкурсу-захисту МАН до захисту наукових робіт на III етапі.	квітень
23.	Провести зустріч переможців олімпіад та конкурсів МАН з членами команди олімпійського резерву.	квітень
24.	Проаналізувати діяльність ліцейної філії МАН за рік.	травень (інформацію заслухати на педраді)
25.	Висвітлити виступ ліцеїстів в конкурсних змаганнях МАН на сайті ліцею, в ліцейній пресі та радіогазеті.	травень
26.	Подати клопотання в Президію Житомирського територіального відділення МАН про присвоєння ліцеїстам-переможцям та призерам олімпіад (II, III, IV етап) та конкурсів МАН (II, III етап) звань кандидата та дійсного члена МАН.	травень
27.	Провести Свято обдарованої молоді „Гордість і надія”.	травень
28.	Створити буклет з інформацією про наукову роботу в ліцеї за 2008-2009н.р., з досягненнями ліцеїстів, тематикою наукових робіт на наступний навчальний рік тощо.	травень

*Інноваційна
школа*

НАУКОВО-ПОШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КОЛЕГІУМУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

З досвіду роботи

*Хто думає про науку, той любить її,
а хто любить, той ніколи не перестане вчитись.*
Г. Сковорода

**Надія
СТОЙКОВА**

Заступник дирек-
тора з науково-
методичної роботи
Житомирського
міського колегіуму

Восвітньому просторі України досить актуальними є питання підтримки обдарованої молоді, організації наукової, дослідницької, пошукової роботи. Така проблема постає перед кожним навчальним закладом.

Організація навчально-виховного процесу в інноваційному режимі вимагає від педагогів опанування науковими ідеями, опрацювання нових освітніх технологій, переосмислення викладання предмету з нових науково-методичних позицій.

Педагогічний колектив Житомирського міського колегіуму докладає багато зусиль, аби створити умови для творчої самореалізації кожного учня, вирішити проблему навчання обдарованих дітей шляхом розроблення і впровадження своєї системи роботи з обдарованими й здібними учнями,

використання нових освітніх технологій наукової роботи.

Науково-методична робота — це цілісна система взаємопов'язаних заходів, які ґрунтуються на досягненнях психолого-педагогічної науки, передового педагогічного досвіду, з урахуванням щорічного детального аналізу роботи НМК, творчих груп учителів й учнів відповідно до їх потреб і запитів; спрямована на реалізацію проблемної теми „*Психолого-педагогічні основи соціалізації особистості дитини на основі культурологічної спрямованості навчально-виховного процесу*”.

Навчально-методична робота спрямована на реалізацію ідей безперервної освіти впродовж життя; налагодження зв'язків загальноосвітніх навчальних закладів з вищими та науково-дослідницькими установами; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенцій учнів на допрофільному рівні, здобуття якісної загальноосвітньої профільної та допрофесійної підготовки учнівської молоді; виявлення та роз-

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2009

виток її професійних інтересів; створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки. У колегіумі забезпечено методичний та психологічний супровід профільного та допрофільного навчання, визначена структура профільного навчання колегіуму.

З метою **формування в учнів практичного досвіду та інтересів** у різних сферах пізнавальної діяльності, розвитку творчої індивідуальності й надання допомоги обдарованим дітям у колегіумі за рахунок варіативної складової виділені години для проведення факультативів та індивідуальних консультацій. Для учнів 8-11 класів організовано факультативи та заняття МАН (секція української мови, англійської мови, біології, екології, філософії, правознавства, історії, психології).

Учителі, які викладають у профільному класі, мають високу кваліфікацію й обов'язково приділяють час самоосвіті на дослідницькому рівні, бо нині вчитель уже не єдиний носій інформації, а, швидше, коригуюча ланка між значною кількістю освітньої інформації й учнем.

У колегіумі розроблено **цільові програми**, серед яких робота з батьками, правова освіта всіх учасників навчально-виховного процесу, розвиток учнівського самоврядування, пошукова робота на базі музеїв колегіуму, робота з обдарованими учнями, науково-дослідницька робота у складі ННВК „Полісся” при ЖДУ імені Івана Франка.

Пошукова робота в колегіумі стала складовою частиною системи учнівського самоврядування. Два музеї колегіуму – кімната-музей Великої Вітчизняної війни і музей історії колегіуму – є осередком пошукової роботи, а саме: „Герої у моїй родині”, „Хто ви тепер, наші медалісти?”, „Успішні випускники нашої школи”.

Структура самоврядування спрямована на здійснення адаптації дитини до умов життя в сучасному суспіль-

стві, формування активної громадянської позиції й гуманізму. В рамках еколого-краєзнавчої акції „Животоки рідної землі” силами учнів колегіуму проведено експедицію „Чисте джерело”, опрацьовано наукову літературу з архіву краєзнавчого музею Житомира і здійснено наукове дослідження джерел Житомира „Вода – найбільше багатство на Землі”.

Стимулювання **підвищення учнівської відповідальності** при виконанні будь-якої справи або рівня навчальних показників проводиться шляхом змагання між класними колективами. Створено систему рейтингу, яка є частиною комплексного моніторингу ефективності спільної роботи батьків і вчителів: щосеместру підводяться підсумки рейтингів „Кращий клас”, „Кращий учень” і „Кращий учень з предмету” з метою надання можливості ствердитися і відчувати ситуацію успіху кожній дитині. Традиційними стали щорічні звіти юних науковців колегіуму та творчих колективів перед батьківською громадою в День науки.

Наукове товариство колегіуму „Краєни” веде свій початок від шкільного товариства дослідників 2000-2004 років. Робота здійснюється у формі уроків, лекцій, лабораторно-практичних та семінарських занять, диспутів, дебатів, навчально-виробничих екскурсій відповідно до плану наукової роботи, складеного на основі навчального плану колегіуму. Члени НТК можуть поєднувати навчальну, наукову та експериментальну роботу, використовуючи поряд з тра-

РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ЗА ПРОГРАМОЮ

„Інтелект. Творчість. Особистість”

- поповнення інформаційно-ресурсного банку даних “Обдарована дитина”;
- укладання угод з науковими установами, вищими навчальними закладами щодо цілеспрямованого відбору та навчання обдарованих дітей;
- розробка моделі члена Наукового товариства „Країни”;
- проведення олімпіад, інтелектуальних конкурсів, турнірів для обдарованих дітей; фестивалю для обдарованих дітей „Таланти зростають у колегіумі”;
- участь педагогічних працівників та обдарованої молоді в міжнародних програмах, науково-практичних конференціях, змаганнях і конкурсах; проведення науково-практичного конференції з питань роботи з обдарованою молоддю; забезпечення науково-педагогічного супроводу роботи вчителів з обдарованими дітьми;
- проведення щорічного свята „Дня науки” з відзначенням обдарованих учнів, заохоченням учнів – переможців олімпіад, конкурсів, змагань, фестивалів; заохочення вчителів, які здійснюють відповідний організаційно-методичний супровід;
- вироблено критерії оцінювання результатів роботи обдарованих учнів, *здійснено моніторинг*;
- створення експериментальної лабораторії на базі методичної комісії вчителів іноземних мов;
- залучення працівників психологічної служби до експертизи педагогічних інновацій;
- вивчення та поширення зарубіжного досвіду: інформування про зарубіжні освітні системи; налагодження співпраці з міжнародними фондами й програмами; участь у проведених міжнародних наукових конференцій, семінарів, симпозіумів; сприяння участі в заходах, що проходять за кордоном;
- розвиток міжнародних партнерських зв'язків; залучення до співпраці міжнародних та неурядових організацій, фондів, представників шкільних євроклубів;
- участь колегіуму в роботі Асоціації керівників шкіл України та Відродженні гімназії України;
- випуск вісника колегіанта „Країни”;
- навчання вчителів-предметників методами практичного застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі; проведення конференцій, „круглих столів”, семінарів з обміну досвідом з розробки та використання інформаційних та мультимедійних технологій тощо;
- розроблено програму спецкурсу для вчителів „Психолого-педагогічний супровід роботи з обдарованими дітьми”: розв'язання проблем „Неуспішні обдаровані учні в середовищі колегіуму”, „Шляхи запобігання перевантаженню учнів і зниження рівня тривожності”, „Шляхи мотивації участі учнів у конкурсах, олімпіадах, науково-дослідницьких роботах”, створення моделі психологічного супроводу учасників навчально-виховного процесу.

диційними методами й формами інноваційні технології, пошуково-дослідницьку роботу.

Для організації активної самостійної діяльності учнів, ґрунтовного засвоєння й закріплення наукових положень, розвитку комплексного творчого мислення, набуття компетентностей, які забезпечать конкурентоспроможність на європейському та світовому ринку праці, було розроблено **програму „Інтелект. Творчість. Особистість”**. Реалізацію заплановано у 2006-2010 роках. Програма складається з проектів „Обдарована дитина”, „Психологічний супровід”, „Медіанавчальне середовище”, „Навчання без кордонів” (див. вріз на С. 46).

У колегіумі забезпечується **психолого-педагогічна підтримка обдарованих учнів**, одним із специфічних моментів якої є *мотивація наукової роботи учнів*:

- мотивація оцінкою (оцінка є природною винагородою за постійну зацікавленість учня в навчанні, додаткову навчальну й позанавчальну роботу);
- конкурентна мотивація (бажання учня самовизначитись, самоствердитись у колективі, знайти вид діяльності, в якому він відчував би себе кращим від інших);
- мотивація протиріччя (учень починає приділяти час творчій науковій діяльності з метою довести дорослим (учителям, батькам), що він теж чогось вартий; це потребує тонкого педагогічного чуття й виключного такту);
- особистісна мотивація

(відзначається особистістю вчителя, викладача спецкурсу, його вмінням захопити учнів своїм предметом, переконати їх у необхідності здобувати додаткові знання самостійно).

Психолого-корекційна робота з обдарованими учнями дуже часто межує з проблемою корекції самооцінки. Для вирішення цієї проблеми в колегіумі проходять педагогічні консилиуми, на яких учителі, керуючись рекомендаціями психолога, розробляють єдину зважену лінію організації навчально-виховної роботи з конкретним учнем; проводиться робота з батьками, метою якої є організація співпраці педагогів і батьків у процесі психологічної корекції девіантної поведінки учня; індивідуальна робота з учнями, яка є поєднанням роботи класного керівника, психолога, вчителів-наставників.

Як структурний підрозділ навчально-науково-виробничого комплексу „Полісся” при Житомирському державному університеті імені Івана Франка координаційна рада наукового товариства „Крайни” має можливість співпрацювати з науковцями університету, користуватись науковими джерелами, організувати викладання навчальних дисциплін за програмами, розробленими ВНЗ, залучати до викладання та наукового керівництва дослідницьких робіт фахівців.

Співпраця з Житомирським державним технологічним університетом, Житомирським агроекологічним уні-

верситетом, Житомирським військовим інститутом радіоелектроніки імені С.П. Корольова при Національному авіаційному університеті дала можливість учням колегіуму отримувати методологічну підтримку в створенні науково-дослідницьких робіт, інформаційне забезпечення, вивчати зміст методик наукових досліджень в обраній галузі.

У колегіумі зареєстровано й діє **координаційний регіональний центр Всеукраїнського інтерактивного конкурсу „Колосок”** з метою зацікавлення школярів природничими науками, підтримки талановитих учнів, активізації творчої діяльності.

Проведення моніторингових досліджень дає змогу відстежувати всі зміни, що відбуваються в навчальному процесі; аналізувати навчальну діяльність учнів з точки зору їхньої науково-дослідницької роботи; дає матеріали і підстави для порівняння, постійного аналізу та корекції управлінських рішень; має як діагностичне, так і організаційно-педагогічне навантаження.

Моніторинг науково-дослідницької роботи на рівні колегіуму здійснюється з ініціативи адміністрації. Безпосереднє проведення робіт зі збору, систематизації й узагальнення інформації проводять тимчасові робочі групи, сформовані з числа представників управлінської ланки колегіуму, членів педагогічного колективу, керівників науково-методичних комісій.

Важливим є проведення аналізу стану науково-пошукової роботи як одного з найважливіших напрямів реалізації методичного потенціалу, оперуючи даними анкетних опитувань учителів, порівняльними оцінками за різні періоди, даними про приріст окремих складових методичного потенціалу, конкретними фактами наявності унікальних методичних новаторських розробок, офіційного визнання або публікації науково-методичних розробок.

Окрім даних про успішність, результати тестування та складання іспитів аналізується навченість учнів

НАШІ ПЕРЕМОГИ

Традиційними стали **Міжрегіональні олімпіади з базових дисциплін**, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, конкурс „Зірка колегіуму” між учнями Житомирського міського колегіуму, колегіуму м. Новоград-Волинського і гімназії-колегіуму імені Митрополита Андрея Шептицького м. Стрия. У 2006-2007 н.р. учні Житомирського колегіуму посіли 24 призових місця, у 2007-2008 н.р. – 27, у 2008-2009 – 30 призових місць.

Мікроклімат у колективі сприяє творчому зростанню педагогів і учнів. Він поєднує в собі відповідальність і доброзичливу вимогливість, взаємну повагу й толерантність, традиції і новаторство. В 2004-2009 роках колегіанти були переможцями та призерами II – IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін. Традиційним для Наукового товариства колегіуму „Краєни” стало проведення I (колежанського) етапу конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН у формі міні-захисту досліджень. У 2008 році членами журі на захисті були директори ЗОШ і працівники ОІППО Івано-Франківщини, вчителі і адміністрація колегіуму, які оцінили дослідження, обговорили результати й прийняли рішення щодо учнівських науково-дослідницьких робіт.

Учні колегіуму – члени наукового товариства „Краєни”, Малої академії наук – неодноразово були переможцями міського конкурсу „Обдарованість року” і отримували стипендію міського голови за досягнення в науковому й творчому житті міста: Корогода Олексій, Соловійова Юлія (2005-2006); Ковальова Ангеліна, Басалик Наталія (2006-2007); Соболевська Анна (2007-2008); Гречківський Євген, Яровий Олександр (2008-2009); переможцями конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН; конкурсів „Безмежний Всесвіт”, „Мирний космос”, „Космічні фантазії”; регіонального та всеукраїнського етапів Міжнародного конкурсу „Безпечна Україна, Безпечна Європа, Безпечний Світ”, „Аліанте” та інших.

і випускників колегіуму з позицій її динаміки, задоволеності учнів, внеску окремих ланок та науково-методичних комісій у сукупний результат:

За критерієм педагогічної ефективності визначаємо рівень освіченості випускників, ступінь відповідності рівня та змісту їхньої підготовки індивідуальним потребам і запитам, суспільним вимогам. Ці показники отримуємо на підставі кількості тих, хто вступив до вищих навчальних закладів, кількості переможців і призерів позашкільних турів предметних олімпіад, обсягу особистісних досягнень учнів, рівня задоволеності випускників повнотою реалізації своїх можливостей у процесі навчання в колегіумі.

Критерій оптимальності надає можливість порівняти сукупні витрати часу, сил і ресурсів з отриманими результатами навченості учнів і випускників у вигляді даних про кількість учителів першої та вищої категорій і кількість переможців та призерів позашкільних турів предметних олімпіад; кількість випускників, які навчалися на факультативах, додаткових й індивідуальних заняттях, та кількість тих із них, хто вступив до вищих навчальних закладів; кількість учнів-відмінників навчання та тих, хто задоволений повнотою реалізації свого потенціалу в навчанні.

ПЕДАГОГІКА ШКОЛИ

Ключовим питанням поліпшення якості освіти є питання професійного рівня вчителя. Якість школи не може бути вищою від якості вчителя.

Міністр освіти і науки
Іван ВАКАРЧУК

— ... у багатьох країнах світу (Франція, Німеччина, Канада тощо) вже змінили підходи до підготовки вчителя. Так, спочатку в університеті готується фахівець (математик, філолог, біолог, хімік тощо) й лише після отримання фахового диплому випускник може за рекомендацією університету продовжити навчання та здобути кваліфікацію вчителя. На часі запровадження реформ і в Україні.

Матеріали підсумкової колегії МОН
„Про підсумки розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти у 2008/2009 навчальному році та завдання на 2009/2010 навчальний рік”
(26 серпня 2009 року)

МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРИ

**Валентина
ПОЛУЛЯХ**

Директор ліцею
№2 м. Житомира

Культура створюється людьми, отже, нею можна керувати. Я розглядаю культуру як певний психічний, спонтанний,

творчий компонент життя ліцею і управляю нею. Це не тільки бурхливоемоційний вияв тих чи інших відносин, а й свідомий підхід до їх формування. Більше

того, з метою забезпечення успішного функціонування школи в соціумі ця культура свідомо створена, організована і чітко визначена.

Щоб домогтися того чи іншого ставлення, ми здійснюємо операції, які дають нам змогу спостерігати саме такі реакції, ставлення або поведінку, які нам потрібні. Йдеться про опанування окремих механізмів формування такого ставлення. Саме тому культура школи стала для нас практикою менеджменту, безпосереднім матеріалом, на якому здійснюється процес формування необхідних реакцій та поведінки. За словами Е. Шейна, відомого теоретика організаційної культури, можливо, єдиною справді важливою справою, яку роблять керівники, є створення культури і управління нею. Згідно

з ним, основний вплив як школи на громадськість, так і адміністрації на школу забезпечується цінностями і нормами, що вказують, як люди в організації мають ставитися до своїх повсякденних обов'язків, контактів з оточуючими, відпочинку тощо. Тобто йдеться про вказування: школа вказує громадськості, як слід ставитися до процесу навчання й виховання, а адміністрація вказує персоналу, як слід поводитися, вчити, презентувати, відпочивати, реагувати на труднощі тощо. Але в будь-якому випадку мається на увазі вказування, тобто свідомий контроль за складовими життєдіяльності школи, і культурою зокрема, як найбільш важливим її чинником.

Саме свідомий підхід до формування культури ліцею забезпечує її чіткість, визначеність і стабільність, що і є метою нашого існування та свідченням успішного виконання своїх завдань. Це потребує свідомого і цілеспрямованого формування культури, а отже – менеджменту культури. Культура створюється в процесі діяльності і є частиною цього процесу. Вона покликана оптимізувати процес досягнення мети. Ми вибрали із безлічі запропонованих способів найбільш оптимальний як за внутрішніми критеріями, так і за характером зовнішньої репрезентації.

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА

Наша організаційна культура складається з двох фундаментальних процесів і характеризується співпрацею, орієнтованою на досягнення мети. Основні завдання адміністрації – розподіл обов'язків, забезпечення згуртованості групи, іншими словами, диференціація та інтеграція, які є основою організаційного мислення.

Існує дві інтерпретації поняття „організаційна культура”. У першому випадку організаційну культуру розглядаємо як результат рішень, прийнятих адміністрацією. Друга інтерпретація організаційної культури передбачає розгляд реальної ситуації. Реальною організаційною культурою вважаються ті відносини і позиції, які вже існують.

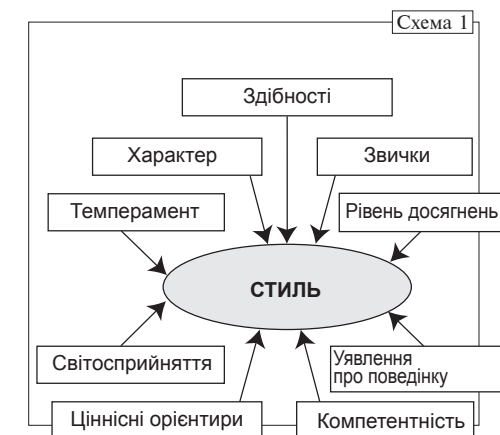
Щоб уникнути формалізму або некерованого хаосу, ми поєднуємо обидва підходи.

ЧИННИКИ КУЛЬТУРИ

Зовнішніми чинниками шкільної культури є всі ті зовнішні обставини, які впливають на школу, – суспільство, мораль, національні традиції, вимоги практики, тобто пристосування учнів до життя, необхідні знання, ринкові відносини, які вимагають чіткого узгодження попиту і пропозиції в будь-яких сферах функціонування школи.

Внутрішніми чинниками культури ліцею є наші власні можливості, здатність відповідати вищезазначеним критеріям, а також – місцезнаходження, зовнішній вигляд, за певними параметрами підібраний персонал, основна ідея школи, наші принципи і цілі, спосіб досягнення цілей, форма покарання і заохочення за виконану роботу, тобто певний внутрішній розпорядок життя школи, який реально показує шкільну культуру в звичайних процедурах і операціях.

Узаємодія зовнішніх і внутрішніх чинників шкільної культури є досить складною. Зовнішні вимоги визначили вибір наших орієнтирів. Ми бу-

дуємо свою індивідуальність так, щоб „вписатись” у зовнішню структуру суспільства, щоб не опинитися за межею соціального визнання й успіху.

Але, з іншого боку, повне, тотальне виконання всіх вимог суспільства може призвести до розчинення школи в безлічі соціальних інститутів і втрати нею реальної, живої атмосфери, яка є єдиним чинником розвитку, формування молоді особистості та її світосприйняття.

Щоб узгодити ці чинники, ми свідомо й чітко вибрали свій власний стиль, який підходить саме нам. Це дає нам змогу вирішувати питання узгодження зовнішніх вимог і внутрішніх можливостей школи, не докладаючи надмірних зусиль до забезпечення відповідності школи як соціального інституту занадто високим стандартам, які лише гіпотетично можуть бути досягнуті.

Моїм завданням, як керівника, було знайти свій стиль керівництва навчальним закладом, який формується на основі багатьох суб'єктивних факторів (схема 1).

У Декларації прав людини, прийнятої ООН, зазначається, що освіта має бути спрямована на загальний розвиток людини. Усвідомлення ролі фізичного удосконалення у всебічному гармонійному розвитку особистості, усвідомлене відношення до зміцнення свого здоров'я лягло в основу створення ліцею №2 м. Житомира.

ШКІЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК СИСТЕМА

Ми розуміємо шкільну культуру як систему і передбачаємо усвідомлення того, що в ній, як і в будь-якій системі, є певне ядро, навколо якого утворюються розгалуження. У шкільній культурі таким ядром може бути стрижнева ідея, для нас – це формування здорового способу життя учнів засобами фізичного виховання. Ми розробили **модель формування здорового способу життя**, в якій складовими є такі фактори, як: родина, громадськість, учителі, діяльність, учнівське самоврядування, програма „Здоров'я”, наукове товариство „Еврика”, програма „Особистість”, „Інтелект” (Схема 2).

Тому ми чітко усвідомлюємо, що все в шкільній культурі є взаємопов'язаним – зовнішній вигляд учителя, директора, естетичне оформлення школи і те, до чого ми прагнемо у своєму розвитку, а пранне лицей до виховання освіченої, гармонійної фізично розвиненої, здорової особистості. Врахування цього дасть змогу спростити процес визначення, аналізу та творення школою власної культури.

СКЛАДОВІ КУЛЬТУРИ

На практичному рівні ми уявляємо культуру школи як цибулину, що складається з кількох шарів. Найбільш глибокий, прихований рівень, який становить система поглядів і переконань, що поділяються учасниками, і є результатом розумового програмування, практично не можливо побачити. Зовнішній рівень, який становлять видимі риси, що є зовнішніми проявами культури, простежується в поведінці.

Складовими культури нашого лицю (його зовнішнього прояву) є символи, герої та ритуали як видимі явища, що вказують на очевидні й приховані переконання, цінності та настанови.

Символи – це національна символіка, велике панно, розташоване на другому поверсі, стени, на яких відображено спортивне життя лицю, наші досягнення.

Наші герої – це весь педагогічний колектив. На сьогодні в навчальному закладі 25 учителів мають „вищу” кваліфікаційну категорію, 9 учителів – звання „старший учитель”, 2 – „учитель-методист”. Учні лицю посідають призові місця на міських, обласних та Всеукраїнських предметних олімпіадах.

Серед учителів фізичної культури – три майстри спорту: з кульової стрільби – Н.М. Денисенко; лижних гонок – В.Б. Єршова; футболу – Т.А. Січінський.

Наші ритуали – це тісна співпраця адміністрації та педагогічного колективу, педагогічного колективу й учнів, педагогічного колективу й батьків.

Що стосується складової культури – *цінностей й основних настанов* – то наші працівники формують власну систему на основі загальноприйнятих цінностей лицю, вирішують, що добре, що погано, раціонально або нераціонально тощо.

ТРАДИЦІЇ

У „Концепції виховання дітей та молоді” у національній системі освіти зазначено: „Фізичне виховання – утвердження здорового способу життя як невід'ємного елемента загальної культури особистості, формування її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонії тіла й духу людини і природи – основа фізичного виховання”.

Тому *традиції лицю*:

- зміцнення здоров'я;
- загартування;
- поліпшення фізичного розвитку;
- підвищення захисних функцій організму;
- виховання моральних та вольових якостей;
- пояснення значення здорового способу життя, принципів гігієни, правильного режиму праці та відпочинку, раціонального харчування.

Говорячи про нашу шкільну культуру, я хочу зауважити, що вона є сукупністю традицій. Збереження в своїй культурі певних глибинних, простих і зрозумілих традицій дає лицю змогу почуватися надійно й захищено навіть за умови різноманітних впливів на неї з боку безлічі нових технологій, серед яких варто вибирати лише ті, які співвідносяться з традиціями лицю і більш-менш гнучко „вписуються” в загальну шкільну культуру.

На підсумковій колегії Міністерства освіти і науки України зазначено: „Одним із основних завдань сучасної школи є створення освітнього середовища для розвитку здорової дитини, формування в учнів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння навичками безпечного життя і здорової поведінки. Здорове молоде покоління – це запорука стабільного розвитку держави, один із чинників її позитивного міжнародного іміджу”.

На жаль, результати щорічних поглиблених медичних оглядів учнів показують, що в школах майже немає здорових дітей. Проти кожного прізвища є діагноз. Складний чи не дуже, але він є. На стан здоров'я дітей впливає багато факторів. Один із них – обмежена рухова активність. 5-6 годин учень проводить за шкільною партою, 2-3 години – за письмовим столом вдома, готуючи домашні завдання, а потім – телевізор, комп'ютер. Це призводить до порушення статури, зору, підвищення артеріального тиску, накопичення зайвої ваги. Школярі не реалізують потребу свого організму в русі за рахунок трьох уроків фізкультури. Виходячи з цього, першочерговим завданням школи є масове охоплення дітей та підлітків регулярними заняттями фізичною культурою та спортом, розвиток у них сили, витримки, швидкості та інших фізичних якостей. Особливо гостро стоїть це питання в період економічної кризи, коли діти не мають змоги відвідувати платні

секції. Впродовж 10 років у нашому навчальному закладі викладаються 5 годин фізкультури в 1-11 класах з поділом дітей на групи з першого класу.

Виходячи з плану, за рахунок доданих годин збільшився обсяг теоретичного розділу програми, який, зрозуміло, реалізується не формально, а в повному обсязі і спрямований на виховання в учнів усвідомленого ставлення до свого здоров'я і фізичного розвитку. **Заняття фізкультурою** служать надійним профілактичним засобом проти багатьох хвороб. Позитивний вплив фізичних вправ виражається і в розвитку доброти, життєрадісності, енергійності, впевненості в собі.

Фізичне виховання школярів – предмет особливої уваги будь-яких цивілізованих держав і суспільств. Адже здоровий спосіб життя людини неможливий без усвідомленої рухової активності кожного його члена, особливо юних громадян.

Фізична культура як складова частина загальнолюдської культури має посідати в навчально-виховному процесі закладів освіти певне місце. Бо хвора чи недостатньо фізично розвинена дитина не може опанувати тим широким колом знань і вмінь, які пропонує їй школа. Давайте усвідомлювати, що навчальний предмет „фізична культура”, як і всі інші шкільні дисципліни, має нести учням міцні знання про їхнє здоров'я, вміння і навички щодо його збереження та зміцнення на все життя.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ як фактор розвитку культури школи

Соціалізація особистості передбачає успішне входження її в соціум. Ми знаємо, що для того, щоб така соціалізація відбулася і була успішною, слід знати, які вимоги висуває суспільство до особи. Ми визначаємо їх як такі, що передбачають усвідомлення себе як громадянина, володіння певними знаннями, вміння їх здобувати, здатність бути чесним, порядним, відданим, надійним членом суспільства; а також знайти своє місце в ньому, успішно працювати на свідомо обраній роботі, приносити користь людям і суспільству в цілому. Це, так би мовити, офіційні вимоги суспільства до особи. Наявність уміння оптимально використовувати свої знання, орієнтуватись на вигоду, свідомо шукати й знаходити шляхи поліпшення свого добробуту, вміння встановлювати взаємовигідні стосунки між людьми. Ці вимоги ми не відкидаємо. І тому вони потребують чіткої та планомірної трансформації в процесі професійного менеджменту освіти.

На нашу думку, саме культура ліцею дає змогу вже змалечку сформувати в дитині усвідомлення не тільки офіційних, а й не офіційних вимог суспільства. Звісно, у разі, якщо культура виступатиме інтегральним фактором життєдіяльності ліцею. Культура стала об'єднаним і репрезентативним фактором, який може справляти значний вплив за умови його вмілого і гнучкого використання, тобто за умови професійного і грамотного менеджменту культури ліцею.

СПЕЦИФІКА ЗВ'ЯЗКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ З ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Будь-який заклад, установа, організація, в тому числі і школа, зацікавлені, щоб у них працювали справжні **професіонали** – працівники, які бездоганно, високоякісно виконують свої функції. Такі працівники опановують ті методи роботи і розвивають в собі ті здібності, що дають їм змогу успішно виконувати поставлені перед ними завдання. Вони засвоюють звички і манери, які прийняті в їх професійному співтоваристві, і є гідними представниками своєї професії зі сформованим професійним іміджем, манерою презентувати себе, мислити, діяти.

Але наш ліцей як установа з певною організаційною культурою вимагає від своїх працівників не лише професіоналізму у виконанні своїх функцій, а ще й відповідності певним нормам, правилам і стандартам. Для нас важливо, щоб працівник поділяв цінності, смисли, значення і призначення школи, не говорячи вже про зовнішню атрибутику діяльності.

Раніше щодо цього у нас виникали **суперечності**. Могло бути так, що особистість працівника-професіонала не вписувалася в шкільну культуру або ж, поділяючи окремі цінності ліцею, працівник міг бути зовсім негативно налаштований щодо якихось інших аспектів її діяльності. Виникало питання: що робити? Змінювати свою культуру працівнику, чи ліцею видозмінити свої принципи й правила?

Ми зрозуміли, що вихід з такої ситуації може бути лише один: необхідно переглянути свої правила як працівнику-професіоналу, так і школі. Неприпустимо було в такому випадку дотримуватися якоїсь однієї лінії. У цьому випадку або працівник повинен був опинитись „за бортом” школи, якщо вона буде наполягати на пріоритетності свого рішення, або ж сама школа могла розвалитися, як самотужня організація, під впливом самостійних і незалежних працівників.

Для вирішення цієї проблеми ми стали шукати те, що могло б об'єднати, примирити працівника і ліцей. Одним з таких чинників стала спільна мета – спільна мета діяльності як працівника, так і ліцею.

Ми зробили все для того, щоб мета діяльності працівників, а також мета діяльності, цілі і завдання організації стали спільними. І проблема зникла. Працівник, як справжній професіонал, відокремив свої професійні здібності від своєї особистості. А організація, у свою чергу, довела свою зацікавленість у наявності таких працівників, проявивши своє уважне ставлення до них.

Тобто дана **проблема розв'язалася шляхом узгодження культур обох сторін.**

Схема 2

Схема 3

здоров'я дітей. Результати свідчать про те, що за 10 років зменшилась захворюваність на сколіоз на 36%, простудних захворювань – 30%, інфекційних – 16%. Ліцей має комп'ютерний банк даних фізичного розвитку та досягнень кожного учня школи. Наш досвід здорового способу життя дав змогу з 2006 року стати інформаційним центром Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю.

У загальношкільний план навчально-виховної роботи введені фізкультурно-оздоровчі заходи, створена валеологічна модель шкільного дня. Учні ліцею мають змогу займатися у 8 спортивних секціях: футбол, гандбол, волейбол, баскетбол, настільний теніс, ритмічна гімнастика, кульова стрільба, загальнофізична підготовка.

Ми не ставимо за мету виховати розрядників і чемпіонів. Наше завдання – навчити дітей берегти своє здоров'я, формувати здорові звички. Сьогодні нам допомагають втілювати в життя нашу культуру випускники школи-ліцею – нині студенти і випускники Житомирського державного університету імені І.Я. Франка. Ліцей упродовж 8 років є експериментальною базою університету з питання „Формування здорового способу життя підлітків засобами фізкультури в загальноосвітніх навчальних закладах” (Схема 3).

Зробити Україну багатою, з передовою освітою може тільки освічений, працьовитий сьогоднішній учень,

який думає про майбутнє. Ми орієнтуємось на *особистість*.

Колектив ліцею:

- Переосмислює принципи, прийоми, практичні навички викладання шкільних предметів. Як учень, так і викладач отримують значно більше прав. Відходить у минуле поняття „учитель-лектор”.
- Активізуються уроки, навчальний процес взагалі. Учень сприймається не як резервуар, який учитель наповнює готовими знаннями, а як активний елемент системи інформаційного обміну.
- Підвищуються вимоги до культури вчителя (внутрішньої, психологічної, професійної).
- Уже йде процес переосмислення набору знань, які потрібні учневі в новому столітті.
- Створюється здоров'язберігаюче освітнє середовище.
- Однією з нагальних проблем школи є залучення батьків до співпраці у формуванні здорової дитини.

Формування здорового способу життя через освіту – один з напрямків державної політики. Якщо школа випускатиме кволиків і немічних громадян, держава не матиме майбутнього.

СПОСІБ ДІЯЛЬНОСТІ

Спосіб діяльності однозначно впливає на культуру, оскільки він визначає пріоритетні якості, потрібні для цієї діяльності: розум, силу, підприємливість, духовність, оригінальність тощо. Культура нашого ліцею спостерігається в спортивній діяльності.

Для колективу ліцею неабиякого виховного та освітнього значення набуває сьогодні вивчення історії та розвитку *олімпійського руху*, його ідеалів, принципів і місця в системі явищ суспільного життя.

16 листопада 2007 року на Всеукраїнському семінарі Олімпійської академії України за-

значено: „Суб'єктами олімпійського виховання є всі члени колективу навчального закладу”.

Ліцей – активний учасник освітнього проекту „*Олімпійська педагогіка в системі навчально-виховної роботи загальноосвітніх шкіл України*”.

Впроваджуючи **олімпійську освіту**, ми виховуємо в наших учнів прийняття *принципу олімпізму*.

ШЛЯХ ДО УСПІХУ

Будь-який працівник ліцею (директор, заступник, учитель) хоче, щоб школа, в якій він працює, була успішною. Але, щоб говорити про досягнення школою якогось успіху, слід чітко усвідомити, якого саме успіху хоче досягнути школа – підвищення духовного рівня, громадського визнання, утвердження і підвищення свого престижу, забезпечення гарного виховання учнів, здобуття ними ґрунтовних і різнобічних знань тощо.

Для себе ми вирішили, що наш **успіх** має бути оформлений у вигляді зрозумілої, чітко окресленої мети, після досягнення якої ліцей і стане успішним. Ця мета, як вже було сказано, – виховання освіченої, гармонійної, фізично розвиненої, здорової особистості. Ми розробили свої шляхи досягнення цієї мети та свою систему стандартів шкільної культури, узгоджену з цією метою. Керівник ліцею слідкує за тим, щоб ніхто у своїй діяльності не відволікався на зайві, непотрібні речі, які не передбачені шляхом, що веде до досягнення мети.

Існує **два типи організації, відповідно до яких визначається успіх**. Структурована організація бачить своєю метою досягнення цілей і чітку відповідність формальним критеріям успіху, якими є престиж, статус, респектабельність. Інша, *органічна*, ставить за мету внутрішнє відчуття комфорту, задоволення тим, що вдалося досягти. Її метою є успішна адаптація до умов, збереження гарних стосунків, оптимізму, хорошого самопочуття. Перша організація більше сама

- чіткого визначення успіху як певної мети;
- розробкою шляхів досягнення цієї мети;
- постійним узаємозв'язком між діями та метою;
- поєднанням у своїй діяльності структурного та органічного підходів.

ФУНКЦІЇ КУЛЬТУРИ

Шкільна культура є складовою частиною загальної культури, а значить, функції загальної культури можна застосувати і до неї.

Для себе ми визначили наступні **функції шкільної культури**:

- освоювально-перетворювальна;
- накопичення і передача досвіду через традицію;
- комунікативна;
- нормативно-регулятивна;
- прогностична;
- гедоністична;
- захисна.

Згідно з **освоювально-перетворювальною** функцією ми пізнаємо і видозмінюємо ті чи інші явища шкільного життя. Так 10 років тому, отримавши спеціалізацію, ми визначили нову мету своєї діяльності і шляхи її досягнення, поступово змінилися наша шкільна культура, наш імідж, ми отримали визнання як на міському, обласному, так і на Всеукраїнському рівнях.

Функція накопичення і передачі досвіду через традицію дає нам змогу через зв'язок минулого з теперішнім забезпечити стабільну роботу шкільного колективу. Прикладом тут може слугувати те, що багато хто з випускників нашої школи повертається сюди працювати і реалізовує себе в професійному плані.

підлаштовується під певний стандарт успіху, друга – пристосовує успіх до себе.

Ми працюємо над створенням органічно-структурованої організації, яка б поєднувала стабільність і чіткість, розподіл обов'язків і функцій з гнучкістю, яка необхідна для задоволення постійно змінюваних потреб суспільства, із здатністю змінюватися та можливістю вчитися.

Таким чином, можна зробити висновок – **щоб досягти успіху, наш ліцей працює над забезпеченням у своїй культурі:**

Завдяки **комунікативній** функції здійснюється організоване, взаємовигідне і ефективне комунікативне спілкування всіх учасників навчально-виховного процесу, а ліцей є спільним колективом педагогів, батьків і учнів.

Нормативно-регулятивна функція передбачає, що шкільна культура є регулятивним фактором, який вказує на те, що потрібно, а що не потрібно робити, щоб бути успішним у даному середовищі. Таким чином у нашому ліцеї створена своя система цінностей, яка забезпечує соціальний запит нашого мікрорайону.

Через **прогностичну** функцію ліцей здійснює прогнозування своєї діяльності, втілює нові ідеї, програмує свій розвиток так, щоб у потрібний час досягти тих чи інших важливих цілей. Результатом правильного використання цієї функції є теперішні і майбутні досягнення та перемоги ліцею.

Гедоністична функція культури школи має естетичний характер. Це функція задоволення: необхідне не тільки досягнення тих чи інших цілей, а й врахування задоволення, відчуття комфорту, які зумовлені належністю саме до цієї культури, до цього товариства. Принцип задоволення є дуже важливим для нас, оскільки він є своєрідним критерієм, показником ефективності культури школи.

Остання, **захисна**, функція культури дає нам змогу бачити культуру як набір засобів, що можуть захистити людину від надмірної відвертості, нерозуміння,

НАШІ ДОСЯГНЕННЯ за останні три роки

Міська Спартакіада школярів:

- 2005-2006 н.р. III місце (5 призових місць – участь у 14 змаганнях);
- 2006-2007 н.р. III місце (4 призових місця – участь у 12 змаганнях);
- 2007-2008 н.р. вже маємо 4 призових місця.

Випускники ліцею за профілем вступили до педагогічного університету (8 чоловік), а дві випускниці вже працюють у нас учителями фізичної культури.

Ми переможці:

2003 рік – Всеукраїнського огляду-конкурсу моделі „Школа сприяння здоров'ю”;

2005 рік – Всеукраїнського огляду-конкурсу на кращий стан фізкультурно-масової роботи;

2006 рік – Всеукраїнського огляду-конкурсу „100 кращих шкіл України” в номінації „Школа здоров'я”;

2007 рік – Всеукраїнського конкурсу-огляду „100 кращих директорів шкіл України” в номінації „Стратегія і розвиток навчального закладу”;

з 2003 року – Член Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю;

з 2005 року – інформаційний центр Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю;

2004 рік – учасник I Спортивного конгресу України;

з 2007 року – учасник проекту „Олімпійська педагогіка в системі навчально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів України”.

2008 рік – Флагман сучасної освіти України.

За останні три роки ми маємо 18 призерів міських олімпіад, 10 призерів обласних олімпіад, 2 призери Всеукраїнських олімпіад.

Сім учнів закінчили ліцей з золотою медаллю.

Маємо 21 наукову та науково-методичну публікацію з питань формування здорового способу життя підлітків засобами фізичного виховання.

У ліцеї створено наукове товариство „Еврика”, учні якого (9 чоловік) стали переможцями конкурсу-захисту науково-дослідних робіт Малої академії наук.

Маємо творчо обдарованих дітей: переможців Всеукраїнського конкурсу дитячого малюнка „Митниці очима дітей”, призерів обласної виставки юннатівської творчості „Барви Полісся”; міського етапу Міжнародного конкурсу знавців української мови ім. П. Яценка; переможців міського конкурсу ораторського мистецтва, фестивалю дитячої художньої самодіяльності.

Міцна шкільна культура — запорука міцної школи

безграмотного спілкування, відчуження.

Символами, гаслами, які є культуротвірними компонентами нашого ліцею, є інтелект, мудрість, віра, свобода, здоров'я.

Шкільна культура нашого навчального закладу має справді міцне підґрунтя і базується на національному менталітеті. Я маю на увазі *індивідуальні риси педагогічних працівників*:

- добре розвинений інтелект (синтетичні, творчі здібності);
- тонкі емоції (чуйність, чутливість);
- охайність (у побуті), чемність (у ставленні до людей);
- висока моральність, чистота;
- гостинність (дружність, товариськість);
- шляхетність, прагнення до незалежності;
- витривалість, терплячість;
- культуротворчість (потяг до мистецтва, естетики).

Ці риси стали реальною психологічною основою для формування шкільної культури — такої, яка узгоджується з національними особливостями. З огляду на ці особливості на основі шкільної культури ми визначаємо такі цілі й упроваджуємо такий спосіб діяльності, які допомагають утверджувати позитивні аспекти національної культури й коригувати негативні. А саме:

- низький рівень розвитку волі (нерішучість, інертність, млявість у руках);
- егоїзм (надмір шляхетності та індивідуалізму);
- амбіційність (невміння бути на своєму місці, неприйняття чийогось керівництва, невідання

прийняти свої сильні та слабкі сторони);

- зрадництво, лицемірство (визнання власного інтересу вищим за загальний).

У кожній школі адміністрація на чолі з директором бере на себе розробку та впровадження певних вольових стимулів, викорінювання егоїзму шляхом заохочення колективних дій і цілей та знецінення егоїстичної поведінки. Ступінь національної шкільної культури нашого ліцею сприяє його ґрунтовності, стабільності, прийнятності для працівників. Міцна шкільна культура — запорука міцної школи. У колективі все відбувається відповідно до законів культурного розвитку, сила внутрішньої культури забезпечує безконфліктність, ефективність шкільного життя. Процес творення шкільної культури завжди вимагає уваги й до неформальних, дрібних та символічних аспектів шкільного життя. Для вироблення управлінської культури слід змінитися внутрішньо, підходити до вчителя й учня з позиції учасника спільної діяльності, в успіху якої зацікавлені всі; прагнути набувати наукових психологічних знань про сучасне управління. Колектив ліцею — це „єдина команда”, де всі об'єднані, підтримують систему поглядів, уявлень про покликання вчителя, керуються в діях спільними положеннями та оцінками, мають такі переконання, таку поведінку, які перетворюються на певні особисті установки, а вже останні призводять до бажаної чи очікуваної мети.

ШКОЛА ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО

СИСТЕМА РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Д.Б. ЕЛЬКОНІНА – В.В. ДАВИДОВА

Педагогіка
школи

*Найдивовижніше в житті –
відкриття світу в середині людини.
Кожен прагне пізнати себе, своє Я,
тому що має себе Особистістю.*
Д.Б. Ельконін

Шороку першокласники починають нове для них шкільне життя, повне дивних відкриттів. Але питання в тому, хто і як робить ці відкриття? Чи цікаво учневі на уроці, якщо він займається тільки репродуктивною діяльністю, якщо йому все розповідає і показує вчитель? Чому за традиційної системи до кінця початкової школи діти практично повністю втрачають інтерес до навчання? Як на одному уроці поєднати навчальний матеріал з розвитком пізнавальної здібностей учнів, їх умінням учитися? Як знати довготривалі стимули до праці? Як вплинути на байдужих дітей? Як найкраще поєднати методи і прийоми під час пояснення нового матеріалу? Як зберегти емоційне благополуччя й оптимізм дітей, їх позитивне ставлення до навчання? Як на уроці організувати діяльність учня так, щоб він сам сформулював проблему, яка в нього виникла, після того, як він зрозумів, що він чогось не знає?

У 30-х роках видатним психологом Л.С. Виготським була висунута ідея про можливість побудови системи навчання, що не просто спиралася б на випадкові здібності дитини, а

формувала б та розвивала їх (формула Л.С. Виготського: „Навчання повинне тягнути за собою розвиток”).

Ідея **розвивального навчання** (РН) належить Д.Б. Ельконіну. Наукові фундаментальні психолого-педагогічні дослідження по здійсненню цієї ідеї почалися в 60-х роках минулого століття в рамках вітчизняної психологічної школи. Вони велися в Харківському університеті, Харківському інституті, в Інституті загальної й педагогічної психології АПН під керівництвом відомих учених В.В. Давидова і Д.Б. Ельконіна, в результаті чого психологами, методистами і вчителями (В. Репкіним, С. Максименко, О. Дусавицьким, Т. Середою, Ф. Боданським та ін.) була розроблена концепція розвивального навчання.

У загальному вигляді вона така: у молодшому шкільному віці через спеціально побудоване навчання (на основі теоретичних знань та теоретичного мислення) у дитини можуть бути сформовані певні здібності щодо

**Микола
КОСТЮЧЕНКО**

Директор ЗОШ
I-III ступенів № 8
м. Житомира

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2009

особистого самовдосконалення, особистого саморозвитку, самопізнання.

Автори даної концепції свідомо орієнтувалися на фундаментальну людську здатність – самостійно будувати та перетворювати особисту життєдіяльність, бути її справжнім суб'єктом. Тому відмінність РН від інших видів і форм навчання в тому, що учень – не об'єкт педагогічного впливу вчителя, а суб'єкт особистої навчальної діяльності, людина, що вміє вчити самого себе, сама визначає межі свого знання (незнання) та сама знаходить засоби розширення меж відомого, доступного.

Завдання системи – сформувати в дитини певні здібності (рефлексію, аналіз, планування) щодо самовдосконалення. А знання їй потрібні як засіб для розвитку особистості.

Мета навчання – розвиток особистості дитини як суб'єкта життєдіяльності, формування здатності здійснювати вибір особистої поведінки у відповідності з індивідуальними потребами, суспільним обов'язком та можливостями їх реалізації.

Головним мотивом навчання тут стає інтерес до пізнання: формуються основи наукового мислення, інтелектуальні та особистісні здібності, яких у дитини раніше не було. Основним психологічним завданням є формування вміння вчитися – здатність ставити та розв'язувати завдання з саморозвитку. При чому навчання є розвивальним практично для усіх дітей, хоча рівень їх інтелекту різний.

Яка роль учителя в цьому процесі? Вчитель не є джерелом інформації, пояснення нового. Він повинен уміло поставити пізнавальну задачу. Майстерність учителя полягає у вмінні показати мислительну діяльність учнів, а не себе, свою ерудицію.

Учень та вчитель мають між собою стосунки співробітництва – рівні і демократичні, шанобливо та із взаємоповагою ставляться один до одного.

Учень нічого не отримує в готовому вигляді. До нового діти приходять шляхом логічних міркувань, усе спочатку пояснюється учнями. Немає традиційного пояснення вчителем нового матеріалу.

Метод роботи на уроці у системі РН – „пошуковий”, „дослідницький”. Діти самостійно шукають шляхи розв'язку поставлених перед ними задач, висловлюють свої здогадки, гіпотези, пробують пояснити, довести свою думку. Самому це зробити важко, виникає потреба поміркувати разом (мотив співпраці), тому головною формою роботи на уроці при відкритті нового є робота в групах.

Упровадження системи розвивального навчання (РН) у початковій школі, яке почалося наприкінці 80-х років, змінює весь хід розвитку особистості в підлітковому й старшому шкільному віці, коли в школяра з'являються психологічні засоби вирішення задач життєвого самовизначення (О.К. Дусавицький).

З 1994 р. починається новий етап у становленні системи РН – перехід до масової шкільної практики. Вона перетворюється в одну з головних альтернативних освітніх систем, що мають важливе значення для вирішення задач побудови сучасної школи.

Система розвивального навчання Ельконіна-Давидова – це інноваційна педагогічна технологія випереджувального психологічного та інтелектуального розвитку особистості дитини.

У школі розвивального навчання справжньою метою є сам процес, у якому створюються умови для розвитку, і головний результат діяльності школи – створення цього живого процесу, що стимулює розвиток.

Уведення розвивального навчання помітно **змінює життя школи**: формується навчальна діяльність, яка заснована на потребах, діях, активній участі учня; мета якої – зміни у самих школярах. Потрібною стає зовсім інша педагогічна діяльність, основа якої – проектування умов (ситуацій) для

самостійних дій учня, для його розвитку. З'являється не лише діагностика результатів, засвоєння відомостей, але й діагностика процесу розвитку, рівня формування компонентів навчальної діяльності, навчальних дій (інтерес, постановка мети, планування, аналіз, контроль, оцінка), діагностика розвитку теоретичного мислення, особистісних якостей – здатності співпрацювати, спілкуватися, прагнути до розвитку. Разом з цим створюється потреба в такій позанавчальній діяльності, що дозволить підліткови реалізувати провідну діяльність цього віку – спілкування, – суспільно значуща діяльність. Своєрідним є і управління школою, в якій пріоритетом виступають суб'єкт-об'єктні стосунки.

У нашій школі система розвивального навчання почала впроваджуватися з 1993 року, коли на підставі наказу управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації № 3121 на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів №8 м. Житомира (директор школи на той час – Варьоха Ніна Антонівна) відкрився експериментальний майданчик по впровадженню системи РН в початковій школі.

Опорна школа з РН в м. Житомирі функціонувала з 1995 р. до 2005 р.

На даний час ЗОШ № 8 випустила вже 11 класів, зараз навчаються діти в десяти класах:

- 4 початкових класи;
- 4 класи в середній ланці;
- 2 класи в старшій ланці.

Сьогодні за системою РН працюють 5 учителів початкових класів (3 вчителі вищої категорії, з них 1 учитель-методист, 1 старший учитель; 1 учитель I-ї категорії, 1 учитель II-ї категорії).

У закладі забезпечується наступність у впровадженні системи РН у середній та старшій ланках, де елементи розвивального навчання використовуються при викладанні математики та української мови.

Учителі РН беруть активну участь у Всеукраїнських конференціях з РН в м. Києві, у педагогічних виставках освіти при ОІППО, проходять курсову перепідготовку в Харківському Центрі методики та психології РН; залучаються до обговорення форм і методів РН на методичних радах, педрадах, педагогічних читаннях, методичних об'єднаннях учителів, впливають на творчий процес упровадження науково-практичних елементів РН в основну школу. 2 вчителі є членами Міжнародної асоціації „Розвивальне навчання”.

У 2004 р. укладено угоду про творче співробітництво з Житомирським державним університетом ім. І.Франка, де згодом, з 2008 р., згідно з програмою, затвердженою Міністерством освіти і науки України, розпочато підготовку вчителів початкових класів, які будуть викладати у школі математику за системою РН.

Матеріали про роботу школи з даного питання були представлені на XII Міжнародній виставці навчальних закладів „Сучасна освіта в Україні – 2009” у м. Києві і були відзначені Дипломом за високі творчі досягнення в інноваційному оновленні національної системи освіти.

У системі розвивального навчання першочерговим є збереження духовного здоров'я, емоційного благополуччя кожної дитини поряд із необхідністю навчити кожного творчо мислити, добре читати, грамотно писати, швидко рахувати. Крім того, необхідно навчити дітей самостійно здобувати нові знання, проявляти зацікавленість, бути дослідниками, творцями.

Переступаючи поріг школи, 95% дітей хочуть учитися. І як же прикро, коли через 2-3 місяці навчання дитина відмовляється йти до школи. Перед учителем постає завдання: протягом навчання прищепити учням бажання отримувати знання, впевненість у тому, що вони можуть і вміють учи-

тися, спрямувати всі зусилля на організацію пошукової діяльності дітей.

Початкова школа – це основа сучасної освітньої системи. Реалізація методу розвивального навчання в початковій ланці змінює весь хід розвитку особистості школяра, класного колективу й навчальної діяльності.

Психологічні дослідження, які проводились вчителями школи, показали, що в розвитку особистості відбуваються цікаві зміни: у дітей на кінець 4-го року навчання з'являються риси дорослої людини, яка спроможна керувати власною поведінкою. Відбувається мовби віковий зсув, випереджувальний розвиток молодшого школяра.

Реалізація експериментальної програми протягом 16-ти років у різних групах дітей дозволила встановити деякі закономірності у формуванні певних психічних та особистісних структур. У більшості дітей до 10 років формується воля, яка визначає такі риси характеру, як цільність, силу, твердість і врівноваженість. Найчастіше це виявляється в таких ситуаціях, як долання перешкод, прояв відповідальності, потреба долати конфлікт мотивів або конфлікт бажання й відповідальності.

На відміну від традиційного навчання у дітей, які навчаються за системою РН, з перших днів формувались системні теоретичні знання про навколишній світ, причому не тільки в рамках навчальних шкільних предметів, але й поза ними. Діти навчилися мати особисту позицію, доводити її, співвідносити її з позицією інших, навчилися постійно робити вибір, а це – важливий інструмент розвитку самостійності.

Діти по відношенню до себе мали об'єктивну самооцінку, могли чесно визначити свій рівень досягнень, виділяти проблеми, також знаходити спосіб подолання труднощів. У дітей відзначався високий рівень самостійності. Вони мали думку щодо кож-

ного життєвого питання. Світ інших не відкидали, але свою точку зору відстоювали. Змінювалось ставлення до навчання. На кожному уроці, відкриваючи щось нове, приходили до думки, що думати – це цікаво. Спочатку, коли співпрацювали, відкривати нове цікаво було разом, але на кінець початкової школи діти підійшли до співпраці з самим собою, що привело до навчання самостійності та вміння вчитись. 92% дітей на запитання „заради чого я навчаюсь?” відповіли: „Тому що цікаво”.

Психологічні дослідження результатів розвивального навчання показали, що навчальна діяльність у школярів у цій системі починає повноцінно формуватись набагато раніше, у порівнянні з учнями традиційних класів. Була виявлена також суттєва різниця в розвитку пізнавальних процесів (рівень теоретичного мислення, пам'яті і т.д.).

Суттєві відмінності спостерігаються і в формуванні особистості дитини: учні більш комунікативні, відкриті, менш тривожні, позитивно ставляться до навчального процесу.

Навчальна діяльність – провідна в молодшому шкільному віці, тому саме ставлення до навчання є важливим показником розвитку особистості в даний період. Значна кількість дітей у системі РН вже в другому класі пов'язують своє бажання вчитись з інтересом до знань (46%), а в третьому класі таких дітей 87%.

За спостереженнями у дітей, що навчалися за системою РН, з року в рік інтерес до навчання не зникав, а навпаки зростав. Уже в другому класі у 87% дітей виявились пізнавальні інтереси, які пов'язані з навчальними предметами. А в третьому – інтереси більшості (75%) вийшли за межі шкільної програми.

Отже, у більшості дітей, уже починаючи з другого класу, в процесі навчання з'являється своя точка зору на навчання. Це якісно нове ставлення

до навчальної діяльності можна пояснити як особистісне ставлення, що починає формуватись уже в ранньому шкільному віці.

Діти шукають нові засоби підтвердження своєї суспільної цінності, нові форми спільної діяльності. Участь школярів у спільній діяльності впливає на розвиток особистості кожного учня (мотиви навчання, пізнавальні інтереси). У ході колективної роботи на уроках у дітей формуються норми спілкування. Моральні норми усвідомлюються в процесі реальних відносин, а не приносяться ззовні. У дітей формується уявлення про якості людини та критерії їх оцінки. Це забезпечує дієвість моральних норм та вміння дитини застосовувати їх для розв'язання конфлікту в ситуації морального вибору.

Отже, в системі РН органічно зливаються, доповнюючи та збагачуючи одна одну, навчальні та виховні цілі шкільної освіти.

Аналізуючи роботу в школі за системою розвивального навчання, можна зробити **висновки**:

- Споживацькі мотиви, з якими діти приходять до школи, змінюються на пізнавальні, змістовні. Формуються основи наукового мислення, інтелектуальні й особисті здібності, яких раніше в дитини не було.
- Учні оволодівають головними навчальними діями: дією цілепокладання, аналізу, моделювання, контролю та оцінки.
- Труднощі, які виникають у дітей з низьким рівнем інтелектуальних здібностей, поступово долаються в груповій роботі.
- Найпасивніші учні включаються до роботи в групах за бажанням, докладаючи усіх зусиль, щоб не підвести своїх товаришів по команді.
- Групова робота підвищує в учнів позитивне ставлення до навчання, бажання відвідувати школу не втрачається.

- Поліпшуються стосунки між одно-класниками, зростає впевненість учнів у власних можливостях, підвищується почуття власної гідності.
- Таким чином створюється необхідна психологічна основа подальшого розвитку особистості в підлітковому та юнацькому віці.
- А в учителя є можливість до реалізації своєї педагогічної творчості, тому він отримує задоволення від своєї роботи.

Що мене, як директора, радує найбільше, коли я бачу результати діяльності у класах розвивального навчання? Висока активність, упевненість дітей, відсутність боязні в подоланні труднощів, бажання допомогти, виручити, висока пізнавальна діяльність, стійкий пізнавальний інтерес. Система дає можливість формувати, розвивати інтерес, логічне, абстрактне, образне, критичне мислення, зорову, слухову пам'ять, увагу.

Побувавши на уроках у своїх колег, я побачив, з якими сяючими очима діти працюють на уроці, з яким бажанням вони вчаться.

А педагоги, як і діти, перебувають у постійному пошуку та відкриттях. Система дає широкі можливості прояву, розвитку та реалізації творчості, дає відкриття себе в собі (для себе) та себе для інших, та при цьому ще відбувається взаємозбагачення один одного (учень – учень, учитель – учень, учень – вчитель).

Чим більше працюю, тим більше переконаюся в доцільності та результативності даної системи, адже розвивальне навчання в ЗОШ №8 показало свою ефективність, необхідність подальшого впровадження в практику основної та старшої школи. За умови цілеспрямованої роботи адміністрації школи з педагогічним колективом уведення системи РН в середню та старші ланки згодом дасть змогу розробити цілісну модель школи розвитку – школи для майбутнього.

МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ УЧИТЕЛІВ

**Юрій
РОМАНЮК**

директор
загальноосвітньої
школи I-III ступенів
№17 м. Житомира

**Марія
ШЕСТАКОВА**

Заступник
директора з НВР ЗШ
№17 м. Житомира,
керівник школи
молодого вчителя

Дослідження „Організаційно-педагогічні шляхи та засоби професійної адаптації молодих учителів м. Житомира” є моніторингом проблеми адаптації як професійно значимого компонента становлення молодого спеціаліста.

Початок такої роботи покладено ще в 2004 році, коли керівником опорної школи по роботі з молодими спеціалістами міста М.Ю. Шестаковою було проведено анкетування (див. додаток 1) 87 мо-

лодих учителів (стаж роботи 1-2 роки) Житомира, серед них 8 молодих спеціалістів загальноосвітньої школи I-III ступенів №17. З 2006 року опитування здійснюється за анкетною ного зразка (див. додаток 2). Актуальність вивчення процесу адаптації молодих спеціалістів для ЗОШ №17 зумовлена значною кількістю вчителів-початківців у складі педколективу в останні роки (табл. 1).

У рамках вивчення проблеми проведено термінологічний аналіз результатів анкетування молодих учителів та виявлено їх ставлення до проблеми профадаптації. Так, відзначають, що їхня діяльність пов'язана з переборенням різного роду утруднень 87,5% респондентів; мають труднощі у плані дидактики 50%, методики – 68,8%, у виховній роботі – 75% молодих учителів, що брали участь в анкетуванні. Маємо відзначити й той факт, що лише 12,5% вчителів-стажистів вва-

жають свої знання, отримані у ВНЗ з професійної адаптації, достатніми.

Аналіз даних дозволяє зробити наступні висновки. Навчально-виховний процес, який здійснюється молодими вчителями, супроводжується цілим спектром утруднень як професійного, так і адаптаційного характеру. Особливо низькими є результати, в яких респонденти відзначають недостатнє (12,8%) та адекватне знайомство з першоджерелами.

Результати моніторингу вчителів-початківців (1-2 роки стажу) продемонстрували, що рівень розвитку педагогічних здібностей молодих учителів неоднаковий: серед них були ті, у кого здібності виражені явно; ті, у кого здібності виражені слабо; ті, у кого щось виходило, а щось – ні. У середньому найбільш низькі показники були отримані з педагогічних здібностей, пов'язаних з організацією спілкування в системі „вчитель – учень” та у створенні позитивного мікроклімату в класі. Оскільки вчителями-початківцями є представники *двох статей* (табл. 2), робота наставників та адміністрації проводилася *за різними схемами з урахуванням їх біологічних та психологічних особливостей*.

Наприклад, молодих спеціалістів-юнаків адаптували до таких видів діяльності як:

- алгоритмізація окремих дій – елементів НВП;
- вибір способів оптимізації міжособистісних відносин у малих та великих групах;
- участь у процесі спілкування з метою збільшення емпатійності, а не для реалізації егоїстичних потреб (за даними психологічного інтерв'ювання).

Результати діагностики тривожності за „Особистісною шкалою виявлення тривоги” Дж. Тейлора показали, що підвищення рівня тривожності вчителів-початківців на початок навчального року на пряму пов’язане з періодом адаптації в педагогічному колективі та з індивідуальними особливостями нервової системи вчителя. Даний процес супроводжується фізичною стомлюваністю та емоційним вигорянням педагогів. У результаті проведеної „Школою молодого вчителя” роботи з навчання саморегуляції психічного стану та формування вміння свідомо та ефективно розподіляти свою психічну енергію на кінець навчального року спостерігалось зниження рівня тривожності практично в усіх учасників ШМУ.

Протягом навчального року здійснюється діагностика комунікативних нахилів та організаторських здібностей учасників Школи. Аналіз результатів продемонстрував, що більшості педагогів притаманний середній рівень виявлення комунікативних та організаторських здібностей. Молоді педагоги прагнуть контактів з людьми, не обмежують коло своїх знайомств, уміють відстоювати свою думку, планують свою роботу. Проте потенціал цих нахилів не відрізняється високою стійкістю, тому вони потребують корекційної роботи з формування та розвитку комунікативних та організаторських здібностей.

Характерні особливості адаптаційних процесів молодих педагогів наведені в діаграмі 1. У якості адаптаційних параметрів обрані такі характеристики, як ступінь дискомфорту, що вимірювався за п’ятибальною шкалою (рік, семестр) та самопочуття респондента протягом робочого дня (зміна, урок).

Кількість учителів-початківців у складі педколективу ЗОШ №17 Таблиця 1

Навчальний рік	Молоді спеціалісти		Стажисти		Загалом	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
2003-2004	5	6	4	5	11	11
2004-2005	10	11	2	2	12	13
2005-2006	16	18	6	7	22	25
2006-2007	14	15	-	-	14	15
2007-2008	6	7,5	3	3,75	9	11
2008-2009	6	8	1	1,33	7	9,5

Таблиця 2

Навчальний рік	Кількість молодих спеціалістів у ЗОШ № 17	Молоді спеціалісти-юнаки	
		Кількість	%
2004-2005	12	2	16,66
2005-2006	22	3	13,63
2006-2007	14	2	14,28
2007-2008	9	3	33,33
2008-2009	7	2	28,57

Додаток 1

АНКЕТА ДЛЯ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ (1-2 роки стажу)

1. Чому Ви обрали професію вчителя?
2. Чи хотіли б Ви перейти на іншу, непедагогічну роботу?
3. Чи подобається Вам робота в школі?
4. Що викликає найбільше труднощів у Вашій роботі?
5. Чи відчуваєте Ви потребу в контакті з викладачами педуніверситету?
6. Як було організовано Ваше стажування?
7. Чи задовольняє Вас розклад уроків, позакласних заходів?
8. Що можна зробити для покращення роботи Школи молодого вчителя? Чи допомагає вона Вам у роботі?
9. Які форми роботи міської Школи молодого вчителя Вам запам’яталися, чому?
10. Які методичні прийоми Ви вдосконалили протягом року?
11. Яку методичну допомогу Ви бажали б одержати від науково-методичного центру управління освіти?
12. Що нового Ви дізналися під час відвідування Школи молодого вчителя, а також відвідування уроків свого наставника?
13. Що Ви вважаєте головним у роботі вчителя?
14. Що приваблює Вас у роботі педагога?
15. Якого Ви чекаєте результату від своєї праці?
16. Ваші пропозиції щодо роботи міської Школи молодого вчителя на наступний рік.
17. Чи вважаєте Ви свій вибір фатальною помилкою?

АНКЕТА ДЛЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА (нового образца)

Уважаемые коллеги!

Опорным учреждением по работе с молодыми учителями (общеобразовательной школой №17¹) проводится анкетирование с целью изучения основных трудностей адаптационного периода молодых педагогов, работающих в городе Житомире.

Просим Вас принять активное участие и ответить на вопросы анкеты максимально искренне. На один вопрос может быть несколько вариантов. В результате полученных данных будут выработаны рекомендации для администрации школ, педагогов, учреждений профессионального образования.

Общеобразовательное учреждение _____
Возраст а) 20-22 года б) 23-25 лет в) 26 и старше (подчеркнуть)

1. Предмет (дисциплина) _____
2. Привлекает ли Вас педагогическая деятельность? Если да, то чем именно?

- Интересно, нравится общаться с детьми, молодежью.
- Общественная важность труда учителя.
- Возможность реализовать свой творческий потенциал.
- Другое (укажите).

3. Когда у Вас возник интерес к профессии учителя?

- Мечтал(а) с детства стать учителем.
- Интерес привили учителя в старших классах.
- Другое (укажите).

4. С какими трудностями во время работы в школе Вы сталкивались?

- Не могу правильно выразить свои мысли.
- Не умею правильно передавать свои чувства посредством речи, мимики, пантомимики.
- Не могу установить дисциплину во время уроков или при проведении внеклассного мероприятия.
- Не могу правильно установить взаимоотношения:

- А) с классом;
- Б) с отдельными учениками;
- В) с коллективом учителей;
- Г) с родителями.

5. Изменилось ли Ваше представление о труде учителя после самостоятельной педагогической деятельности?

Если изменилось, то как?

- А) нет; Б) да; В) в лучшую сторону; Г) в худшую сторону; Д) другое.

6. Как Вы считаете, какие личностные качества, умения, навыки являются необходимыми для педагога?

Навыки коммуникации. Профессионализм. Академические знания. Доброта. Организованность. Терпение (толерантность). Любовь к детям. Эмпатия (сочувствие, сопереживание). Такт. Сдержанность, спокойствие. Ответственность. Уверенность. Уважение к личности ребенка. Умение заинтересовать.

Самосовершенствование. Креативность (творчество). Гибкость мышления, логика. Трудолюбие. Нацеленность на результат. Преданность профессии (интерес к ней). Инициатива, энтузиазм. Знание возрастной психологии. Строгость, требовательность. Аккуратность. Эрудиция. Честность, справедливость. Воля. Искренность. Адекватность. Чувство юмора. Имидж. Другое (укажите).

7. Случались ли у Вас конфликты?

- Между Вами и учениками.
- Между Вами и администрацией школы.
- Между Вами и родителями учеников.

8. Оказывают ли конфликты влияние на вашу профессиональную деятельность?

- Влияют.
- Сильно влияют.
- Не влияют.

9. В трудной ситуации я обращаюсь:

- К директору.
- Завучу.
- Школьному психологу.
- Коллегам.
- Родителям учащихся.
- Решаю сам.
- Другое.

10. Что, по-вашему, может оказать положительное влияние на качество подготовки студентов?

Личные качества преподавателя. Больше педагогической практики. Поддержка вуза, наставничество. Ответственный подход к своему предмету и студентам. Давать более глубокие знания по предметам. Строже принимать экзамены по профильным предметам. Вводить интересные образовательные программы. Заинтересованность общества и правительства в учителях. Желание учиться и получать качественное образование. Современные формы и методы подачи материала. Нормальные условия для учебы. Материальное оснащение институтов. Кардинальное изменение структуры учебного процесса.

11. Предпочитаете ли Вы:

- Остаться работать в школе.
- Заниматься научной работой.
- Продолжать учиться дальше.
- Другое.

12. Испытываете ли Вы удовлетворение, став учителем?

- Да.
- Нет.
- В определенной степени.
- Да, но сложно.
- Затрудняюсь ответить.

13. Обеспечены ли Вы жильем?

- Нет.
- Да.
- Отдельная комната в общежитии.
- Отдельная квартира (благоустроенная).
- Отдельный дом.
- Аренда.
- Другое.

14. Ваши пожелания, рекомендации по работе с молодыми специалистами _____

¹ ОШ №17 – с русским языком обучения

Цікаво порівняти дані, відображені на схемі 1 (узгальнені показники 2004-2007 років), з результатами анкетування 2004 року (відповідь на питання 7 – „Чи задовольняє вас розклад уроків, позакласних заходів?” та питання 3 – „Чи подобається вам робота в школі?”) (діаграми 2 і 3).

Отже, дисконфорт перших років (семестрів) роботи молодих спеціалістів не пов'язаний з відсутністю відповідних організаційних умов, які мали створити адміністрації навчальних закладів, чи з тим, що робота в навчально-виховному закладі не подобається.

Причини вибору з'ясувалися через відповіді на питання 1 – „Чому ви обрали професію вчителя?” (діаграма 4).

Отже, найбільша кількість респондентів у якості головної причини вступу до педагогічного ВНЗ визначила задоволення від роботи з дітьми та любов до дітей. Приємно відзначити, що приклад учителів, які навчали респондентів, також зіграв свою роль, ставши підставою обрання професії вчителя.

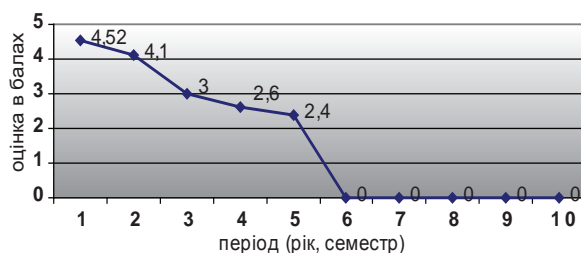
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ відповідей 2004 року та професійної зайнятості в 2009 році

Оскільки анкетування молодих спеціалістів міста Житомира, що проводилося у 2004 році, було анонімним, існує можливість відслідкування кореляції відповідей на питання 2 – „Чи хотіли б Ви перейти на іншу, непедагогічну роботу?” та реальної ситуації (станом на 2009 рік) лише щодо вчителів загальноосвітньої школи №17.

В анкетуванні 2004 року брали участь 8 вчителів (з них 3 залишилося працювати у ЗОШ №17, а 5 звільнились). З тих учителів, які залишилися працювати у школі, в

Діаграма 1

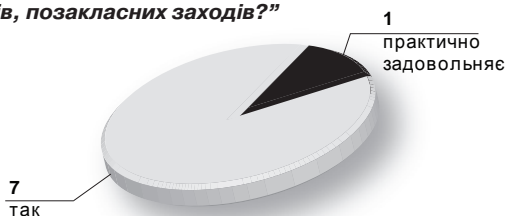
Характерні особливості адаптаційних процесів молодих педагогів (найбільш типових респондентів)

РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ 2004 РОКУ

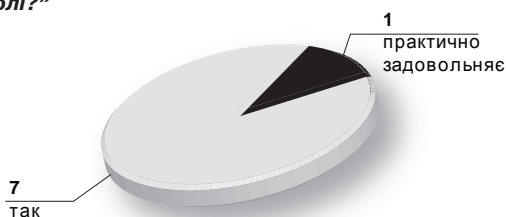
Діаграма 2

Відповідь на питання 7 –
„Чи задовольняє вас розклад
уроків, позакласних заходів?”

Діаграма 3

Відповідь на питання 3 –
„Чи подобається вам робота
в школі?”

Діаграма 4

Відповідь на питання 1 –
„Чому ви обрали професію
вчителя?” **Переважаючий фактор**

Врзі 1

Відповідь на питання 2
„Чи хотіли б Ви перейти на іншу, непедагогічну роботу?“

Загальна кількість респондентів – 8.
Відповідь „Так” – 0.

Відповіді „За умови...”:

„Так, якщо запропонують кращі умови праці” – 1;
„Якщо б була можливість, то так” – 1;
„Можливо, якщо б вона задовольнила мої потреби” – 1.

Загалом – 3.

Відповідь „Ні” – 2.

Відповідь „Поки ще ні” – 3.

Загальна кількість відповідей
„Так” чи „Скоріше так, ніж ні” – 3 (37,5%).
„Ні” чи „Скоріше ні, ніж так” – 5 (62,5%).

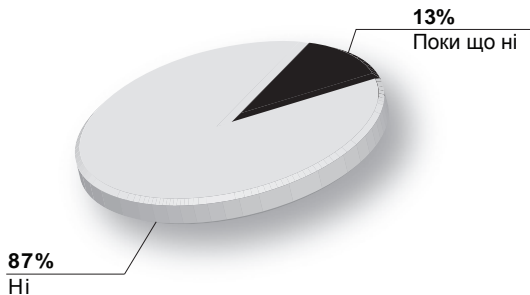
26,43% респондентів визначальною причиною можливого пошуку іншої (непедагогічної) роботи назвали погане матеріальне забезпечення.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УМОВ ПРОЖИВАННЯ (забезпеченість житлом молодих спеціалістів ЗОШ №17)

Рік	Проживають з батьками	Проживають окремо	Орендують помешкання
2003	8	1	-
2004	6	5	1
2005	12	8	1
2006	11	2	1
2007	10	3	1
2008	3	3	-

Діаграма 5

Відповідь на питання 17 –
„Чи вважаєте Ви свій вибір фатальною помилкою?”

2004 році не хотів переходити на іншу, непедагогічну роботу тільки один молодий педпрацівник. Серед п'яти молодих спеціалістів, які змінили фах, тільки один планував таку зміну за умови пропонування кращих умов. Двоє з педагогів-початківців, що брали участь в анкетуванні, виїхали за межі України (див. врзі 1).

Проте жоден з респондентів не стверджує категорично, що його вибір є помилковим, що демонструє аналіз відповідей на питання 17 – „Чи вважаєте Ви свій вибір фатальною помилкою?": 7 опитуваних з 8 дали відповідь „Ні”, 1 – відповідь „Поки що ні” (Діаграма 5).

ДИНАМІКА ПРОЦЕСУ професійної адаптації педагогів з поглядом учнів

Оскільки процес адаптації є процесом двобічним, то його розгляд необхідно вести з урахуванням другої значимої компоненти, тобто учнів. Для вирішення цього завдання було проведено локальне дослідження, яке полягало в інтерв'юванні старшокласників.

Більшість учнів (40% з опитаних учнів 9-А та 59,1% у 10-В) вважають, що процес адаптації для більш досвідчених учителів відбувається набагато швидше та менш болісно, ніж для вчителів з малим стажем роботи. Це виявляється, на думку опитуваних, як у ході проведення уроків учителем-стажистом, так і в особистісному спілкуванні з ним.

Ось чому здійснення моніторингу процесу адаптації молодих педагогів залишається однією з найактуальніших проблем сучасної школи, зацікавленої в психологічному комфорті учня та вчителя.

ВИХОВУЄМО ПАТРІОТІВ

Педагогіка
школи

Нова філософія освіти утверджує погляд на особистість як на найвищу цінність суспільного життя. Школа залишається головним знаряддям у вихованні особистості і допомагає дитині визначитися у тому, ким бути і як жити за умов сучасного змінного суспільства.

Педагогічний колектив школи, яку я очолюю, має чітке уявлення про мету процесу виховання, а це є запорукою створення системи виховної роботи у школі як складної психолого-педагогічної сукупності, яка охоплює увесь процес, інтегруючи навчальні заняття, позаурочне життя дітей, різноманітну діяльність і спілкування за межами школи, вплив соціального, природного, предметно-естетичного середовища.

Виходячи з виховної мети школи, *компонентами цієї системи є:*

- вивчення особистості учня та учнівських колективів;
- організація роботи з батьками;
- розвиток учнівського самоврядування;
- розвиток творчих здібностей;
- створення мережі гуртків;
- розвиток потреби у здоровому способі життя.

Кожна складова — це життєво необхідний елемент, без якого неможливо досягти кінцевого результату.

Очікувані результати діяльності школи: становлення учня як соціально зрілої творчої особистості зі сформованими якостями громадянина-патріота незалежної України, потребами у творчості, в удосконаленні; з поведінкою, незалежною від негативних зовнішніх впливів, із прагненням до самопізнання, з належним рівнем психічної поведінки, потребою у збереженні здоров'я, із прагненням до розвитку духовності, вмінням налагоджувати міжособистісні стосунки.

Я вважаю, що учнівська молодь сьогодні не повинна втрачати свою індивідуальність, глибоке відчуття єдності з українським народом, повагу до його духовних, моральних і культурних надбань. Незалежно від своєї національності та світогляду, учень має змогу дізнатися про духовне коріння української нації, моральності традиції інших національностей, які складають єдиний народ України.

Мета виховного процесу полягає не тільки в тому, щоб сформувати необхідні

Ірина ЯНЧУК

Директор загальноосвітньої школи I-III ступенів №26 м. Житомира

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2009

компетенції, надати ґрунтовні знання з різних предметів, а й у формуванні громадянина, патріота; інтелектуально розвиненої, духовно і морально зрілої особистості, готової протистояти викликам глобалізації життя.

Система цінностей і якостей особистості розвивається та виявляється через її власне ставлення до себе, людей, працю й, головне, через ціннісне ставлення до суспільства і держави, що проявляється в патріотизмі, національній самосвідомості, правосвідомості, політичній культурі та культурі міжетнічних відносин.

Патріотизм проявляється в любові до свого народу, повазі до українських звичаїв та обрядів, відчутті своєї належності до України, усвідомленні спільності власної долі з долею Батьківщини, досконалому володінні українською мовою та ґрунтується на історико-культурних традиціях народу.

У закладі протягом багатьох років сформувалася власна система виховної роботи з національно-патріотичного виховання учнів. Школа знаходиться в мікрорайоні м. Житомира Богунія, поблизу військових частин та військового інституту радіоелектроніки імені С.П. Корольова. Ми маємо справу з особливою категорією людей – батьками-військовослужбовцями та їх дітьми. А тому, залучаючи їх до навчально-виховного процесу, завжди знаходимо підтримку та розуміння.

Національно-патріотичне виховання в школі здійснюється, насамперед, у процесі навчання. Та особливу роль відіграє предмет „Захист Вітчизни”. Під час занять учитель знайомить учнів із специфікою військової праці, вони готуються до виконання обов'язків військового, дізнаються про особливості служби в Збройних Силах України, виховують у собі якості, необхідні майбутньому воїну. Програма предмета та зручне місцерозташування школи дозволяє

під час вивчення курсу знайомити учнів з життям воїнів у мирний час (екскурсії до військових частин, зустрічі учнів з особовим складом). На заняттях з вогневої підготовки надається можливість не лише показати переваги нашої стрілецької зброї, але й провести практичні заняття зі стрільби на базі військової частини. Вивчення військової присяги дозволяє розкрити важливі вимоги до морально-бойових якостей воїнів, формує почуття національної гордості за Збройні Сили України. Саме тому, щорічно, 20-25% наших випускників пов'язують своє майбутнє з професією військового, вступаючи до вищих навчальних закладів МЗС, МВС та МНС (лише у 2007-2008 н.р. – 19 чол., 20%).

Проте значну роль у національно-патріотичному вихованні відіграє саме позакласна та позашкільна робота з учнями, ефективність та результативність якої залежить від високого ідейного змісту та суспільно корисної спрямованості заходів, які проводяться в школі. Важливе значення має оптимальне обрання найбільш ефективних форм та методів національно-патріотичної роботи в позаурочний час.

Система виховної роботи школи дає можливість учням молодших класів засвоювати такі поняття, як „Батьківщина”, „подвиг”, „патріот”; учить шанувати землю батьків, вивчати свій родовід.

З метою виховання патріотичних почуттів до своєї малої Батьківщини та об'єднання молодших школярів спільною діяльністю в початковій школі засновано **дитяче об'єднання „Країна Богунчат”**, яке має емблему, девіз, правила співжиття та гімн, авторами якого є вчителі школи. Богунчата мають свій нагрудний знак, який символізує їхні різнобічні інтереси та захоплення (див. вріз).

Щорічно членами цього дитячого об'єднання стають другокласники.

Для того, щоб стати членом цієї цікавої країни, учні мають підготуватися. Протягом першого року навчання маленькі школярики вчаться робити добрі справи, вивчають правила співжиття і в подальшому стають членами шкільного громадського об'єднання „Добрики”. Свої перші кроки вони разом з класоводами відображають у „доріжці добрих справ”.

Усі колективні справи дітей та їх результати знаходять відображення в конкурсі „Клас року”, який традиційно проводиться в школі і є вагомим показником спільної діяльності колективу учнів та класного керівника.

При плануванні цієї роботи, в першу чергу, враховуємо інтереси дитячого колективу, кваліфікацію керівників або тих, хто допомагає організувати заходи, стан матеріальної бази, оточення й розташування школи, наявність громадських організацій та військових частин, здатних надавати необхідну фахову допомогу.

Основними формами виховної роботи у школі є бесіди, зустрічі, уроки Мужності, уроки Пам'яті, лінійки Слави, години спілкування, круглі столи, конференції, військово-спортивні ігри та змагання, до участі в яких запрошуються офіцери та військовослужбовці строкової служби, курсанти військового інституту, ветерани Збройних Сил та Великої Вітчизняної війни.

Важливе значення у національно-патріотичному вихованні має **робота з ветеранами**. Колективом школи проведена велика пошукова робота, складено списки ветеранів мікрорайону. Учні 7-11 класів відвідують їх удома, вітають зі святами, запрошують до школи, надають посильну допомогу, яка часто полягає в звичайному людському спілкуванні та уважному ставленні до цих людей.

Вирішальним у забезпеченні результативності та ефективності національно-патріотичного виховання є **правильне планування роботи**.

НАША ПІСНЯ

сл. О.А. Герасимової,
муз. Л.В. Потетениної

Світ цікавий і безмежний
Розкриває нам дива.
Сонця промені гарячі
Запалили нам серця.

Приспів.

Разом весело нам грати
І навчатись, і рости.
Ми – веселі богунчата,
Разом будем – я і ти.

В нашій рідній Україні
Зміна молода росте.
Наша слава – небо синє
І колосся золоте.

Основні заходи відображені в річному плані виховної роботи (у розділі „Національно-патріотичне виховання та захист Вітчизни”):

- День Партизанської Слави (вересень);
  - тижень національно-патріотичного виховання, присвячений річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників (жовтень);
  - військово-спортивна гра „Патріот” (вересень);
  - змагання:
  - „Козацькі розваги” для учнів 6-7 кл. (грудень);
  - з військово-прикладних видів спорту для учнів 10-11 кл. (лютий);
  - акція „Солдатські могили” (протягом року);
  - місячники з національно-патріотичного виховання та оборонно-масової роботи з нагоди Дня Збройних Сил України та Свята Перемоги (грудень, травень);
  - декада військово-патріотичного виховання, присвячена Дню захисника Вітчизни (лютий) тощо.
- З особливим настроєм наші учні чекають загальношкільного масо-

вого заходу – військово-спортивну гру „Патріот”, яка проводиться щорічно з учнями 7-11 класів в рамках Дня здоров’я. Проведенню гри передує підготовчий етап: затвердження Положення про гру; коректування плану гри; підбір конкурсів та маршрутів руху по етапах змагань; підготовка відповідної документації в класах; залучення спеціалістів з інших структур та підрозділів, які організують та проводять тренування окремих конкурсних етапів, допомагають матеріальним забезпеченням, здійснюють кваліфіковане суддівство (шефи школи в/ч А 1735, спеціалісти управління МНС України в Житомирській області та ДАІ).

Результативному проведенню гри сприяє тісна багаторічна співпраця з підлітковим клубом „Фортуна” (керівник Л.А. Уланова), який спеціалізується на спортивно-туристичній та краєзнавчо-пошуковій роботі.

Школа пишається досягненнями вихованців клубу зі спортивного туризму на міських, обласних та всеукраїнських змаганнях.

Останнім конкурсним завданням є випуск бойових листків, у яких учасники змагань відображають найбільш яскраві моменти своєї участі в етапах гри, використовуючи фотомонтаж з місця подій.

Підсумки гри „Патріот” підводяться на урочистій лінійці. І незалежно від того, якого віку учасники, скільки разів учні брали участь у грі – всі сподіваються на перемогу. Адже до неї вони йшли разом, допомагаючи одне одному у вирішальний момент. Ці змагання – дієва рольова гра, яка дає можливість проявити свої здібності всім учням класу та неформальним лідерам, бо саме їх діти обирають командирами своїх „бойових взводів”.

Активними учасниками гри є всі вчителі: класні керівники, супроводжуючи класи по маршруту; інші – в якості суддів на етапах конкурсних змагань.

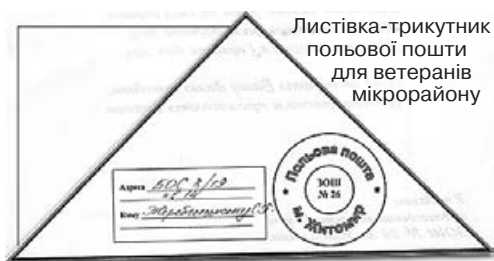
На базі школи працює гурток „Історико-технічне стендове моделювання”, яким другий рік успішно керує М.Р. Шафіков. Співпраця з Центром науково-технічної творчості учнівської молоді дає змогу без зайвих затрат часу та коштів розвивати технічні здібності учнів у позаурочний час.

У школі існує та постійно удосконалюється дієва **система учнівського самоврядування**.

Учасники шкільного самоврядування активно залучаються до національно-патріотичної роботи. Міністерство добрих справ Шкільного парламенту та представники цього напрямку роботи в класах щороку уточнюють списки ветеранів Великої Вітчизняної війни, організовуючи проведення акцій „Діти – ветеранам” та „Ветерани – дітям”. У переддень свята Перемоги доброю традицією школи стало вітання ветеранів мікрорайону листівками-трикутниками польової пошти та квітами в них удома. З ініціативи Шкільного парламенту проведено акцію „Пам'ять” та закладено Алею Слави на честь 60-річчя Великої Перемоги, у висадженні якої взяли участь ветерани та кращі учні школи. Міністерством дозвілля органівуються концерти для особового складу в/ч А 1735.

Учні школи є активними учасниками всіх міських заходів, які проходять біля пам'ятників та меморіальних відзнак на честь полеглих героїв Великої Вітчизняної війни. Не залишає байдужим жодного дитячого та й дорослого серця щорічна зустріч дітей з в'язнями фашистських концтаборів біля Пам'ятника жертвам фашизму. Протягом року вихованці беруть участь в акції „Солдатські могили”, працюючи над благоустроєм території біля цих пам'ятних місць.

Завершується робота з патріотичного виховання вивченням на додаткових та виховних годинах історії

рідного краю, які проходять у новому конференц-залі з використанням сучасних технічних засобів та супроводжуються мультимедійними презентаціями, створеними учнями школи та вчителями.

Наслідком цієї великої роботи є вихованість учнів, любов до своєї школи та мікрорайону, що проявляється в бажанні його прибрати, прикрасити, озеленити й очистити. Приємно, коли весною „вся школа” виходить на прибирання і результатом роботи є десятки гектарів чистої території міської лісосмуги та очищені береги річки Кам'янки.

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ШКОЛІ

*„Усі перемоги починаються
з перемоги над собою”*

Народна мудрість

Формування творчої особистості нерозривно пов'язане із відродженням нації, демократизацією й гуманізацією суспільства,

поглибленням самоврядування народу, котре передбачає висунення молоді на керівну роботу в різних сферах управління й виробництва. Це зумовлює новий підхід до виховання учнівської молоді. Виникла соціальна потреба у формуванні такої особистості, яка змогла б

розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес нації. Такою наукою управління для учнів є участь у шкільному самоврядуванні.

Взаємодія вчителів й учнів успішно здійснюватиметься, якщо відмовитися від багатьох педагогічних стереотипів. Адже саме старі поняття взаємин учителів й учнів призводять до конфліктів, іноді до учнівських страйків. Діти намагаються

щось змінити, включитися в реформаторські процеси в школі, створити органи шкільного самоврядування й співврядування, які забезпечили б захист прав учнів і вчителів.

Про учнівське самоврядування сьогодні говорять усі, однак розуміють це по-різному. Дехто з педагогів вважає, що самоврядування – це свого роду гра дітей „у дорослих”. Що з цього виходить? А те, що діти привчаються робити, „як дорослі”: проводять засідання, виступають з доповідями, організують заходи... Від дорослих їх відрізняє лише одне – все, що вони роблять, придумано та задалегідь вирішено не ними, а дорослими. Скажемо прямо: це не самоврядування. Школярі, виявляючи „самостійність” за таким сценарієм, не набувають досвіду, необхідного для їхньої участі в керуванні, не звикають до реальної відповідальності за свої дії. Вони нагромаджують інший „досвід”: звикають до того, що можна називатись „відповідальними”, але фактично ні за що не відповідати. Справжнє ж самоврядування передбачає, що його органи мають реальні права, а не лише обов'язки і несуть

**Яніна
ГЛІНЧЕВСЬКА**

Директор
загальноосвітньої
школи I-III ступенів
№ 28 м. Житомира

відповідальність за свою роботу.

Головне завдання шкільного самоврядування полягає в тому, щоб через розвиток соціальної активності учнів виховати в них почуття власної гідності, надати їм можливість виявити себе на ділі.

Практика стверджує: бути дитиною важко. Це велика, складна, безперервна робота – рости, відкривати світ, пізнавати людей, учитися любити. Значні наші біди з дітьми від того, що ми не розуміємо, не поважаємо, не відчуваємо цієї складності. І часто залишаємо їх один на один з великим світом, який вони ще не встигли зрозуміти.

Саме учитель, відкритий і доступний для кожного учня, відвертий у своїх поглядах, який не принижує дитячої гідності, не байдужий до їх проблем, може надати своїм вихованцям реальну допомогу.

У колективі нашого навчального закладу робимо все можливе, щоб життя дітей і в школі, і поза нею було яскравим, насиченим грою, гумором, романтикою, щоб дітей оточували квіти, твори мистецтва, музика.

Співдружність різних об'єднань, які є в школі, дозволяє урізноманітнити та конкретизувати види й функції самоврядування, дає можливість кожному учневі знайти саме свою справу, ввійти в ту співдружність, яка йому ближча за інтересами, здібностями, нахилами.

Тільки у співдружності кожний учень набуває по-

ПРОЕКТ „ПАРАД КВІТІВ БІЛЯ ШКОЛИ”

1. Учасники проекту:

- Динамічні групи учнів школи.
- Члени гуртка “Квітникарі”.
- Шкільна екологічна агітбригада.
- Шкільний парламент.

2. Аналіз та актуалізація проблеми.

Проект спрямований на виконання:

- Залучення учнів до практичної природоохоронної діяльності.
- Догляд за зеленими насадженнями на території школи.
- Організація роботи юних квітникарів.
- Участь у проведенні екологічних акцій.

3. Мета проекту:

- Реалізація цільової програми „Я і природа”;
- Участь у щорічній акції „Мій квітучий район”;
- Участь у виставці юнацької творчості „Барви Полісся”;
- Участь у акції „Парад квітів біля школи”.

4. План реалізації проекту:

- Проведення виховних годин на екологічну тему.
- Участь у МАН, написання робіт екологічного спрямування „Кімнатні рослини”.
- Участь у конкурсах: „Краще шкільне подвір'я”, „Мій квітучий район”, „Галерея кімнатних рослин”.
- Робота шкільного парламенту: акція „Весняна толока”.
- Робота під час літніх канікул по озелененню шкільної території.

5. Форми роботи:

- Робота гуртків екологічного спрямування.
- Участь у Всеукраїнських конкурсах „Галерея кімнатних рослин”, „Парки – легені міст і сіл”, „В об'єкті натураліста”.
- Організація та проведення навчально-виробничої практики – озеленення шкільного подвір'я.

6. Підсумок та оцінка реалізації проекту:

- Участь у міському конкурсі „Краще подвір'я навчального закладу” (I місце, серпень 2008 рік).
- Участь у конкурсі Богунської ради „Мій квітучий район” (II місце, вересень 2008 рік).
- Участь у конкурсі екологічних агітбригад (I місце, міський та обласний етапи).
- Участь у акції „Весняна толока”.
- Конкурс „В об'єкті натураліста” (I місце, міський та обласний конкурси).

ПРОЕКТ „ПАМ'ЯТЬ”

Ушанування учасників
Великої Вітчизняної війни,
партизанів і підпільників.

Історія Великої Вітчизняної війни – це невичерпне джерело патріотичного та морального виховання молоді.

1. Учасники проекту:

- Шкільний парламент секції „Пам'ять”, „Милосердя”.
- Учасники історичної вітальні (керівник Н.Д. Капінус).
- Динамічні групи вчителів історії.
- Пошукові групи учнів.

2. Аналіз та актуалізація проблеми.

Проект спрямований на виконання:

- Указу Президента України „Про відзначення 60-річчя Перемоги та пам'ятних подій Великої Вітчизняної війни” № 276/2003.
- Листа Міністерства освіти і науки управління № 1/9-442 від 30.08.2004 р.
- На широке використання документів, спогадів, фронткових листів, кіно і фотоматеріалів, звукозаписів, художніх творів.

3. Мета проекту:

- Патріотичне виховання.
- Виховання поваги до героїчного подвигу українського народу.
- Вивчати історичне минуле свого народу.
- Брати активну участь у пошуковій роботі.
- Свято берегти традиції українського народу.

4. Форми роботи:

- Пошукова робота.
- Участь у міських, обласних, Всеукраїнських конкурсах „Пам'ять”.
- Конкурси: малюнків, газет, фото, поезій; конкурс патріотичної пісні.
- Упорядкування пам'ятного знаку Героя Великої Вітчизняної війни Максютова.
- Виставки в бібліотечі.
- Походи бойової слави.
- Зустрічі з ветеранами, героями-партизанами.
- Уроки мужності.

5. Підсумок та оцінка реалізації проекту:

- Участь у конкурсі патріотичної пісні (І місце).
- Операція „Доброго ранку, ветерани!”.
- Участь у святкуванні Дня Перемоги.
- Зустріч з ветеранами Великої Вітчизняної війни.
- Фотоконкурси „Пам'ять”, „Салют, Перемога!”.
- Уроки мужності.

чаткових навичок колективної управлінської діяльності, оволодіває культурою спілкування і взаємин, виявляє ініціативу.

Яка ж позиція педагога в організації самоврядування? Це не панібратство та вседозволеність, а поєднання вимогливості з повагою й тактом, відповідальності з довірою, розширенням не лише обов'язків, але й прав.

Ставлячи перед собою завдання створення в школі системи педагогічного керівництва розвитком учнівського самоврядування, ми бачимо її призначення в забезпеченні системи учнівського самоврядування, в здійсненні взаємозв'язку й узгодженості в розвитку різних боків цього складного процесу; в створенні умов для послідовного, рівномірного проникнення самоорганізації, самореалізації в життя всіх учнівських об'єднань, які функціонують у школі, у всі сфери колективної діяльності, для одночасного включення в активну організаторську роботу всіх учнів.

У школі розроблена ціла система по залученню кожного учня в самоуправлінську діяльність. Перш за все, це колективи – класи, гуртки, шкільні об'єднання, а саме: Євроклуб „Барвінок”, Мала академія мистецтв „Лелеченька”, літературні студії „Пролісок” та „Самоцвіти”, пошукові загони, волонтерські групи, агітбригади, хоровий колектив „Краплинка”, спортивні клуби. Переконана, що в невеликих за чисельністю колективах легше дійти до

кожного школяра, врахувати його індивідуальні особливості, зафіксувати виховний вплив самоврядування на особистість, скоректувати на цій основі подальший процес залучення учня в організаторську роботу. Тут добре спрацьовує принцип: „Навчився сам, навчи іншого”.

Не командувати, а співпрацювати з дітьми – це головне правило нашої роботи.

У школі творчо працює **шкільний дитячий парламент „ШАНС”** (Шкільний Актив Незалежного Самоврядування). Органи учнівського самоврядування – дієві. Створено портфоліо: Положення про учнівське самоврядування, Статус учнівського самоврядування, плани роботи парламенту та його комісій („Навчально-розпорядча комісія”, „Дозвілля, спорт та здоров’я”, „Прес-центр”, „Захист прав та гідності”, „Турбота та волонтерський рух”).

Співдружність різних об’єднань, які є в школі, дозволяє урізноманітнити й конкретизувати види та функції самоврядування, дає можливість кожному учневі знайти саме свою справу, ввійти в ту співдружність, яка йому ближча за інтересами, здібностями, нахилами.

Тільки у співдружності кожний школяр набуває початкових навичок колективної управлінської діяльності, оволодіває культурою спілкування й взаємин, виявляє ініціативу.

Робота шкільного парламенту направлена на здійснення **проектів** (див. врізи), які складають самі учні:

- Проект „Парад квітів біля школи”;
- Проект „Пам’ять”;
- Проект „Молодь обирає здоров’я”;
- Проект „Пришкільний табір „Краплинка”;
- Проект „Поспішай творити добро”.

Участь у проектах допомагає формувати у вихованців уміння всебічно розглядати проблему, робити

ПРОЕКТ „МОЛОДЬ ОБИРАЄ ЗДОРОВ’Я”

1. Учасники проекту:

Агітбригада, шкільний парламент, шкільний спортивний клуб „Олімп”.

2. Аналіз та актуалізація проблеми:

Даний проект спрямований на реалізацію програми „Сходінками здоров’я”; спільну роботу школи та сім’ї, розвиток інтересу до здорового способу життя.

3. Мета проекту:

- Формування.
- Популяризація.
- Пропаганда здорового способу життя.
- Профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі.

9. Шляхи реалізації:

- Через систему виховних та практичних заходів формувати в учнів здоровий спосіб життя.
- Утілювати в дію авторську програму „Сходінками здоров’я”.

10. План реалізації проекту:

- Участь у фестивалі „Молодь обирає здоров’я”.
- Випуск газет, листівок „Ми за здоровий спосіб життя”.
- Організація та проведення в школі днів гігієни та здоров’я.
- Участь у МАН, написання робіт про охорону здоров’я, роль спорту.

власні висновки, ставити перед собою конкретні завдання та виконувати їх, брати активну участь у громадському житті, здатність орієнтуватись у нових соці-

альних умовах, а головне — самореалізуватися.

Багато випускників школи, лідери шкільного самоврядування, стали активними учасниками студентського життя.

ПРОЕКТ «ПРИШКІЛЬНИЙ ТАБІР „КРАПЛИНКА»

1. Учасники проекту:

- учні початкової школи;
- вожаті — лідери учнівського самоврядування;
- вихователі — вчителі початкової школи;
- учитель музики;
- учитель фізкультури;
- працівники ідальні;
- медпрацівники.

2. Мета проекту:

- Залучення дітей 1-4 класів до активної життєдіяльності в пришкільному таборі.
- Участь у масових заходах, гуртках.
- Створення атмосфери тепла, добра, творчості.
- Зміцнення здоров'я.
- Робота шкільного парламенту, секція "Турбота".

3. Завдання проекту:

- Створити атмосферу дитячого табору (зарядка, лінійка, путівка дня, підсумки, нагородження).
- Організувати дозвілля хлопчиків та дівчаток.
- Профілактика захворювань, пожеж, безпеки дорожнього руху.
- Активізація роботи учнівського парламенту, секція "Турбота".

4. Форми роботи:

- Екскурсії по місту, в музеї.
- Зустрічі з цікавими людьми, творчими колективами.

5. Очікувані результати проекту:

- Здорові діти.
- Щасливі батьки.
- Розширення дитячого кругозору.
- Формування дружніх стосунків.
- Виявлення маленьких лідерів, творчих талантів.
- Профорієнтація для учнів-вожатих.

Комісія „Дозвілля, спорт та здоров'я” — активні учасники організованого дозвілля учнів школи. При цій комісії працює агітбригада, яка бере активну участь у молодіжному русі „Молодь обирає здоров'я”. Мета діяльності агітбригади — популяризація, пропаганда здорового способу життя, профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі. Найменшій учасниці агітбригади — 11 років, найстаршому — 17 років.

Шкільна агітбригада стала учасницею I Всеукраїнського фестивалю „Молодь обирає здоров'я”, який пройшов у вересні 2008 року в м. Одесі та увійшла в п'ятірку найкращих.

В Одесі діти брали участь у тренінгах „Рівний рівному”, „Молодь обирає здоров'я”, познайомилися з новими друзями, отримали заряд енергії, лідерства.

Такі фестивалі сприяють у першу чергу розвитку дитячого самоврядування. Хтозна, може саме серед них — майбутні президенти, керівники підприємств, учителі, артисти, лікарі. Члени агітбригади „Молодь обирає здоров'я” — активні учасники учнівського самоврядування, програм та проектів, які здійснюються в школі.

Ми надаємо більше уваги проектній роботі при орга-

нізації соціальної активності учнів. Адже ефективність виховного процесу значною мірою залежить від технологій, котрі використовуються педагогами для формування громадянської самосвідомості учнівської молоді. Інноваційні педагогічні технології, активні та інтерактивні методи роботи стали звичним явищем навчально-виховного процесу. Саме проектна діяльність дає можливість практично спрямувати роботу учнів у місцевій громаді, орієнтувати її на суспільно-корисні справи, а також залучити школярів до розроблення та практичного втілення власних соціальних проектів. Такі форми громадянського виховання школярів забезпечують підготовку учнівської молоді до життя у правовій державі, сприяють формуванню в учнів базових соціальних компетентностей, їхньому активному залученню в соціальне життя, розвитку важливих життєвих навичок критичного мислення, дискусії, співробітництва, переговорів, прийняття рішень, взаємодії з представниками влади, засобами масової інформації, однолітками, батьками, громадськістю.

Організація самоуправління у школі допоможе ефективно здійснювати систему громадянської освіти та виховання. Особливу увагу ми звертаємо на внутрішній зв'язок шкільного самоуправління з практикою громадянського життя, на співпрацю із засобами масової інформації, громадськими організаціями, місцевою владою.

ПРОЕКТ „ПОСПІШАЙ ТВОРИТИ ДОБРО”

Ушанування громадян похилого віку та ветеранів

„Люди, будьте людяними”
Ж.-Ж. Руссо

1. Учасники проекту:

- Динамічна група учнівського парламенту.
- Учні, вчителі, батьки школи.
- Групи милосердя 5-11 класів.

2. Аналіз та актуалізація проблеми.

Проект спрямований на:

- Виконання Указу Президента України від 24.09.2004 р. № 11/30 “Про Міжнародний день громадян похилого віку та день ветеранів”.
- Ушанування людей похилого віку.
- Повага до людей старшого покоління.
- Забезпечення свідомого ставлення до людей похилого віку.
- Сприяти засвоєнню учнівською молоддю принципів загальнолюдської, народної моралі.
- Проект розрахований на всі вікові учнівські категорії.

3. Мета проекту:

- Ознайомити учнів з державними документами про захист людей похилого віку.
- Надати допомогу мешканцям Житомира, які її потребують.
- Провести операцію „Милосердя”.
- Організувати зустрічі, записати спогади.

4. План реалізації проекту:

- Проведення виховних годин: „Правила народної моралі”, „Добро і зло”, „Поважай старших, будь милосердним”, „Поспішай творити добро”, „Совість. Віра. Любов. Чесність. Шедрість”.
- Робота в динамічних групах.
- Реалізація цільової програми „Милосердя”.
- Диспути: „На мій погляд, духовність – це...”, „Чи милосердна я людина?”, „Думки, слова і вчинки...”.

5. Форми роботи:

- Акції „Милосердя”, „Допоможи другу”.
- Зустрічі з людьми похилого віку.
- Практична допомога по господарству.
- Підсумок та оцінка реалізації проекту.
- Акція по збору продуктів для людей похилого віку.
- Зустрічі з пенсіонерами міста.
- Творча зустріч з ветеранами Великої Вітчизняної війни та праці.
- Виховні години.

У загальношкільній акції „Поспішай творити добро” взяли участь учні, батьки 1-11 класів, учителі школи. Парламент школи вручив 37 продуктивних наборів мешканцям нашого міста.

СИСТЕМА РОБОТИ З ТАЛАНОВИТИМИ ТА ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Педагогіка
школи

**Володимир
ВАСЬКІВСЬКИЙ**

Директор
Житомирського
МЦНТТУМ

**Ірина
ПЕТРОВСЬКА**

Методист
Житомирського
МЦНТТУМ

Директор школи, ліцею, гімназії № 5 2009

За часи державної незалежності позашкільна система України пройшла складний, але цікавий шлях. Педагогічні колективи позашкільних навчальних закладів намагалися зберегти свої кращі здобутки: багатопрофільність, право вибору дитиною виду діяльності, педагога, освітньої програми, особливі взаємини між педагогами й дитиною на основі співробітництва й співтворчості, можливість допрофесійної підготовки, соціального захисту й оздоровлення. І не просто зберегти, а рухатися вперед, розвиватися в складних умовах.

Сьогодні в системі позашкільної освіти йде пошук нових ефективних форм функціонування та розвитку позашкільних закладів. Не винятком є і Житомирський міський центр науково-технічної творчості учнівської молоді. Мережа гуртків організовується відповідно до моніторингу потреб у позашкільних освітніх послугах: відповідно до вивчення попиту батьків, дітей і громадськості; заявок шкіл і дошкільних навчальних закладів і матеріально-технічної бази. Головною

метою роботи Центру є пошук і підтримка юних талантів, створення умов для творчого, інтелектуального й духовного розвитку дітей та учнівської молоді, задоволення їх освітніх потреб шляхом залучення до науково-експериментальної, дослідницької та декоративно-прикладної творчості.

Нині колишня маленька станція юних техніків перетворилася в навчально-виховний заклад, який посідає вагомe місце в системі освіти міста Житомира.

За роки існування в міському центрі науково-технічної творчості учнівської молоді створена система роботи з обдарованими

ВІЗИТКА ЗАКЛАДУ

Житомирський міський центр науково-технічної творчості учнівської молоді (ЖМЦНТТУМ) – позашкільний заклад, який поєднує навчання й виховання учнів з їх продуктивною працею. Відсутність примусу, свобода вибору не лише заняття, а й педагога робить ЖМЦНТТУМ надзвичайно привабливими для дітей різного віку. Нині в гуртках та творчих об'єднаннях навчається 1567 учнів. З 2006 р. працюють гуртки для дітей та молоді з функціональними обмеженнями.

Навчально-виховний процес здійснюється 31 педагогом, із них 17 працюють за авторськими програмами.

дітьми, яка, об'єднуючи зусилля педагогів закладів дошкільної, середньої та позашкільної освіти, допомагає зреалізувати єдину важливу справу – залучити всіх без винятку дітей, які бажають розвивати свої здібності й таланти, цікаво й з користю проводити вільний час та отримати початкові професійні знання.

Система роботи з обдарованими дітьми в гуртках та творчих об'єднань МЦНТТУМ створювалася згідно з діючими Законами України „Про освіту”, „Про позашкільну освіту”, Національною програмою „Діти України”, Державною цільовою програмою роботи з обдарованою молоддю на 2007-2010 роки, Концепцією державної програми роботи з обдарованою молоддю, обласною цільовою програмою роботи з обдарованою молоддю на 2007-2010 роки, а також міською програмою по роботі з обдарованими дітьми та молоддю.

Базується вона на таких принципах:

- Відповідність мережі гуртків та творчих об'єднань освітнім потребам та інтересам учнів.
- Ґрунтування навчально-виховного процесу на особистісній зацікавленості учня, його індивідуальних інтересах та здібностях.
- Особистісно-гуманний підхід: абсолютне визнання гідності, неповторності кожного учня.
- Формування мотиваційної сфери та розвиток творчого мислення шляхом вільного вибору форм і методів діяльності.
- Формування системного

Кожна дитина, яка приходиться у гуртки та творчі об'єднання, може й повинна знайти себе у різних видах діяльності, і завдання педагогічного колективу допомогти їй у цьому

мислення, що розкриває широкі інтелектуальні здібності.

- Використання нових освітніх технологій, оптимальне поєднання традиційних та нетрадиційних форм роботи з учнями.
- Оновлення змісту навчання шляхом створення авторських програм та методичних розробок й рекомендацій.

Відтак і першочерговими завданнями для педагогів МЦ є створення умов для розвитку творчих здібностей та обдарованості. На засіданнях методичних і педагогічних рад вирішуються проблеми зі створення ситуації успіху для кожного вихованця, методики визначення схильності до тієї чи іншої творчої діяльності з наступним розвитком. Цьому сприяє й існуюча мережа гуртків та творчих об'єднань, і матеріально-виховна база, що відповідає сучасним вимогам, і наявність творчого педагогічного колективу. Систему роботи з обдарованими дітьми в МЦНТТУМ демонструє схема 1.

З метою виявлення й підтримки юних талантів і обдарувань, пропаганди науково-технічної творчості МЦНТТУМ спільно з управлінням освіти щорічно організовуються й проводяться **конкурси, змагання, виставки з різних видів творчості серед учнів міста:**

- конкурс із технічної творчості серед учнів 3-4 класів „Крок до зірок”;
- конкурс науково-технічної та декоративно-ужиткової творчості серед учнів 6-х класів „Знай! Умій! Фантазуй”;
- заочний гуманітарний конкурс „Космічні фантазії”;
- заочний конкурс учнівської молоді „Мирний космос”;

- конкурс на кращу програму для ЕОМ;
- конкурс на кращого оператора ЕОМ;
- конкурс „Шкільний Web-сайт”;
- конкурс із комп'ютерної графіки;
- конкурс з офіс-менеджменту;
- конкурс із паперопластики та оригамі „Паперовий світ”;
- заочний фотоконкурс „Моя Україна”;
- конкурс писанкарства „Щоб світилась писанка”;
- 1 етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН;
- чемпіонати міста з інтелектуальних ігор „Що? Де? Коли?” та „Брейн-ринг”;
- міська виставка-конкурс робіт з науково-технічної творчості та декоративно-ужиткового мистецтва „Світ очима дітей”.

Однією із складових системи роботи з обдарованими дітьми є співпраця з Житомирським державним університетом ім. І. Франка. Педагогічний колектив МЦНТТУМ долучився до реалізації програми ціннісної підтримки розвитку здібностей та обдарованості „Три кроки”, розробленої О.Л. Музикою, кандидатом психологічних наук, доцентом, деканом соціально-психологічного факультету ЖДУ ім. І. Франка, завідувачем кафедри соціальної та практичної психології.

Ця програма розрахована на співпрацю між науковцями й педагогами-практиками, в результаті якої кожен учасник експерименту отримує право на власну модифікацію програми із врахуванням вимог і особливостей конкретної педагогічної ситуації. *Перший крок* – створення ситуації успіху для всіх учасників навчально-виховного

Схема 2

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ УЧНЯ, що навчається в умовах програми „Три кроки”

Учень, що навчається в умовах програми „Три кроки”

Переконаний, що здібності розвиваються
Знає, що шлях до успіху лежить через працю
Має психологію переможця і не здається при перших труднощах
Орієнтований не на окрему діяльність, а на успіх і визнання в будь-якій діяльності
Здатен до особистісного росту, оскільки спрямований на визнання через розвиток власних здібностей
Здатен поцінувати досягнення інших людей
Здатен творчо пристосовуватись до мінливих умов життя

процесу; *другий крок* – створення ситуації поцінування досягнень, результатів, умінь; *третій крок* – накопичення досвіду успішних діяльностей. За результатами впровадження окреслюється такий „соціальний портрет” учня, що навчається в умовах програми „Три кроки” (Схема 2).

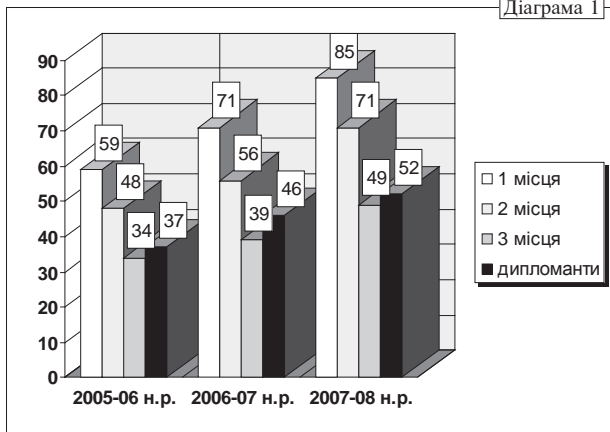
Крім того, педагоги МЦ плідно співпрацюють з Обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, науково-методичним центром управління освіти Житомирської міської ради. Результатом такої співпраці стали неодноразові перемоги педагогів у Всеукраїнських педагогічних конкурсах: на кращу програму гуртка, на кращу методичну розробку, у конкурсі педагогічної майстерності „Джерело творчості”. Нині 17 педагогів МЦНТТУМ працюють за авторськими програмами, багато з них мають публікації в журналі „Позашкілля”.

У 2008 р. за результатами роботи з талановитими та обдарованими дітьми Житомирський міський центр науково-технічної творчості учнівської молоді внесений до літопису сучасної освіти й науки України „Флагман сучасної освіти України”.

Цілеспрямована робота всього колективу ЖМЦНТТУМ дає можливість учнівській молоді творчо самовдосконалюватись та досягати особистого успіху і, як результат, високі показники, перемоги в міжнародних, Всеукраїнських, обласних конкурсах, виставках, фестивалях: змагання з авто-, авіа-, судномоделізму, швидкісного радіоконструювання, ПТМ та виставки-

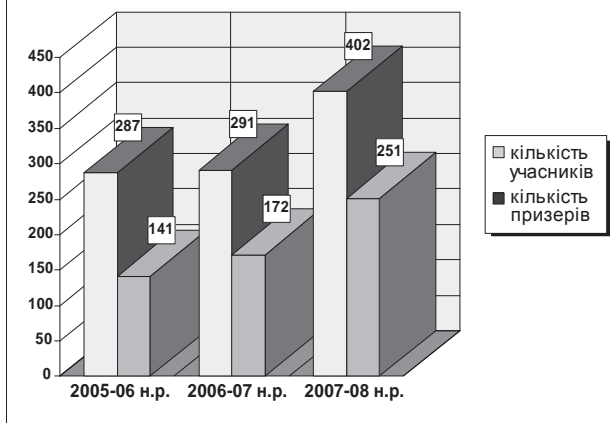

Діаграма 1

Діаграма 2

Учасники та переможці масових заходів 2005-2008 рр.

конкурси з декоративно-ужиткового мистецтва, турніри юних хіміків та раціоналізаторів і винахідників, „Підводні фантазії”, „Зоряна естафета”, „Великодні писанки”, „Космос – Людина – Духовність”, „Космічні фантазії”, „Мирний Космос”, „Ми – діти України”, „Барви Полісся”, „Все з квадрату”, Intel-ЕкоУкраїна, конкурс юних фотоаматорів „Моя Україна” та „Кришталеві джерела”, виставка-конкурс науково-технічної творчості „Наш пошук і творчість – тобі, Україно” тощо.

Наведені нижче діаграми демонструють динаміку росту кількості учнів-призерів (діаграма 1) та співвідношення кількості учасників масових заходів та переможців за останні роки (діаграма 2).

Копітка робота з виявлення і підтримки талановитих й обдарованих дітей узагальнюється та фіксується в банку даних „Обдарованість”, до якого вноситься інформація не лише про здобутки дитини, а й відомості про родину, успіхи в навчанні тощо. Найбільш талановитим та обдарованим надається допомога при вступі до профільних вищих навчальних закладів України.

Досвід роботи з талановитими й обдарованими дітьми Житомирського міського центру науково-технічної творчості учнівської молоді свідчить, що кожна дитина, яка приходить у гурток та творчі об’єднання, може й повинна знайти себе у різних видах діяльності, і завдання педагогічного колективу допомогти їй у цьому.

УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

- *Управління освітою в умовах соціально-економічних перетворень виходить за межі галузевого, суто освітянського питання й набуває загальнодержавного значення, оскільки без суспільної підтримки неможливе проведення реформ, а належний громадський контроль забезпечує не лише ефективність їх впровадження, але й стимулює до пошуку інноваційних моделей розвитку.*
- *Проводиться робота з розроблення та апробації критеріїв оцінювання якості навчального процесу. На їх основі спроектовано й програмно реалізовано за допомогою веб-технологій автоматизовану інформаційну систему моніторингу діяльності загальноосвітніх навчальних закладів "Рейтинг". Її створено як складову системи управління навчальними закладами. До її апробації були залучені органи управління освітою та 3200 загальноосвітніх навчальних закладів Київської, Рівненської, Полтавської, Хмельницької областей.*

Матеріали підсумкової колегії МОН
"Про підсумки розвитку загальної середньої, дошкільної
та позашкільної освіти у 2008/2009 навчальному році та завдання на
2009/2010 навчальний рік" (26 серпня 2009 року)

МАРКЕТИНГ В ОСВІТІ ТА ГРОМАДСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ

**Марія
ДОРОШКО**

Директор
Житомирської
міської гімназії №3

Наша гімназія є сучасним загальноосвітнім навчальним закладом з багатофункціональною системою, що забезпечує задоволення потреб таких суб'єктів, як *особистість, інші загальноосвітні навчальні заклади, вищі навчальні заклади та держава.*

На рівні *особистості* гімназія забезпечує отримання повної середньої освіти шляхом надання якісних освітніх послуг. Як соціальний інститут, ви-

ступає конкурентом інших загальноосвітніх навчальних закладів і тим самим є стимулятором розвитку для досягнення своєї конкурентноспроможності. На рівні *вищого навчального закладу* гімназія виступає „виробником” потенціальних абітурієнтів. На рівні *держави* – продукує інтелектуальний потенціал.

Відомо, що в умовах демографічної кризи освітні заклади поставлено в рамки жорсткої конкуренції. При виборі школи батьків цікавлять різні аспекти: професіоналізм педколективу, запровадження в навчальний процес розвивальних курсів, стан матеріально-технічної бази та ін. Вимоги, які постають перед школою, спо-

нувають освітян до пошуку інноваційних форм діяльності, забезпечення високоякісного рівня освітніх послуг, постійного покращення середовища послуг навчання. В умовах нашого міста інформація про навчальний заклад – як позитивна, так і негативна – поширюється дуже швидко. Така ситуація сприяє тому, що кожен навчальний заклад докладає багато зусиль, щоб залишитися конкурентноспроможним на місцевому ринку освітніх послуг.

Виконання такого завдання відведено керівникові закладу та його заступникам, що передбачає врахування законів менеджменту та маркетингу.

Такі поняття, як *ринок, маркетинг, бізнес, конкуренція, підприємництво, сфера послуг* упевнено ввійшли до освітньої сфери діяльності гімназії. Не є в цьому переліку винятком і таке поняття як „*наблік рілейнз*” (ПР) – зв'язок із громадськістю.

Традиційна управлінська діяльність керівників школи недалекого минулого у використанні такого поняття не мала потреби. Демократичне, соціальне, правове суспільство, яким заявлена світові Україна, визначає якісно іншу спрямованість соціального замовлення системі освіти, примушує школу, а отже, і її керівників, брати до уваги громадську думку.

Ми використовуємо освітній маркетинг, ПР як один із напрямів управління навчальним закладом в умо-

вах ринкової економіки, який забезпечує дослідження попиту на освітні послуги та певні знання понад стандарти, встановлені державою, вплив на розвиток освітніх потреб громадян, формування позитивного іміджу навчального закладу, розробку та впровадження концепції надання якісних освітніх послуг.

Освітній маркетинг потрібен споживачам освітніх послуг – **учням, батькам** – для того, щоб розширити можливості задоволення духовних, соціальних, особистих потреб; отримати якісні освітні послуги, нові знання понад існуючий стандарт; свідомо здійснити вибір навчального закладу. Освітній маркетинг потрібен **учителям** для того, щоб використати більш широкі можливості для самореалізації; досягти вищого результату в роботі. Освітній маркетинг потрібен нам, **керівникам** навчальних закладів, для того, щоб визначити нову стратегію управління школою в умовах ринкових відносин; забезпечити сприятливі умови для розвитку педагогічної системи школи; більш ефективно управляти матеріальними, фінансовими та людськими ресурсами.

Отже, ринкові відносини суттєво вплинули на життя. Я переконалась, що управління загальноосвітніми навчальними закладами буде більш ефективним за умови використання керівниками закономірностей і технологій менеджменту й маркетингу.

Яким чином здійснюється маркетинговий аналіз і контроль директором закладу? Перш за все, маркетинговий аналіз починаю з *аналізу місця та розташування закладу*. Наприклад, наша гімназія розташована в центрі міста по вул. Котовського, 8.

Далі – складаю *характеристику гімназії*, зазначивши у відповідних колонках риси, сприятливі для роботи закладу і такі, що можна вважати недоліками. Так для гімназії, наприклад, сприятливими є розташування – центр міста; спеціалізація – поглиблене вивчення іноземних мов, а недоліками – стара споруда, обмеженість у спеціалізації, відсутність поглибленого вивчення предметів фізико-математичного циклу.

Наступне питання: вивчаю „*Хто є нашим клієнтом?*”, так звані адресні групи гімназії або мікрорайон. Реальними адресними групами гімназії є наш мікрорайон, а бажаними – всі, хто хочуть учитися в гімназії і мають відповідні здібності з предметів філологічного циклу.

Важливим є *визначення основних потреб адресних груп* та засобів їх задоволення. До основних потреб може належати реалізація індивідуальних здібностей, до другорядних – потреба в додаткових заняттях, факультативах, гуртках тощо. Якщо дитина сита і навчається в комфортних умовах, батьки замислюються про необхідність соціальної реалізації дитини (участі у виступах, концертах). Якщо діти здобувають якісну освіту з основних предметів, батьки бажають розширення переліку послуг, включення додаткових занять. А це, в свою чергу, викликає новий блок потреб: зміна розкладу, наявність кваліфікованих фахівців, технічне обслуговування, Інтернет. Тому кожний наступний крок має спиратися на результати ретельного попереднього аналізу й бути логічною реалізацією заздалегідь складеного маркетингового плану.

Теорія маркетингу в сфері освіти ґрунтується на такому основоположному уявленні: школа не така, якою вона себе проголошує; школа настільки гарна, наскільки добре про неї думає навколишній світ.

Важлива для мене, як для директора, інформація, отримана в ході анкетування, опитування, приватних бесід з різними групами респондентів, – відгуки про гімназію.

На основі відгуків від учнів, батьків, управління освіти, міської ради, санепідемстанції, пожежної служби, техперсоналу, жителів мікрорайону створюється *соціальний образ мого закладу*.

Наступний крок – складаю *список навчальних закладів мікрорайону* за схемою: назва навчального закладу, кількість учнів, профіль, адреса. Доповнюю цю таблицю інформацією про потенційних конкурентів, куди, на мою думку, батьки будуть віддавати дітей, незважаючи на незруч-

ВІД ЧОГО ЗАЛЕЖИТЬ РЕПУТАЦІЯ ШКОЛИ або як створити позитивний імідж

Репутація школи складається з ІМЕНІ школи.

Існуюча безлика система номерного представлення школи багато в чому знеособлює в очах громадськості творчі зусилля конкретного педагогічного колективу. Нові назви шкіл, що з'являються сьогодні, часто просто відлякують громадськість своєю незрозумілістю. На нашу думку, вибір імені вимагає ретельного підходу: гімназія, колегіум, ліцей.

Кожна школа повинна мати своє ім'я, своє неповторне обличчя, свою історію, свою філософію освіти та власну концепцію розвитку. Процес зміни статусу „третьої” школи був зумовлений необхідністю забезпечення сприятливих умов для творчого зростання педагогів та вихованців. Управління освіти, мерія міста підтримали нас та прийняли відповідне рішення про зміну статусу.

Житомирська міська гімназія №3 вже 5 років працює в новому статусі. Гімназія – це багатопрофільний заклад, у якому забезпечується сьогодні поглиблене вивчення предметів іноземної філології та створено сприятливі умови для всебічного розвитку обдарованих і здібних дітей. Гімназія – це гуманітарний заклад, тому ми намагаємось не обмежуватись проголошенням гасла гуманізації, а відтворюємо на практиці сучасну модель навчання.

Гуманізація освіти є нині жваво обговорюваною темою. Тлумачать її по-різному. Іноді зводять до гуманного ставлення до тих, хто навчається (втім, справді, без нього про гуманізацію годі й казати), раз у раз плутають із гуманітаризацією освіти (хоч, дійсно, між цими тенденціями існує глибинний зв'язок). Зміст полягає передусім у сприянні особистісному розвитку учня, у принципі зв'язку гуманістично орієнтованої освіти з особистісно орієнтованою.

Репутація школи складається з документів, ділових паперів, ЛИСТІВ, які школа відправляє до різних представників громадськості. Адже будь-який лист, що виходить зі стін школи – своєрідна візитна картка школи. Саме тому лист покликаний відповідати загальноприйнятим штампам ділового листування.

З досвіду роботи... Звичайно, переважно це листи-прохання, вітання, подяки, запрошення, вибачення. Дуже важливо ретельно обміркувати початкову фразу листа, від якої може багато залежати. (Висловлюємо свою найширшу вдячність; цей лист – вияв нашої вдячності; дякуємо за надану пропозицію). Нерідко доводиться звертатись з проханнями до спонсорів („Звертаємось до Вас із проханням про невелику пожертву у фонд розвитку гімназії...”). Листи до батьків, – іноді вибачення („Ще раз перепрошую за цю прикру помилку...”). Листи до мера, директорів установ.

ності, пов'язані з територіальним чинником.

Важливо щороку *аналізувати ротацію учнів*: з яких навчальних закладів учні приходять до нас або до яких йдуть від нас.

Протягом останніх десяти років кількість учнів у нашій гімназії залишається стабільною, незважаючи на демографічну кризу в окремі роки.

На засіданні методичної ради з обраними педагогами та адміністрацією щороку проводимо мозковий штурм: „Яким чином залучити до гімназії більшу кількість учнів з адресної групи, що нас цікавить?”

Врешті *розподіляємо пропозиції*: ті поліпшення, що вимагають фінансових вкладень і ті, що не вимагають фінансових вкладень. Наприклад, поліпшення, що вимагають фінансових вкладень: обладнати кабінет фізики, закупити лінгафонний кабінет; поліпшення, що не вимагають фінансових вкладень: збільшити кількість гуртків, секцій за інтересами тощо.

Розробляємо план матеріальних, кадрових, адміністративних поліпшень: матеріальні поліпшення – зробити ремонт і провести модернізацію кабінетів, закупити ергономічні меблі; кадрові поліпшення – направити на курси перепідготовки вчителів, активізувати роботу педагогів у творчих групах міста, області; адміністративні поліпшення – призначити відповідального за громадські зв'язки.

Ми *налагоджуємо громадські зв'язки* як один з елементів системи управлінської діяльності, спрямованої на встановлення взаємовигідних гармонійних

відносин між організацією та громадськістю, від якої залежить успіх функціонування цієї організації. Для школи громадськість – це той клієнт, якому школа надає головну для нього послугу: забезпечує нове покоління знаннями та вміннями здобувати ці знання.

На які контактні групи спрямована діяльність школи щодо зв'язків з громадськістю?

До внутрішніх контактних груп належать: адміністрація, педагогічний, медичний, технічний, обслуговуючий, допоміжний персонал, практиканти, учні, їх батьки, члени родин працівників, випускники.

До зовнішніх контактних груп належать представники владних і управлінських структур, спонсорів, потенційних учнів, їх родини, суспільні й релігійні організації, масмедіа, органи фінансового, освітнього, санітарно-епідеміологічного, пожежного контролю, конкуренти, населення. Задоволення потреб внутрішніх та зовнішніх контактних груп сприяє зростанню позитивної репутації школи як в межах мікросоціуму, так і поза ним.

Подібна інформація дає змогу зробити висновок про те, що ПР або зв'язки з громадськістю – елемент управлінської діяльності, своєрідна галузь цивілізованого менеджменту та маркетингу. Виникає запитання: чи не є ПР рекламою або просто пропагандою?

Однозначно відповісти на це запитання практично неможливо. ПР ніколи не зводиться до реклами, яка служить лише одним із механізмів зв'язку з громадськістю. Є, звичайно, схожість з пропагандою, але тільки зо-

Ось лист до мера міста:

Шановний міський голово!

Адміністрація і педагогічний колектив Житомирської міської гімназії №3 висловлюють Вам вдячність за підтримку нашого закладу нового типу.

Завдяки Вашій небайдужості приміщення гімназії набуло привабливого вигляду зовні (пофарбований фасад), наші кабінети не затоплює у зливу (відремонтований дах); не забували Ви про наших найкращих працівників (винагородили до Дня вчителя та інших свят). Ми вдячні, що наш мер бачить наших учнів, піклується про їх забезпечення під час навчання, не залишає поза увагою освітан.

Приміщення, в якому ми працюємо, – найстаріший навчальний заклад у місті. Оскільки, окрім Вас, нам звернутися немає до кого, то знову ж просимо звернути увагу на наші гострі проблеми:

- Вийшов термін експлуатації вікон;
- Потребує реконструкції та належного технічного забезпечення ідальня.

Знаємо, що проблеми освітан у Вас на постійному контролі, сподіваємося на розуміння і підтримку.

А це – звернення гімназистів до мешканців мікрорайону:

Шановні житомиряни! Напередодні свят ми завжди наводимо лад у власних оселях. Незабаром наше рідне місто святкує свій 1124-й День народження. Ми, учні Житомирської міської гімназії №3, запрошуємо Вас долучитися до нашого почину. Вийдемо разом і приберемо не лише власні помешкання, а й під'їзди, двори, вулиці. Нехай наш спільний дім – наш Житомир – знову набуде свого неповторного обличчя!

З повагою і надією на підтримку, учні гімназії №3.

Якщо ви бажаєте досягти успіху, обов'язково слід подбати про те, щоб лист був бездоганим у всіх відношеннях, адже навіть незначне недотримання його змісту, зміни тону не дасть бажаного результату.

Репутація школи складається з організації ПРЕЗЕНТАЦІЇ, тобто представлення громадськості тих чи інших боків або результатів життя школи та окремих її представників.

Презентація дає хороший ефект, якщо чітко продумані місце та строки її проведення; розроблено детальний сценарій; вкладається в оптимальний час проведення. Під час її проведення можливий показ відеофільму, повідомлення про діяльність школи.

Приміщення, де проходить презентація, ми оформляємо так, щоб яскраво й привабливо були представлені ті аспекти життя гімназії, заради яких усе організовано (не виключаючи плакатів і стендів яскраво вираженого рекламного характеру). Готуємо для учасників невеликі сувеніри з назвою та адресою школи.

До сценарію презентації включаємо проведення прес-конференції і розважальної програми. Їх мета – залучити до спільних дій учасників презентації. Такого роду дії яскравіше запам'ятовуються та згодом асоціюються з іменем школи.

Життя і розвиток гімназії не можна уявити без **активної участі БАТЬКІВ** як одностороннього і повноправних учасників освітнього процесу. У гімназії таке співробітництво почалося у 2004 році, коли на установчій конференції-презентації в жовтні була створена батьківська асоціація, що об'єднала батьківські комітети класів. Була обрана рада батьків, визначені її повноваження. Основною метою асоціації стало формування умов для активної взаємодії батьків та педагогів. Відразу ж була розроблена нормативно-правова база, що включає в себе положення про загальношкільні батьківські збори, про класні батьківські збори, про батьківський комітет класу, і укладена двостороння угода про спільну діяльність гімназії та батьків. Предметом угоди стали визначення й регулювання взаємин між педагогічним колективом гімназії та батьками, узгодження підходів до навчання та виховання дітей, підтримка функціонування й розвитку гімназії в сучасних умовах. Обидві сторони вважають себе діловими партнерами у справі освіти та розвитку дітей.

Спільна діяльність асоціації та гімназії будується за напрямками:

1. Формування батьківської культури: відкритий лекторій для батьків, Школа молодого батька, консультації психолога, соціального педагога, бібліотекаря. Організовано банк даних батьків за спеціальностями (медики, юристи, будівельники тощо) з метою їхнього залучення для надання кваліфікованої допомоги у вирішенні проблем шкільного життя.
2. Батьки беруть участь у контролі за станом харчування, санітарно-гігієнічними умовами та огляді-конкурсі класних кабінетів.
3. Періодичне опитування батьків з метою з'ясування міри їхньої задоволеності освітніми послугами, а також проведення Днів відкритих дверей, громадські огляди знань, зустрічі з адміністрацією гімназії.
4. Організація дозвілля та позакласної діяльності учнів, у якій особливо активно беруть участь батьки. Вони організують свята, змагання, профорієнтаційну роботу. У гімназії працюють сімейні клуби, пропагується кращий досвід сімейного виховання. Особливо ефективно проходять змагання „Моя спортивна сім'я”, „Моя майбутня професія”, „Мій родовід”, „Як досягти успіху”.
5. З ініціативи батьків створена рада батьків, що займається профілактикою соціально значущих проблем учнів. Предмет особливої уваги ради батьків – батьки тих учнів, яких вважають „важкими” і відносять до „групи ризику”.
6. Фінансова підтримка гімназії з боку батьків. Завдяки батькам добре відремонтовані й обладнані кабінети, придбане господарське та канцелярське приладдя. За рахунок асоціації батьків заохочуються призери олімпіад, переможці змагань різного рівня та класні колективи. Знайшла свою підтримку акція „Книга – гімназії”, завдяки чому шкільна бібліотека значно поповнилася найбільш необхідною на сьогодні довідковою літературою.

Педколектив забезпечує 60% успішної діяльності освітньої установи, залишається ще 40%. Левова частка припадає на матеріально-технічну базу. Ми хочемо, щоб наші діти навчалися в затишних класах, добре освітлених, теплих, з но- ▶

внішня. Пропаганда впливає на свідомість людей та примушує мислити й діяти так, як вигідно пропагандисту.

Певною мірою ПР – це мистецтво, бо вміння подати себе з найкращого боку в умовах ринкових відносин справді межує з мистецтвом. Тому через засоби ПР (рекламу, виставки, семінари, презентації) створюємо громадський резонанс на основі повної інформації про себе. В практиці управління гімназією все більшого значення набуває створення її позитивної репутації (див. вріз на С. 88-92). І це також одне із завдань маркетингу.

З 2004 року змінилися підходи до планування роботи гімназії. Від оперативного та поточного планування до поєднання стратегічного планування з тактичним та оперативним.

Усі плани розвитку гімназії є конкретними взаємозалежними програми дій педагогічного колективу, спрямовані на реалізацію концепції закладу освіти, провідною ідеєю якої є забезпечення рівного доступу до якісної освіти кожного учня як основи формування особистості, орієнтованої на досягнення успіху в різних сферах діяльності.

Робочі навчальні плани відображають потреби учнів та батьків у освітніх послугах. Плани узгоджуються радою закладу. Дослідження через анкетування, тестування, опитування, проведені в закладі освіти, свідчать, що робочі навчальні плани задовольняють переважну більшість учнів та батьків.

Ми забезпечуємо гуманітарну спрямованість навчання, яка передбачає поглиблене вивчення україн-

ської, російської та кількох іноземних мов (англійської, французької, німецької, польської). Завдяки збереженню базового рівня викладання природничо-математичних дисциплін ми даємо випускникові гімназії можливість у разі зміни його життєвих орієнтирів мати достатні знання для вступу до навчального закладу будь-якого профілю.

Викладаються такі курси за вибором: „Ділова українська мова”, „Бізнес-курс англійської мови”, „Риторика”, „Основи журналістики”, „Психологія спілкування”, введено новий курс „Соціально-етичний маркетинг”, викладається економіка в початковій школі. Кожному молодому громадянину суспільства слід замислюватися над тим, як спланувати бюджет майбутньої родини, знати про можливості інвестування своїх коштів у прибуткові проекти. Можливо, з часом майбутній учень вирішить пов'язати свою професію з економікою, здобути базові знання про те, як вивчити умови діяльності підприємства на ринку, спрямувати його діяльність, організувати персонал та зробити його діяльність успішною й прибутковою. При гімназії працюють курси для дітей дошкільного віку з вивчення англійської мови.

Крім навчальних планів, програм, курсів за вибором, факультативів, доцільною є розробка своєрідної *символіки установи* (герба, прапора, гімну, знака чи значка), яку можна розмістити в спеціально відведеному місці, а також використати на офіційних і неофіційних паперах.

вими шкільними меблями. Ще було б добре, якби в спортзалі були сучасні спортивні тренажери, у шкільній їдальні – естетичний посуд, у рекреаціях та фойє – м'які куточки для відпочинку на перервах... І це зовсім не з розряду мрій і надмірних забаганок, без яких школа може успішно функціонувати. Слід урахувати, що дитина проводить у школі немало часу, і дуже важливо, щоб це середовище їй подобалось. А як же без комп'ютерів, які морально старіють швидше, ніж їх встигають купити? А ще без мультимедійного проектора, телескопів, мікроскопів? Разом з батьками плануємо в найкоротший термін реалізуватись у даній номінації.

Навіть у найрозвиненіших країнах світу, де немає потреб із наповненням бюджету й фінансуванням освітніх установ, громада не стоїть осторонь вирішення освітянських проблем.

Адже головне – нам всім потрібно навчитись вирішувати спільні проблеми, не забувати про допомогу і підтримку тому, хто це заслужив.

Звичайно, усі проблеми, що постають перед гімназією, вирішити тільки силами батьків неможливо, але значна їх частина розв'язується легше, коли педагоги та адміністрація гімназії відчують підтримку й розуміння своїх однокласників-батьків.

Репутація школи складається з УЧАСТІ У ВИСТАВКАХ.

Так, на виставці школа, образно кажучи, показує товар обличчям, і для проведення її служба ПР покликана використати будь-яку можливість.

Підготовка виставки має розпочатися з пошуку чіткої відповіді на запитання: навіщо школі необхідна участь саме в цій виставці? Сформулювавши відповідь на нього, можна визначити і з'ясувати цільову установку виставки.

Щорічно гімназія є учасником педагогічної виставки „Сучасна освіта Житомира”, метою якої є виявлення громадської апробації та поширення перспективного педагогічного досвіду, впровадження в практику сучасних інформаційних технологій, педагогічних інновацій, активізації науково-дослідницької і пошукової роботи, заохочення та стимулювання творчо працюючих учителів і керівників закладів.

Перший етап виставки відбувається в стінах гімназії на базі бібліотеки, комп'ютерного класу, методичного кабінету, учительської, де вчителі представляють свої матеріали, роботи своїх учнів (твори, вірші, поробки, малюнки). Відповідальні – заступники, голови МО.

На виставку завжди запрошуються батьки, громадськість.

На рівні міста ми представляємо матеріали за номінаціями: управління освітою, методична робота, конспекти уроків, моніторингові дослідження, робота з обдарованими дітьми, подаємо друковану продукцію: альбоми, буклети, авторські методичні роботи, освітні та виховні проекти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у рамках програми ►

„Intel. Навчання для майбутнього”. На рівні області в межах спільного плану роботи з навчально-науково-виробничим комплексом „Полісся” Житомирського державного університету імені Івана Франка беремо участь у виставках та методичних ярмарках. Є щорічний досвід співпраці з французьким товариством та обміну групами дітей... Такі заходи – передумова виходу гімназії на якісно новий рівень культурних, соціальних та політичних взаємин із громадськістю, а також суттєвий чинник підвищення ефективної діяльності колективу в цілому.

Репутація складається з РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ на олімпіадах, у конкурсах, оглядах та зовнішньому незалежному оцінюванні.

Щорічно за результатами предметних олімпіад гімназія входить в число кращих шкіл міста. Минулорічне зовнішнє незалежне оцінювання з української мови принесло нам високий рейтинг: ми – у числі чотирьох навчальних закладів міста серед сотні кращих закладів України.

Гордістю нашої гімназії є стипендіати президента як обдарована молодь, численні переможці творчих конкурсів з української мови, конкурсу „Безмежний Всесвіт”, конкурсу-захисту робіт Малої академії наук.

Такі здобутки є результатом співпраці з вчителями. Ми пишаємось своїми колегами, які удостоєні високого звання „Відмінник освіти України”.

Репутація школи складається з ІМІДЖУ КЕРІВНИКА ШКОЛИ, бо імідж керівника – імідж самої школи.

Одна з умов успіху в очах громадськості – створення в її уяві іміджу керівника як упевненої в собі людини, яка авторитетна в товаристві, не викликає своїми вчинками, поведінкою та зовнішнім виглядом подиву, зневажливого ставлення, такої, що свято дотримується чотирьох основних правил: ввічливість, природність, гідність, такт.

Дослідження показують, що приблизно 70% учнів і їхніх батьків роблять свій вибір під впливом створеного навчальним закладом позитивного іміджу. Тому цілком природно, що школи, коледжі й вищі навчальні заклади ретельно формують, зберігають і відстоюють свій імідж у різний спосіб: участь у конференціях, продукування наукової літератури, що випускається навчальним закладом, забезпечення належних умов навчання й багато чого іншого, включаючи особливі риси закладу (Інтернет-сайт, телевізійний канал). Без перебільшення можна сказати, що імідж – це доля, сформований стереотип чого-небудь або кого-небудь.

Вивчаючи та досліджуючи технології формування іміджу школи, як керівник гімназії, намагаюсь оволодівати засобами гнучкого управління, щоб, за влучним висловленням Наполеона „бути то лисом, то левом” і чітко знати, коли треба бути тим чи іншим.

Основними носіями власного стилю закладу освіти виступає програма, концепція.

Зазначені засоби сприймаються педколективом, громадськістю, батьками, учнями як символічний образ школи.

На конкурсній основі серед учнів та вчителів було прийнято герб та символ нашої гімназії. Ця символіка демонструє дух спільності, корпоративності, єднання для формування впізнаваного на ринку освітніх послуг образу.

Модернізація системи освіти об’єктивно вимагає перманентного відходу від класичної моделі навчання за Я. Коменським (максимум інформації – максимум часу на її засвоєння – максимум пам’яті учня на це засвоєння) до сучасної моделі, за якою працює освітнє поле з кінця ХХ ст. (мінімум основної, ключової інформації, максимум самостійної навчально-пізнавальної діяльності учня, при регулюючій діяльності учителя). На зміну старому ми формуємо *новий тип учителя* – учитель-менеджер – це педагог, що організовує учнівську діяльність, спрямовану на отримання кінцевого результату.

Завдяки ПР вводимо у свідомість громадськості гасло сучасної школи – „Вчись учитися”, поступово витісняючи колишнє гасло „Вчитися, вчитися, вчитися...”.

Ми розуміємо, що традиційною була школа, що навчає, а умови сьогодення вимагають бути школою, *що керує знаннями*, тому що в школі відбувається процес розвитку уявлення про життя як нескінченно творчий процес, який змінюється та оновлюється, залежить від самої людини, її здатностей і вмій, вольових

якостей. Як результат – кожен має стати менеджером власного життя, власного майбутнього, оволодіти наукою життя (див. віз на С. 93).

Мої колеги та учні зрозуміли: успіх залежить не від сили та величності намірів, а від якості реально досягнутого результату.

Результат можна отримати за умови впровадження моделі громадсько-активної школи, що складається з трьох компонентів: демократизації, волонтерства, взаємовигідного партнерства між школою та громадою.

Демократизація – це успішна діяльність Ради гімназії, яка вносить корективи та затверджує навчальні плани, виступає ініціатором у створенні батьківського Добродійного фонду, вносить пропозиції та контролює його використання, затверджує гімназійну форму, ініціює преміювання учнів. З 2005 року в практику роботи гімназії введено щорічний звіт директора перед громадськістю міста, батьками, управлінням освіти про управлінську діяльність та роботу гімназії.

Волонтерство: гімназія постійно турбується про дітей-інвалідів, малозабезпечених учнів гімназії, багатодітні сім'ї, людей похилого віку (див. віз на С.93).

Велика увага приділяється *партнерським стосункам* з соціальними організаціями, вищими навчальними закладами, навчально-виховними комплексами, молодіжними, благодійними, ветеранською організаціями, бібліотеками, завдячуючи яким школа стає центром освіти, культури й відпочинку.

Сьогодні аксіоматичним є положення про те, що той, хто володіє ЗМІ, має владу. Саме тому сьогодні для сучасного керівника школи так важливо знати специфіку, коли й як звертатися за *допомогою до засобів масової інформації*, зокрема до преси, яку так часто називають четвертою владою.

Таких достоїнств чимало: можливість детально піднести громадськості будь-який факт, подію, явище; збері-

Формуючи модель особистості учня, СПИРАЄМОСЬ НА ТАКІ ПРИНЦИПИ:

- Принцип випереджального лідерства („на півкроку попереду”);
- Принцип системності („зміст залежить від системи”);
- Принцип ефективності („те, що підходить, не є кращим”);
- Принцип відповідальності („беру на себе”);
- Принцип реалізму („потрібні життєві компетенції”);
- Принцип ієрархічної організації („керуючи, не заважаю, а допомагаю”);
- Принцип оптимальності („необхідно, тому потрібно”);
- Принцип співробітництва („допоміг – переміг”);
- Принцип орієнтації на майбутнє („навіщо, а не чому”);
- Принцип результату („є до чого прагнути”).

ВОЛОНТЕРИ –

це учні, вчителі, батьки, які:

- Проводять заняття з неповносправними дітьми (ліплення, вишивка, витинанка, малювання);
- Організують збирання та адресну доставку зібраних продуктів, іграшок дітям дитячих будинків;
- Готують подарунки від Святого Миколая, Великодній кошик малозабезпеченим сім'ям;
- Озеленюють територію закладу;
- Здійснюють соціальні проекти: „Збережемо ялинку”, мета якого – розповсюдження звернень до мешканців міста, виховання бережливого ставлення до природи; „Вікна у світ” – зміна ставлення до дітей з обмеженими можливостями, не бути байдужими до долі дітей-інвалідів, робити все можливе для їхнього повноцінного життя, акції „Милосердя”, „Не будь байдужим”, „Ветеран”, „Доброта”, постійна допомога учнів, учителів самотнім, пристарілим, колишнім учителям гімназії.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З ПРЕСОЮ

ЗМІ ж завжди зацікавлені в одержанні нової, бажано хоча б у якійсь мірі сенсаційної інформації. Практична реалізація мудрого положення „Той, хто інформує вчасно – інформує вдвічі більше” буде в багато разів ефективнішою, якщо пам'ятати ряд рекомендацій:

- Говоріть журналістам якщо не все, то багато чого, що відображає не лише яскраве й помітне в житті школи, але й повсякденні події та факти, в яких будуть фігурувати імена та прізвища якомога більшої кількості людей.
- Говоріть про школу правду, але важливо відділити інформацію, яка покликана бути опублікованою, від інформації, яку ні в якому разі публікувати не можна.
- Пам'ятайте про те, що, як правило, цікавість журналістів носить суто прагматичний характер.

гати й тиражувати матеріал, що зацікавив громадськість.

Ці достоїнства ЗМІ формують особливу сферу діяльності так званого прес-релейшнз-зв'язку. Головна риса такого роду зв'язку – двостороннє співробітництво служби ПР та друкованих ЗМІ. Служба ПР школи зацікавлена через друковані ЗМІ донести до громадськості інформацію про всі грані життєдіяльності школи для формування її іміджу, для встановлення доброзичливих відносин з громадськістю (див. вріз на С.94).

Вчасно та в достатній кількості видана інформація майже повністю блокує ту чи іншу не дуже бажану подію в житті школи, про яку й промовчати не можна і яка несе для школи негативне навантаження. Головне – вчасно „подати голос”.

У цьому році ми створили своє видавництво Житомирської міської гімназії №3 і випустили ряд брошур за тематикою: підготовка до ЗНО, робота над проблемною темою гімназії, конспекти уроків за новою 12-річною програмою, авторські творчі збірки.

Найбільш громадсько зорієнтована освіта виявляється в закладі, відкритому 24 години на добу, сім днів на тиждень. Загальноосвітня школа може бути ресурсом не тільки для навчання дітей, а й центром активності громади, яка мешкає навколо. *Школа – для громади, громада – для школи.*

Організація роботи з громадськістю – новий аспект управлінської діяльності, який вимагає від керівника створення нових організаційних структур, прийняття раціональних управлінських рішень, модернізації управлінської системи. Все це потребує залучення додаткових засобів педагогічного впливу на виконавців, застосування різноманітних прийомів і методів управління.

Ми впевнені, що маркетингова система та ПР, утілена в навчально-виховний процес гімназії №3 допомогла нашому закладу посісти достойне місце серед навчальних закладів міста, області, України. Свідченням тому є включення нашого закладу до складу переможців конкурсів „Сто кращих шкіл України”, „Сто кращих керівників навчальних закладів”, участь у Міжнародному освітянському форумі, щорічні перемоги у виставках, конкурсах, олімпіадах. Та найбільша наша гордість – наші учні та випускники, сто відсотків яких в останні роки стають студентами кращих вузів України, Росії, Польщі, Ізраїлю, США.

Тільки в цьому навчальному році на базі нашої гімназії було проведено відкриття та закриття конкурсу „Вчитель року 2009” та показові уроки для учасників номінацій „Французька мова” і „Зарубіжна література”, семінари-тренінги для вчителів міста і області.

Вважаємо, що рівень нашої гімназії зростатиме і сприятиме цьому саме маркетингова система та ПР. Ми із задоволенням поширюємо цей досвід серед навчальних закладів міста.

Отже, шукайте і пробуйте, адже справа варта цього!

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗА-БЮДЖЕТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Управління
школою

Коли в 1993 році прийшов на посаду директора ЗОШ № 5 м. Житомира, переді мною постала проблема, яка хвилює останнім часом усіх нас – і педагогів, і батьків – **пошук додаткових джерел фінансування**, необхідних для виживання, функціонування, розвитку і процвітання школи. Суспільні зміни поступово вимагають від керівника здатності шукати можливості для фінансування діяльності навчального закладу, оскільки на державу розраховувати не доводиться, адже кошти, які нею виділяються на кожну школу, недостатні для того, щоб підтримувати на належному рівні матеріальну й навчально-методичну базу школи, для забезпечення повноцінного харчування учнів, підтримки їхнього здоров'я, виховання. Більше того, окремі напрямки шкільної діяльності взагалі не фінансуються. Зі свого боку директор школи не має права втручатися в перерозподіл бюджетних коштів і використовувати їх на свій розсуд. **Що ж робити?**

Існують декілька варіантів дій керівника навчального закладу. Нормативні документи про освіту передбачають можливість залучення **недержавних коштів**, добровільних пожертвувань, благодійних внесків на потреби розвитку освітніх закладів. Загальновідомо, що найбільш зацікавленими в підтримці загальноосвітніх на-

вчальних закладів є батьки, діти яких тут навчаються. Тому ми використовували найпоширеніший на той час варіант залучення додаткових коштів: батьківські комітети класів організовували проведення необхідного поточного ремонту класних кімнат, придбання скла, заміни ламп, ремонту вентиляції в кабінеті хімії тощо.

За останні роки, завдяки суттєвій спонсорській допомозі батьків, у нашому навчальному закладі вдалося чимало зробити щодо оновлення матеріальної бази, удосконалення засобів навчання, створення комфортних умов для діяльності вчителів та учнів. Проте, поряд з усіма позитивами такої співпраці, не міг, як керівник, не бачити недоліків такої практики додаткового фінансування. Адже в даному випадку кошти на потреби школи не проходять передбачені державним законодавством процедури обліку, статистичної звітності та оподаткування. І навіть якщо директор разом з головою батьківського комітету вестиме ретельний запис усіх витрат і додаватиме до такого

Юрій
САТИР

Директор ЗОШ
I-III ступенів № 5
м. Житомира

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2009

реєстру всі можливі чеки та квитанції, все одно це кваліфікується органами КРУ як „побори”, „корупція” і може в окремих випадках призвести до кримінальної відповідальності. Та й не завжди батьки схвально відгукуються на рішення батьківського комітету матеріально допомогти класу відповідно до потреб, оскільки сума коштів, що збираються, хоч і мізерна, але не завжди є фіксованою, сталою.

Останнім часом почастишали звернення батьків до органів міської влади, управління освіти і науки із скаргами на невпорядкованість системи недержавного фінансування в навчальних закладах міста. Допомогти вирішити ці проблеми, на мою думку, може *підклубальна рада*, яка створена і функціонує на основі законодавства України, адже основним принципом роботи підклубальної ради є те, що батьки разом із адміністрацією вирішують проблеми школи. Тому, виходячи із сказаного вище та керуючись Законами України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, нормативними актами, у 2001 році в загальноосвітньому навчальному закладі, керівником якого я є, на загальній конференції батьків і вчителів було створено підклубальну раду, яка, в свою чергу, стала ініціатором створення **благодійного фонду** „Школа”.

За шість років існування даного фонду можу відзначити те позитивне, що дало навчальному закладові його створення. По-перше, це можливість упорядкувати надходження та використання недержавних коштів у нашому навчальному закладі; по-друге, розширити коло благодійників та меценатів; по-третє, активізувати батьків, спонукати їх до участі в покращенні умов освітнього процесу. Директор перестав виступати в ролі постійного прохача, який умовляє батьків допомогти школі у вирішенні то однієї, то іншої наболілої проблеми. Задачу роз'яснення необхідності підтримки рідної школи він переклав на плечі підклубальної ради, яка, якщо приймає загальне рішення про фінансування тієї чи іншої програми, доводить усю потрібну інформацію до батьків. Зрештою, створення підклубаль-

ної ради дало можливість здійснювати постійне інформування громадськості про результати використання благодійних внесків, тобто використання недержавних коштів у школі стало прозорим. Адже діяльність підклубальної ради регламентується відповідними діючими законами України, нормативними актами й розробленими та затвердженими на загальношкільній конференції Положенням про підклубальну раду і Статутом благодійного фонду, у яких чітко визначені цілі, завдання і форми діяльності органів управління ради (фонду), джерела фінансування та використання благодійних коштів.

Метою діяльності створеного фонду є здійснення благодійної діяльності для забезпечення високої якості загальної освіти, задоволення потреб учасників навчально-виховного процесу, залучення широкої громадськості до вирішення проблем навчання й виховання.

Виходячи з мети діяльності фонду, було визначено *основні напрямки благодійної діяльності*:

- сприяння зміцненню матеріально-технічної, науково-методичної та культурно-спортивної бази школи;
- стимулювання творчої праці педагогічних працівників;
- надання допомоги талановитій творчій молоді;
- сприяння організації та проведенню заходів, спрямованих на охорону здоров'я учасників навчально-виховного процесу;
- організація дозвілля (конкурси, вечори, змагання, екскурсії тощо) учнів;
- допомога багатодітним і малозабезпеченим сім'ям, ветеранам педагогічної праці, Великої Вітчизняної війни (*Схема 1*).

Підклубальна рада школи встановила контакти й провела роз'яснювальну роботу з батьками, керівниками підприємств та організацій щодо необхідності надання благодійної допомоги та матеріальної підтримки нашому навчальному закладу. Так, за час діяльності підклубальної ради та благодійного фонду спонсорську та меценатську допомогу школі надали біля 10 приватних підприємств та благо-

дійних організацій, депутати різних рівнів, фізичні особи. Постійну спонсорську допомогу надають ВАТ „Україна” (генеральний директор Б.П. Кузьмінський), магазин „Продукти” (директор Л.П. Янушевич). Основні ж грошові надходження становлять благодійні внески батьківської громадськості.

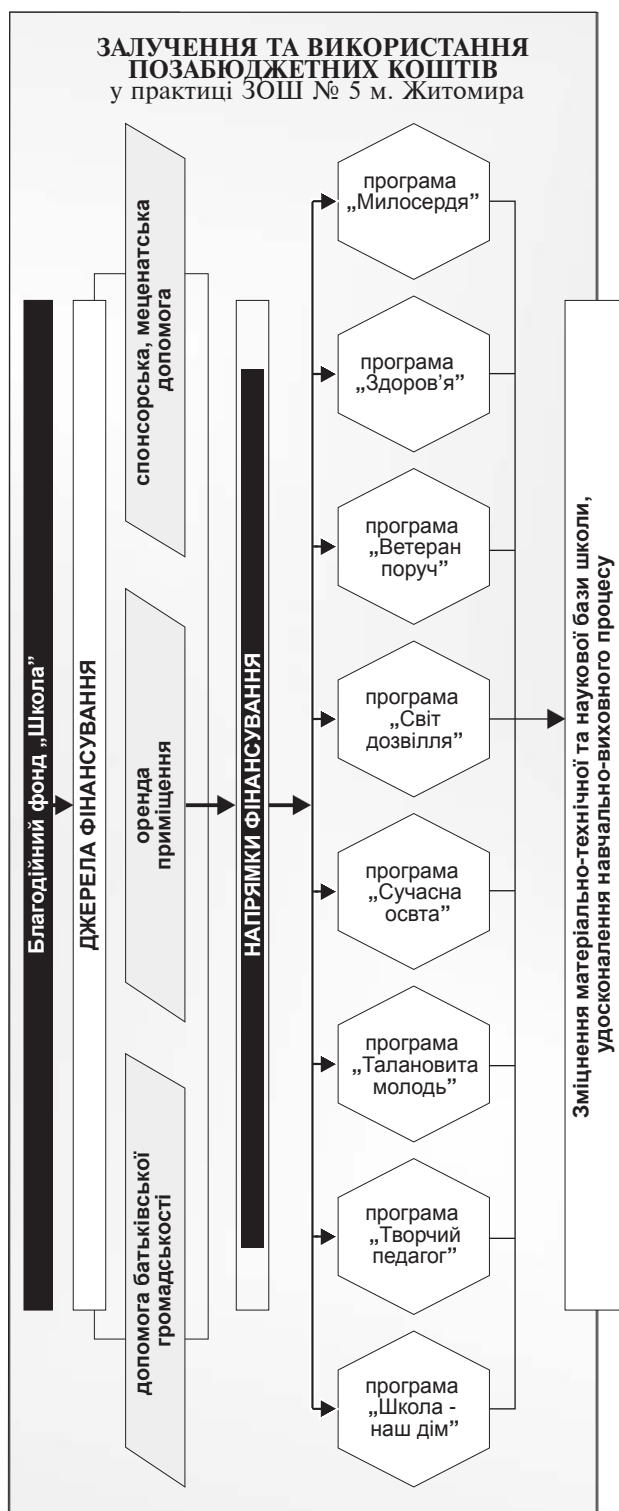
Нині благодійний фонд „Школа” реалізує діяльність у кількох програмах. Серед них:

- „Школа – наш дім”;
- „Сучасна освіта”;
- „Творчий педагог”;
- „Талановита молодь”;
- „Здоров’я”;
- „Світ дозвілля”;
- „Ветеран поруч”;
- „Милосердя”.

ПРОГРАМА „ШКОЛА – НАШ ДІМ”

Ця програма спрямована на створення сучасного інтер’єру для навчально-виховного процесу, сучасної матеріальної бази.

Ми всі розуміємо, що школа повинна стати школою радості для учня, місцем натхнення для вчителя. Цього неможливо досягти, якщо учасники навчально-виховного процесу бачитимуть перед собою лише пофарбовані у стандартний колір стіни, якщо в дощову погоду на голову їм крапатиме вода, якщо сидітимуть на стільцях, які хитаються в різні боки. Пам’ятаючи, що естетичне оформлення приміщення, в якому навчаються наші діти, – це вже половина їхнього успіху в навчанні, піклувальна рада школи разом з адміністрацією спрямувала свої зусилля на створення комфортних умов для діяльності вчителів та учнів. Так, завдяки благодійним коштам

протягом останніх трьох років був здійснений капітальний ремонт даху приміщення школи, територія закладу огорожена, що дало можливість розбити близько десяти квітників, які з літа до осені радують усіх різнобарв'ям квітів.

Художнє оформлення коридорів навчального закладу має виховну спрямованість. Зокрема, зображені на стінах пейзажі навчають учнів бачити прекрасне у світі природи (вестибюль школи оформлений у стилі „Пори року”, третій поверх старшої школи – „Світ квітів”). Другий і третій поверх молодшої школи оформлені також в одному стилі – „Царство птахів та тварин” і „Розмаїтий світ морських глибин”, створено кабінет „Океанія”, що сприяє вихованню в молодших школярів любові до птахів і тварин.

Частина холу освітнього закладу присвячена вшануванню перемоги нашого народу у Великій Вітчизняній війні (ще ведуться роботи по оформленню).

Житомирщина – батьківщина славетної Лесі Українки. А тому за допомогою батьківських коштів створений

і художньо оформлений навчальний кабінет „Лесина світлиця”, присвячений життєвому та творчому шляху нашої землячки.

Художнє оформлення приміщення навчального закладу стало можливим завдяки тому, що благодійний фонд надав можливість узяти на роботу художника-декоратора, так потрібного школі, але не передбаченого штатним розписом загальноосвітніх закладів.

Не останню роль відіграє й естетичне оформлення приміщення школи, яке допомагає всім – і вчителям, і учням – відчувати себе затишно в її стінах. Тому класні керівники, батьки, адміністрація докладають максимум зусиль для створення комфортних умов навчання. Так, лише за останній навчальний рік за благодійні кошти були придбані зручні стільці для чотирьох класів, замінено дошки у трьох класах, повністю замінено лампи в шести класах; у багатьох класах стіни оббиті вагонкою. В одному із кабінетів були повністю замінені парти і стільці за рахунок благодійної допомоги, наданої депутатом Верховної Ради.

Завдяки створеному благодійному фонду в очолюваній мною школі практично не стоять питання відсутності матеріалів для щорічного і поточного ремонтів шкільного приміщення, як-то: фарби, скла, ламп, дверних замків, будівельних матеріалів. Крім того, відпала необхідність думати, де знайти кошти на необхідні щомісяця у значній кількості засоби гігієни та дезинфекції, канцтовари, крейду.

Учительська доля дуже нелегка. Адже в руках педагога – ніжні дитячі душі, які потрібно засівати вічним, добрим, мудрим. А як це робити, коли вдома сім'я, яку потрібно нагодувати, і одягти, і виконати масу хатньої роботи, а після того ще йти на роботу й виховувати, навчати десятки дітей? Тому одним із першочергових завдань вбачаю в створенні таких умов, за яких учитель із радістю йде на роботу, де він не тільки працює, а й відпочиває від життєвих негараздів. Місцем не тільки праці, а й відпочинку для педагогів нашого закладу є вчительська кімната, яку ми впорядкували за кошти благодійного фонду та матеріальну допо-

Хол

Початковий клас

могу шкільного профспілкового комітету: купили зручні стільці, обладнали кімнату відпочинку (із зручними м'якими меблями, телевізором, де можна випити чаю чи кави), прикрасили зеленими насадженнями, новими гардинами, килимовими доріжками. Тепер учителі охочіше заходять до цієї кімнати, адже в ній і працювати приємно, і відпочити можна із задоволенням.

Окремо хотілося б сказати про їдальню нашого закладу, адже для міцного здоров'я людині потрібне повноцінне харчування. Але не тільки поживний склад продуктів має значення, а й те, в яких умовах уживалася їжа, естетичний вигляд їдальні. Бо всім відомо: якщо неприємно знаходитись у їдальні, то й їжа не буде смачною й не принесе користі. Тому адміністрація школи разом з піклувальною радою доклала багато зусиль задля естетичного оформлення їдальні.

ПРОГРАМА „ТВОРЧИЙ ПЕДАГОГ”

Названа програма спрямована на підвищення професійної кваліфікації педагогів навчального закладу (семінари, науково-методичні конференції, відрядження тощо), на стимулювання та заохочення їх творчої праці.

Стимулювання педагогічної праці сприяє професійному зростанню вчителя, підвищує його самооцінку та самоповагу, сприяє запобіганню розчарувань, згорання, спонукає до самовдосконалення, пошуку ефективних форм, методів та прийомів навчання учнів.

Крім морального стимулювання (нагородження грамотою, оголошення по-

ПРОГРАМА „СУЧАСНА ОСВІТА”

Ця програма спрямована на обладнання навчального процесу сучасною технікою і новітніми методичними посібниками й підручниками. Адже незважаючи на те, що школа має цікавий, творчий і досить висококваліфікований педагогічний колектив, цього виявляється замало. Тому що важко говорити про високий рівень і якість освіти, якщо, як і сто років тому, стоїть наш учитель з крейдою і ганчіркою. До речі, і з крейдою виникали проблеми, не говорячи вже про сучасні наочні посібники, відеоматеріали, про можливість розмножувати різноманітні завдання і різноманітні тести для виявлення „прогалів” у знаннях дитини і, як наслідок, неможливість вчасно допомогти їй.

І знову ж таки на допомогу прийшов благодійний фонд, який виділив кошти на придбання відеоманітофонів для кабінетів іноземної мови, необхідної методичної літератури і зошитів з друкованою основою для молодших школярів, нових методичних посібників для шкільного методичного кабінету, для передплати таких необхідних для освітян газет і журналів, як „Завуч”, „Освіта”, „Школа”, „Початкова школа”, „Управління освітою”, фахових предметних видань та ін. Крім того, систематично фінансується виготовлення сучасних стендів, нового роздаткового матеріалу для шкільних кабінетів. За останні шість років було створено нові навчальні кабінети, зокрема: української мови, географії, цивільної оборони, військової підготовки, охорони безпеки життєдіяльності, правознавства, суспільних наук, музики, інформатики, танцювальний зал.

Водночас піклувальна рада налагодила стосунки із багатьма приватними підприємствами, які, перейнявшись ідеєю забезпечення високої якості загальної освіти, надали нашому навчальному закладові спонсорську допомогу. Так, завдяки спонсорській допомозі депутатів Верховної Ради у школі було обладнано новою сучасною комп'ютерною технікою два кабінети інформатики; кабінети заступників директора з навчально-виховної роботи устатковано комп'ютерами, копіром, сканером; кабінет обслуговуючої праці обладнано новими швейними машинками; у кабінеті музики тепер є музичний центр.

Це все змінило не тільки зовнішній вигляд школи, але й дещо удосконалило процес навчання, дало можливість запровадити нові, більш сучасні методи викладання.

ПРОГРАМА „ТАЛАНОВИТА МОЛОДЬ”

Спрямована на надання допомоги талановитій творчій молоді з метою формування свідомого ставлення до результату навчальної діяльності; перетворення результату на мотив для нової пізнавальної діяльності; розвитку інтересів учнів, їхніх здібностей та нахилів; реалізації інтелектуальних можливостей кожного та включення всіх учнів у суспільно-громадську діяльність.

Програма передбачає матеріальне заохочення у вигляді грошового преміювання, цінних подарунків, призначення стипендій за рахунок коштів благодійного фонду переможців другого і третього туру олімпіад, позашкільних конкурсів, Малої академії наук, спортивних змагань, переможців шкільних конкурсів „Кращий клас року” та „Кращий учень року”; спонсорування поїздок команд-переможців міського етапу конкурсів юних пожежних, ДЮП, „Котигорошко” та інших на республіканській етап. Кошти благодійного фонду надають можливість укласти угоди з вищими навчальними закладами на предмет проведення тренувальних зборів з творчо обдарованими дітьми, науково-дослідницької роботи на базі ВНЗ та написання робіт МАН.

Дана програма фінансування сприяє підвищенню результативності навчальної діяльності, розвитку обдарувань учнів, їх здібностей та інтересів, зростанню зацікавленості до пошуково-дослідницької діяльності, створенню умов для саморозвитку та самореалізації учнів, збільшенню зацікавленості в навчанні.

дяки, відзначення на нарадах, педрадах, представлення до нагородження, присвоєння звання), широко практикуємо матеріальне стимулювання за рахунок коштів благодійного фонду „Школа”. Це преміювання працівників за результатами олімпіад, конкурсів, за високі досягнення в організації навчально-виховного процесу, творчий пошук, вагомий внесок у створенні іміджу школи, за участь і перемогу в конкурсі „Учитель року”, за високий рівень проведення семінарів. Так, за останні два роки з коштів благодійного фонду за високі досягнення в навчанні та вихованні учнів було премійовано біля 70 педагогічних працівників школи. Результатом даного виду стимулювання є зростання професійної майстерності, творчої ініціативи та пошуку педагогів школи, утвердження позитивного іміджу нашого навчального закладу.

ПРОГРАМА „ЗДОРОВ'Я”

Передбачає сприяння організації та проведенню заходів, спрямованих на охорону здоров'я учасників навчально-виховного процесу, а також зміцненню спортивної бази школи.

Збереження здоров'я людини є актуальною проблемою сьогодення. Адже людина – найвища цінність суспільства. Особливо гостро на сьогодні стоїть проблема збереження здоров'я дітей та учнівської молоді, яка досягла вже критичного рівня. За даними профілактичного медичного обстеження стан здоров'я дітей щороку погіршується, збільшується кількість учнів з хворобами опорно-рухової, серцево-судинної, дихальної,

ендокринної систем. І це незважаючи на те, що в школі великі, чисті класи, в міру озеленені, гарно оформлені, на належному рівні поставлено культурно-оздоровчу, виховну роботу.

Критичний рівень здоров'я й фізичного розвитку дітей та учнівської молоді внаслідок зниження рухової активності в умовах зростання психо-емоційного напруження процесу навчання, проникнення комп'ютерних технологій і в побут, поширення несприятливих екологічних умов висувають першочергове завдання перед педагогічною громадськістю – збереження та зміцнення здоров'я школярів, формування в них навичок здорового способу життя.

З цією метою у школі був створений спортивний комплекс „Олімпія”,

який включає два сучасно обладнаних спортивні зали та тренажерний зал, спортивний інвентар для них був закуплений на кошти благодійного фонду. У цих залах із задоволенням тренуються як учні, так і вчителі.

Традиційними у школі стали щорічні спортивні змагання „Козацькі забави”, „Веселі старты”, „Юні чемпіони”. Шкільні команди юних легкоатлетів, футболістів та баскетболістів щороку посідають призові місця на міських змаганнях.

Розроблена у школі система спортивно-оздоровчих заходів, спрямована на виховання свідомого ставлення до свого здоров'я, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, стала можливою лише за умови фінансування благодійним фондом „Школа”.

У минулому навчальному році були виділені кошти на ремонт та обладнання стоматологічного кабінету школи, а зараз його визначено найкращим серед стоматологічних кабінетів міських шкіл, адже був зроблений якісний його ремонт згідно з європейськими стандартами, закуплене нове сучасне устаткування.

Здоров'я – це одна з необхідних передумов усебічного, гармонійного розвитку людини, одна з умов досягнення нею максимальних успіхів у навчанні, продуктивності праці, оптимістичного й життєствердного ставлення до всього, що відбувається. Інвестиції у програми, спрямовані на охорону здоров'я учнів, – це, на мою думку, запорука щасливого майбуття. А тому в перспективі плануємо на базі школи побудувати спортивно-оздоровчий комплекс із басейном, сучасними спортивними майданчиками, який зможуть відвідувати за бажанням усі мешканці мікрорайону, в якому розташований наш заклад. Тож зараз шукаємо спонсорів, які б допомогли втілити цей проект у життя.

Чи потрібні пікнвальні ради в усіх школах? На це питання може відповісти тільки кожен конкретний директор. Якщо він самостійно справляється з усіма своїми труднощами й вирішує всі шкільні проблеми без сторонньої допомоги, то відповідь, звичайно ж,

Стоматологічний кабінет

Тренажерна зала

ПРОГРАМИ „ВETERAN ПОРУЧ” ТА „МИЛОСЕРДЯ”

Названі програми спрямовані на надання допомоги багатодітним і малозабезпеченим сім'ям, ветеранам педагогічної праці та Великої Вітчизняної війни.

Людині багато дано, але й багато від неї вимагається. Одного розуму для неї недостатньо. Вона ще має бути людяною, чесною, широко, скромною, тобто мати такі якості, які вважаються духовними й породжуються серцем людини. І в основі всього лежить добро. Чинити добро — ось основне призначення людини на землі. Але чинити добро потрібно вміти. Хоч на словах здебільшого всі визнають добродійство, у своїй поведінці люди часто керуються не благородними спонуканнями, а користю, шанобливістю, їхні слова розходяться з ділом.

Ми, педагоги і батьки, хочемо виховати своїх дітей не байдужими до чужого горя, душевними, щедрими, прагнемо, щоб закони Людяності завжди були поруч з ними. А найкоротший шлях, що веде до глибин дитячої душі, є особистий приклад добродійності, співчуття.

Завдяки цим програмам протягом останніх п'яти років надавалася фінансова допомога малозабезпеченим сім'ям, ветеранам педагогічної праці і Великої Вітчизняної війни, були придбані продуктові набори, для дітей соціально незахищеної категорії організовувалося безкоштовне харчування у шкільній їдальні. Були налагоджені контакти із приватними підприємствами, які надавали матеріальну допомогу у вигляді продуктів харчування, одягу.

Традиційними стали відвідування учнями нашого закладу будинку для престарілих у с. Іванівка Житомирського району з концертною програмою й подарунками до Дня інвалідів, людей похилого віку, Перемоги.

Тільки милосердя робить нас справжніми людьми.

ПРОГРАМА „СВІТ ДОЗВІЛЛЯ”

Вона спрямована на організацію дозвілля (конкурсів, вечорів, екскурсій тощо) учнів.

Давньокитайська приказка говорить: „Щаслива та людина, яка вміє і працювати, і відпочивати”. Це дійсно так, адже без гарного відпочинку не буде плідної праці. Не є таємницею, що більшість учнів витрачають свій вільний час марно. Це обертається прямими збитками не тільки для них, але й для всіх нас. Хто ж може допомогти учням в ефективній організації дозвілля? Чомусь левова частка цієї роботи лягає на плечі вчителів, хоча більше часу дитина живе поза школою. Тому до цієї роботи залучаємо батьківську громадськість: організували поїздки п'ятикласників до палацу „Україна” на новорічну ялинку, старшокласників до міст Львова, Умані, Білої Церкви, Новограда-Волинського. За рахунок благодійних коштів учні відвідали ряд музеїв, виставки, побували в кінотеатрах, на перегляді театральних вистав.

Традиційними у школі стали родинні свята, вечори відпочинку для учнів, батьків і вчителів із різноманітними конкурсами й призами, які спонсоруються благодійним фондом. Вони проводяться на високому рівні завдяки тому, що школа має сучасну апаратуру, придбану за депутатські кошти в той час, коли я був депутатом міської ради двох скликань.

Подібні різноманітні заходи не тільки надають можливість відпочити, а й навчають дітей, та й дорослих, культурі спілкування, збагачують їхні душі й розум глибокими враженнями, розвивають естетичний смак, допомагають відкривати себе.

Не залишаємо поза увагою й підшефний дошкільний навчальний заклад. Так у 2004 році за депутатські кошти було придбано і презентовано названому закладу сучасну комп'ютерну техніку.

буде заперечною. Проте сьогодні в країні створені такі економічні умови виживання освітніх закладів, що без залучення позабюджетних коштів не обійтися. Приблизно про це в своїх виступах у засобах масової інформації говорить і Міністр освіти. Але ж де взяти цих так званих „опікунів”? Адже дуже мало знайдеться людей (навіть одиниці), які, пам'ятаючи й люблячи своє минуле, зокрема школу, згадуючи своїх учителів, нададуть благодійну допомогу освітньому закладові. Відповідь одна: шукати треба серед тих батьків, які сьогодні навчають своїх дітей у школі та усвідомлюють цінність освіти. Осць їх і треба запалити загальною ідеєю вирішувати проблему отримання хорошої освіти гуртом, спільними зусиллями переборюючи труднощі й усуваючи проблеми.

Проте хотілося б, щоб і позиція держави в питанні фінансування освіти була визначеною. Адже не вчителі, не батьки повинні шукати інвесторів, а держава, яка в першу чергу зацікавлена у високій якості освіти. Саме вона повинна розробити масштабну програму вирішення всіх наболілих проблем освіти (наприклад, полегшення податкового тягаря тим підприємствам і організаціям, які заохочують надати благодійну допомогу школі) і таким чином відновити відповідальність держави за долю освітньої сфери. А поки що доводиться керуватися у своїй управлінській діяльності словами відомого сучасного соціолога Дж. Гріндера: „Немає сенсу чекати, що світ пристосуватися до нас. Цього не буде ніколи! Єдиний спосіб досягти успіху — це самим пристосуватися до світу”.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

ЯК ОДИН ІЗ СУТТЄВИХ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Управління
школою

Шлях до європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін в усіх галузях суспільного життя, в тому числі освітньої галузі. Держава визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства (пункт 1 статті 4 Закону України „Про освіту”). Шкільна освіта перетворюється на стратегічну сферу нової демократичної держави.

Зміни в економічній сфері безпосередньо впливають на сферу освіти, відкривають нові можливості стимулювання її подальшого розвитку. Система освіти в Україні перебуває у процесі реформування, обумовленого як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками, і потребує, в першу чергу, вдосконалення економічного управління школою на основі нових умов господарювання. Це дасть можливість якісно змінити зміст, форми і методи діяльності закладу освіти, отримати економічну самостійність, радикально змінити зв'язки між державою, закладом, учнем. Економічна й фінансова самостійність закладів освіти є невід'ємною та значущою частиною діяльності навчально-виховного закладу. Нові умови господарювання роблять актуальним питання децентралізації бухгалтерського обліку в закладах освіти. Так, Державна національна про-

грама „Освіта” визначає одним із основних шляхів реформування освіти її демократизацію та децентралізацію. Національна доктрина розвитку освіти визначає як функцію управління освітою забезпечення автономності навчальних закладів.

Склалося так, що виконання конституційних гарантій у частині фінансування, утримання загальноосвітніх закладів було покладено на місцеві органи влади, які фінансують школу не відповідно до єдиних нормативів витрат на одного учня, а за принципом „стільки-то дали, а інше директор школи повинен узяти де завгодно”. Тому ні для кого не є секретом, що обмежене бюджетне фінансування освітньої галузі не в змозі в повному обсязі забезпечити її розвиток. І керівники шкіл традиційно планують свою роботу, розраховуючи, як правило, на кошти, що надходять із бюджету. Серед основних принципів використання бюджетних коштів є принцип ефективності, коли керівники прагнуть досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при

**Надія
ПОЛІВОДА**

Директор
Житомирського
міського колегіуму,
відмінник освіти
України

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2009

використанні визначеного бюджетом обсягу коштів.

Проте, як показує досвід багаторічної роботи, державного джерела фінансування катастрофічно не вистачає. Об'єктивно стан фінансування сьогодні такий, щоб бодай задовольнити першочергові потреби: заробітну плату, енергоносії, харчування, медикаменти. А питання розвитку матеріальної бази шкіл, поточні ремонти та багато іншого залишаються поза бюджетним фінансуванням.

Першим кроком у вирішенні цих питань має стати фінансова самостійність навчального закладу, тобто школа має стати суб'єктом господарювання, мати статус юридичної особи, бути виділеною на окремий баланс і самостійно вести бухгалтерський облік. Закон України „Про освіту” (стаття 17) передбачає право навчальних закладів на самостійне планування економічної і фінансово-господарської діяльності; самостійне використання всіх видів асигнувань, затвердження структури і штатного розпису в межах встановленого фонду заробітної плати. Положення про загальноосвітній навчальний заклад (пункт 8) визначає ЗНЗ як юридичну особу, яка має рахунки в установах банків, самостійний баланс.

Що ж дає навчальним закладам перехід до самостійного ведення бухгалтерського обліку? В чому ми вбачаємо переваги саме такого способу ведення фінансово-господарської діяльності з власного досвіду?

Насамперед, змінилася роль і значення керівника закладу. З постійного прохача, який змушений оббивати пороги різних кабінетів, щоб вирішити питання фінансування різноманітних і постійних поточних питань „латання дірок”, директор став спроможним навіть в умовах недофінансування самостійно планувати й здійснювати не тільки поточну діяльність, але й планувати, прогнозувати й забезпечувати розвиток навчального закладу. Директор може реально вирішувати стратегічні питання.

Децентралізація підвищила відповідальність керівників, збільшила

навантаження на них, але ріст навантаження та відповідальності привів до підвищення ефективності прийняття рішень, можливості реалізації запланованих завдань. Не може бути повноцінним та самодостатнім сучасний керівник навчального закладу без можливості самостійного управління фінансами в межах його компетенції.

Самостійне ведення бухгалтерського обліку дає змогу не лише накопичувати інформацію для складання фінансової звітності, але й забезпечує керівника можливістю уникнути помилок при витрачанні бюджетних коштів і, навпаки, організувати дієвий контроль за ефективним і виключно цільовим використанням бюджетних коштів.

Фінансова самостійність дає можливість керівнику постійно й оперативно аналізувати використання кошторису; своєчасно проводити розрахунки з приватними підприємцями, що забезпечують харчування; контролювати використання енергоносіїв; своєчасно проводити тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг.

Керівник закладу освіти, попри всі негаразди, усе ж таки повинен дбати про оновлення матеріально-технічної бази таким чином, щоб рівень надання освітніх послуг відповідав сучасним тенденціям розвитку освіти. Для цього кожен керівник разом із колективом, батьками, громадськістю має визначитися в альтернативних (позабюджетних) джерелах фінансування.

Функціонування самостійної бухгалтерії набуває особливої значимості та ваги за наявності позабюджетних коштів. Процес їх прийому, використання, звіту про використання перед батьківською громадою стає прозорим, ефективним і доцільним тільки за умов самостійного ведення бухгалтерського обліку. Фінансові ресурси колегіуму – це те, що дає можливість існувати, розвиватися та здійснювати власну діяльність. Знання основ менеджменту та специфіки надання освітніх послуг дає можливість розробити ефективну модель залучення додаткових фінансових ресурсів для

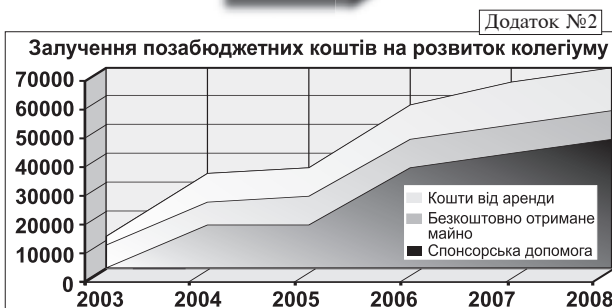

розвитку колегіуму (Додаток №1).

У колегіумі розроблено перспективний план оновлення основних засобів. Заходи на кожен поточний рік відображені у відповідних кошторисах і планах використання коштів. На жаль, планування довготермінових проектів, як правило, фінансується зі спеціального фонду за умови надходження запланованих коштів у місцевий бюджет. Більше того, видатки на придбання обладнання, капітальний ремонт приміщень тощо не вважаються першочерговими. Тому кошти можуть передбачатися на ці цілі лише в тому разі, якщо забезпечено коштами нагальні потреби. Виконання заходів по ремонту й обслуговуванню приміщень та обладнання, як правило, забезпечується за рахунок спонсорів.

Завдяки плідній співпраці з батьками, громадськістю, створенню громадської думки й наявності позитивного іміджу колегіуму нам вдалося за останні роки залучити певну суму коштів для розвитку інноваційної діяльності, роботи з обдарованими учнями, підвищення фахового рівня педагогів, участь в освітніх проектах (Додаток №2).

Не меншій головний біль директора – поточні ремонти приміщень та обслуговування обладнання. Це постійна турбота, постійна тривога, постійна відсутність коштів. Але ж директор має забезпечити належний рівень навчання, створити достатню навчально-матеріальну базу й постійно її оновлювати.

Навчально-матеріальна база буде мертвою, якщо її не наповнювати змістом. Усі фінансові ресурси направлені тільки на те, щоб і учневі, і вчителю було комфортно навчатися і вчити.

Закон України „Про освіту” визначає три основні учасники виховного та освітнього процесу у школі: педагогічні колективи, батьки й учні. І сьогодні кожному зрозуміло, що без матеріальної підтримки колегіуму батьками, на жаль, поки що не обійтися. Рада колегіуму спільно з батьківською радою, які працюють за положеннями, затвердженими батьківською конференцією колегіуму, впровадили механізм надання благодійної допомоги на розвиток колегіуму. Всі кошти обліковуються, накопичуються на спеціальному рахунку колегіуму, голова ради та бухгалтерія колегіуму систематично звітуються про використання коштів перед батьками (Додаток №3).

Начально-матеріальна база буде мертвою, якщо її не наповнювати змістом. Усі фінансові ресурси направлені тільки на те, щоб і учневі, і вчителю було комфортно навчатися і вчити.

У нас створено 33 навчальні кабінети: кабінет економіки й історії мистецтв, розвитку українського мовлення та інформаційно-комунікаційних технологій, країнознавства англійських країн і лабораторія хімії, українського етносу і кабінет-музей історії Великої Вітчизняної війни, математики і художньо-естетичного виховання для учнів початкової школи, літератури рідного краю і звичаїв та традицій Великої Британії, історії України, євроатлантичної інтеграції тощо. Також працює методичний кабінет, кабінет психології. Кожна науково-методична кафедра має власний кабінет. На базі кабінетів ко-

легіуму міське управління освіти, ОІППО проводять навчальні семінари для вчителів, адміністрацій шкіл міста та області.

Забезпечити такий рівень стало можливим тільки тоді, коли ми винайшли ще одне джерело фінансування колегіуму, а саме: оренда тимчасово вільних приміщень. Щорічно це джерело нам давало стійкі фінансові ресурси. Закон України „Про освіту” (пункт 4 статті 61) зазначає, що додатковими джерелами фінансування закладу освіти є доходи від надання в оренду приміщень. Так було до сьогодні. А завтра, враховуючи зміни в законодавстві щодо надання в оренду тимчасово вільних приміщень, ми залишимося і без цього джерела фінансування.

Важко уявити навчальний заклад, працівники якого б не здійснювали поїздки до інших міст для участі в нарадах, семінарах, вирішення питань, пов’язаних із роботою навчального закладу. Дбаємо ми й про самоосвіту вчителів. Відомо, що вчитель, якщо бажає відвідати семінар, науково-практичну конференцію чи вивчити передовий педагогічний досвід за межами міста, має сам подбати про фінансування. Питання фінансування такого виду діяльності вчителя ми вирішили за рахунок спонсорських коштів (Додаток №4).

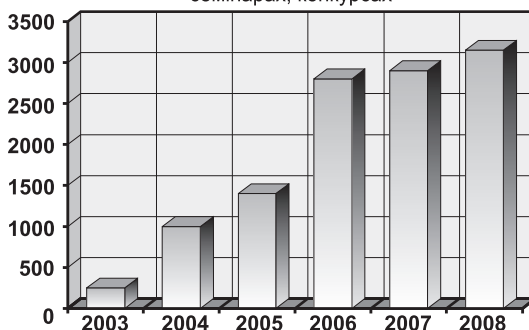
Керівник має дбати про умови роботи свого колективу і не тільки матеріальні. Тому однією з переваг децентралізації стало наближення бухгалтерії до працівників. Усі питання, які стосуються грошових виплат і довідок, вирішуються

на місці. Учителям, вихователям, техпрацівникам не потрібно витрачати час на походи до централізованої бухгалтерії, чекати в чергах, чекати приймальних днів тощо. Із будь-яких питань працівнику дається відповідь на місці. Працівники більше часу можуть приділити навчальному процесу. Це стало добрим підґрунтям для переходу до безготівкового отримання заробітної плати за картками.

Децентралізація – не панacea від усіх бід. Але принаймні робить ефективним контроль за використанням коштів закладом освіти й прозорим механізм фінансування усіх шкіл управління освіти (можливо, зникне питання, чому одна школа фінансується так, а інша не так?). Аби забезпечити стабільний розвиток кожного закладу освіти, маємо крок за кроком досягати реальної, а не декларованої автономії кожної державної школи, одночасно реформуючи поєвропейськи систему освіти. На часі стало питання підвищення економічної культури директорів, упорядкування законодавчого забезпечення фінансово-економічної діяльності ЗНЗ та ДНЗ, формування у громадян позитивного ставлення до школи, педагога засобами масової інформації.

Для того, щоб навчальний заклад розвивався й виховував дітей вільними та конкурентоспроможними, він повинен бути вільним і конкурентоспроможним сам. І слід пам'ятати, що економічна свобода закладу освіти веде до свободи педагогічної діяльності. А чи всім можновладцям це додається!?

СПОНСОРСЬКІ КОШТИ
на оплату відряджень педпрацівників колегіуму
для участі у всеукраїнських та міжнародних конференціях,
семінарах, конкурсах

ЛІТЕРАТУРА

Бюджетний кодекс України від 21.06.2002 № 2542-III.

Закон України від 16.07.99 № 996-XIV "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні".

Закон України „Про освіту” від 23.05.91 № 1060-XII (зі змінами і доповненнями).

Кодекс законів про працю України від 10.12.71.

Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 „Про національну доктрину розвитку освіти”.

Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228 „Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ”.

Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 № 1222 „Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування”.

Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 № 659 „Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямів використання”.

Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.99 № 663 „Про норми відшкодування витрат на відрядження в межах України та за кордон”.

Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.93 № 896 „Про Державну національну програму „Освіта” (Україна XXI століття)”.

Постанова Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 964 „Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад”.

Наказ Міністерства освіти України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України від 27.10.97 № 383/239/131 „Про затвердження Порядку надання платних послуг державними навчальними закладами”.

Наказ Державного казначейства України, Міністерства економіки України від 10.08.2001 № 142/181 „Про затвердження Типової інструкції про порядок списання матеріальних цінностей з балансу бюджетних установ”.

Наказ Міністерства фінансів України від 11.08.94 № 69 „Про інструкцію по інвентаризації основних засобів нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків”.

ШКОЛА ЛІДЕРСТВА

**Ніна
КУПРІЙЧУК**

Директор
Житомирської
міської
гуманітарної
гімназії № 23,
Заслужений
працівник освіти
України

Директор школи, ліцею, гімназії № 5'2009

Я пригадую свій перший робочий день як директора школи. Дуже хвилювалась, але поряд були близькі обличчя, бо 11 років працювала заступником у цій школі. Чи справлюсь я з таким великим колективом, чи вистачить сил, інтелекту, щоб завоювати авторитет? Переді мною стояло головне завдання: що потрібно зробити, аби творчо працював колектив, щоб учням і батькам було комфортно й цікаво і щоб школа в місті мала авторитет, свій імідж. Саме над цим я і працюю.

Управління як процес пов'язане з людьми, з ефективним виконанням виробничих завдань і вимагає від лідера базових груп умінь:

- технічних;
- гуманітарних;
- концептуальних.

Для мене, як керівника закладу, технічні вміння чи не найголовніші на сьогодні, тому що, володіючи знаннями, методами, технікою, потрібен ще й інструмент їх реалізації, виконання специфічних завдань. Справжній лідер має адекватно сприймати й таке поняття як „естетика лідерства”. І як лідер я отримую задоволення не тільки від ефективності власних дій, а й від їхньої вишуканості, здатності зробити все красиво. В минулому навчальному році ми провели конкурс на кращу рекламу естетики уроку, зразком вишуканості ми вважаємо матеріали конкурсу „Вчитель

року”, комфортність відчувається в дизайні та оформленні методичного кабінету та музею історії школи, дизайн – оформлення атестаційних матеріалів на зразок: „Знайомтесь – це мій стиль”, „Методичне портфоліо”, „Учительське портфоліо”, конкурсна програма риторів „Професіоналізм чи майстерність”.

Щодо гуманітарних умінь – крім здібностей, необхідних для роботи з людьми та через людей, лідеру має бути притаманна й така соціально-інтелектуальна категорія, як розсудливість, розуміння мотивації та навичок застосування ефективного лідерства в управлінні. Для мотивації й синхронізації діяльності колективу ми виробляємо й місію.

Наприклад, у всіх американських школах штату Вашингтон, де мені довелося побувати, формування місії було першим, що одразу впало в око. Саме місія чітко визначає, для чого існує ця школа, а це, в свою чергу, сприяє встановленню морально-психологічного клімату в колективі, корпоративного духу, закріплює певний імідж навчального закладу в очах місцевої громади.

У рамках науково-методичної теми гімназії „Якісна освіта – освіта ХХІ ст.” ми значну увагу приділили іміджу гімназії, і як результат цієї роботи – мотиваційна декада „Імідж гімназії ХХІ століття”, де учні і вчителі висловили свою думку про те, якою вони бачать гімназію майбутнього і як створити Школу „життєвого успіху”.

Яскравим свідченням ефективного лідерства в управлінні є цілеспрямована і скоординована діяльність закладу в Усеукраїнському проекті „Асоційовані школи ЮНЕСКО”. Лише за останні п’ять років гімназія стала ініціатором у проведенні трьох усеукраїнських конференцій:

1. Полікультурний простір Житомирщини;
2. Європа очима дітей;
3. „Модель ООН – Україна 2008”.

Мистецтвом управління вважаю оволодіння концептуальними вміннями. А це не що інше як здатність розуміти складність усієї організації в цілому й місце в ній конкретного виконавця певних функцій.

Організація – це також інструмент координації зусиль для досягнення спільної мети. Ми повинні скоординувати роботу більш як десяти підсистемних одиниць гімназії.

У минулому році наприкінці I семестру проведено „День науки”, а в цьому – „День успіху”. Організація проведення усіх заходів залежить від лідерства адміністрації гімназії. Крім володіння конкретними вміннями, лідер в організації має виконувати певні ролі (див. вріз).

Жертви не можуть бути лідерами. Шлях від жертви до переможця має пройти кожен. Я дотримуюсь 7 провідних принципів, розроблених Гарольдом Вашингтоном, щоб стати лідером (див. вріз).

КЛАСИФІКАЦІЯ РОЛЕЙ ЛІДЕРА, яка використовується для здійснення самооцінювання та самовдосконалення (за Р. Квіном і Н. Діксітом)

Лідер як виробник

Я орієнтую педагогічний колектив на виконання різних завдань. Доводжу до завершення доручену справу, обов’язково підтримую високу продуктивність, стимулюю колектив до ефективного досягнення визначеної мети.

Лідер – направляюча особистість

Завжди окреслюю проблему, виділяю мету, визначаю роль і політику, даю відповідні вказівки, інструкції, виконану роботу оцінюю. Для того, щоб справи були хороші, перепускаю все через себе. Обов’язково має бути культура виконання, свої традиції, своя філософія і своя зовнішність, культура гімназії, а про неї не говорять – у ній живуть.

Лідер як посередник (брокер)

Цілеспрямовано проваю роботу з батьківським колективом та меценатами для одержання ресурсів гімназії, зустрічаюся з людьми, проваю переговори, виконую роль спікера.

Лідер як інноватор

Щоб запровадити нові технології навчання, я сама їх вивчаю, а потім із заступниками обговорюю і виносимо на розсуд педагогічного колективу.

Лідер як помічник

Створила свою команду однодумців. Команду, яка розуміє кожного.

Лідер як наставник

Мій девіз у роботі – це довіра кожному. Сприяю підвищенню професійного рівня підлеглих (згідно з даними наукових досліджень, лідерство на 90% складається з емоційного інтелекту). Власне свої емоції я генерую на позитивну енергію організації.

Лідер як контролер

Я завжди знаю, що відбувається в усіх структурах, як підлегли справляються з функціональними обов’язками. Оперую раціональним аналізом, включаючи технічний рівень з повсякденною інформацією. Тому мій девіз – зарядитись силою цифр, а не букв. Цифри візуалізуються у вигляді графіків, таблиць, дають можливість побачити контраст між тим, що було, і тим, що є. Німі дані починають говорити. Вважаю, що слід брати на озброєння розробки науковців, які дозволяють мені аналізувати дані, а на їх основі розробляти плани поліпшення роботи.

Лідер як координатор

Забезпечую безперебійність роботи; мінімізую зриви; вивчаю звіти; координую плани.

7 ПРОВІДНИХ ПРИНЦИПІВ ЛІДЕРСТВА (розроблені Герольдом Вашингтоном, університет Чикаго)

- Принцип № 1** Бачиш ліс – турбуйся про дерева.
- Принцип № 2** Оминай сольні партії.
- Принцип № 3** Моє багатство – в моїй середині.
- Принцип № 4** Не бійся політизації освіти.
- Принцип № 5** Зроби ще один крок до успіху.
- Принцип № 6** Думай про краще, забудь про гірше.
- Принцип № 7** Говори мовою цифр.

КОРПОРАТИВНЕ ЛІДЕРСТВО В ГІМНАЗІЇ

Валентина ГУМЕНЮК

Заступник директора з науково-методичної роботи ЖМГТ №23

На підструктурному науково-методичному рівні, я хотіла б виділити керівників НМК,

які є справжніми корпоративними лідерами. Протягом багатьох років я працюю з різними типами лідерів. Мої спостереження дають можливість стверджувати, що в чистому вигляді ми не маємо ні трансакційного керівника, ні харизматичного, ні трансформуючого, ні інтерактивного лідера.

Більш-менш обов'язками трансакційного керівника переймаються голови кафедр зарубіжної літератури та природничих наук (Т.В. Шуренок, Л.Г. Силінська).

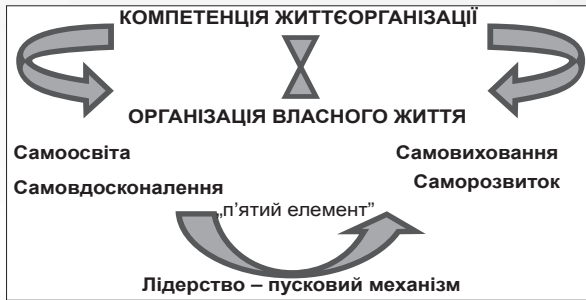
Їхня мета – пояснити підлеглим характер робочих завдань, забезпечити їм винагороду. Сильний бік їх – здатність забезпечення функцій управління. Вони працелюбні, тверезомислячі, пишються добре відрегульованою роботою. Зазвичай, вони зосереджуються на безособових аспектах процесу праці – планах, графіках. У них сильно розвинене почуття обов'язку.

Харизматичні лідери за своїми можливостями перевершують трансакційних менеджерів. Саме таке лідерство притаманне головам НМК зарубіжної та української філології Т.А. Вознюк, Т.С. Зотько. Вони здатні мотивувати співробітників до діяльності, рівень продуктивності яких, зазвичай, вищий. *Джерелами впливу харизматичного лідера* в нашій гімназії є:

- бачення майбутнього;
- створення системи корпоративних цінностей;
- постійне знаходження в атмосфері змін (лідер заряджає своїми новими ідеями колег, працює не шкодуючи сили);
- здійснення емоційного впливу на людей.

ПОЛІЛОГОВА ПРОГРАМА „ТОЧКА ЗОРУ”

I. Модуль „Життєорганізації”

Концепт модуля полягає в тому, що кожна особистість повинна вміти організувати своє власне життя у відповідності до вимог життєвого проекту та об'єктивних вимог середовища до людини, яка здійснює свій життєвий шлях, свідомо й творчо визнавати й звершувати життєдіяльність відповідно до свого життєвого проекту.

Компетенція життєорганізації – це здатність й готовність особистості до самовдосконалення розвитку та корекції власних особистісних якостей, цілеспрямованого оволодіння мистецтвом життя.

Компетенція життєорганізації сприяє досягненню життєвої та соціальної ефективності особистості в процесі життєздійснення.

Дана компетенція визнає актуальні напрями 4-х само-, на які ставить акценти і якісна освіта:

- самоосвіта;
- саморозвиток;
- самовиховання;
- самовдосконалення.

„П'ятим елементом” є лідерство – пусковий механізм саморозвитку, який детонує ланцюгову реакцію творчості учнів та вчителів.

А вищою формою саморозвитку, на нашу думку, є самонавчання мистецтву життя.

Процесуальні кроки по реалізації модуля (Кейс-метод):

- Уроки-дослідження.
- Уроки експертної оцінки діяльності учня і вчителя.
- Глибокий самоаналіз учительської і учнівської діяльності.
- Дизайн-освіта.
- Моніторингове дослідження якості читання.
- Створення кейсів¹.

¹ Кейси – це навчальні матеріали, в яких сформульовано практичні проблеми, що передбачають колективний або індивідуальний пошук їх вирішення. Кейс навчає способів прийняття рішення. Метод кейсів – групова форма організації інтерактивного навчання, за якою викладачі й ті, кого навчають, беруть участь у безпосередньому обговоренні ділових ситуацій і завдань.

Трансформуючі лідери відзначаються особливими здібностями щодо впровадження інновацій. Це Жиганова Олександра Броніславівна – керівник НМК початкових класів та Андрієнко Лариса Володимирівна – керівник НМК природничих наук. Вони підбирають творчу команду однодумців. Досягли досить високих стандартів. Готові подивитись на предмет двічі та визнати помилку. Інтуїтивно відчують, що спрацює, а що – ні. Турбуються про якість обслуговування. Мають щастя бути в потрібний час у потрібному місці.

За характером дій Ковальчук Галина Миколаївна – керівник НМК суспільно-історичних наук – **інтерактивний лідер**. Саме

інтерактивний лідер визнає свій стиль управління як діловий. Як керівник вона турбується про досягнення консенсусу з кожним заради спільної справи.

І насамкінець мушу зазначити, що кожен із моїх колег є **сервісним керівником**, що передбачає піклування керівника-менеджера про задоволення потреб індивіда в такій мірі, щоб він міг виконати загальні завдання організації.

Отже, бути лідером – значить жити в часі, підкоряти час і випереджувати його.

На ваш розсуд представлено лідерські технології управління модулями науково-методичної проблеми гімназії „Якісна освіта – освіта ХХІ ст.” (див. вріз на С. 110).

РОЛЬ ШКІЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ УЧНІВСЬКОГО ЛІДЕРА

Беззаперечна істина – „За молоддю майбутнє”. Дійсно так, якщо країна рухається вперед, вона повинна мати сильних лідерів, які візьмуть на свої плечі цю відповідальність. Бути лідером – означає бути ініціативним, але спочатку молодим людям треба дати навички, знання і досвід, щоб вони повірили, що вони можуть змінити ситуацію в громаді. Тому педагоги гімназії підштовхують дітей до самозапитання: „А що я можу зробити?”, замість того, щоб вислуховувати нашу молодь, яка каже, що ніщо не може змінити їх життя.

Важливим засобом формування активної, життєдіяльної особистості є її участь у системі функціонування учнівського самоврядування.

Висока мета самоврядування в нашій гімназії – це виховання соціально зрілої, творчої, ініціативної особистості, підготовка до майбутнього виконання обов’язків щодо участі в керівництві державними, суспільними справами. Фактично це означає здобуття учнями знань, умінь, навичок різної самодіяльності.

Завдання самоврядування: забезпечення нормальної роботи всіх колективів у гімназії, оптимальне вирішення повсякденних справ з урахуванням інтересів учнів, тобто

Тетяна РИБАЧУК

Заступник директора з виховної роботи ЖМГТ № 23

щоб кожному в гімназії було добре і щоб все залежало від нього самого.

Знання принципів самоврядування (див. вріз) дає змогу педагогічному колективу здійснювати супровід його в гімназії з другого по одинадцятий клас на науковій основі. Організуючи роботу на мотиваційному, підготовчому, організаційному етапах, етапі становлення й функціонування учнівського самоврядування, педагоги-координатори враховують психологічні вимоги, визначають його основні

функції та напрямки діяльності, розвивають і удосконалюють систему, аналізують психолого-педагогічну літературу. Педагоги, які володіють теорією та методикою виховання в колективі, через колектив мають у руках чудовий засіб, що дозволяє досягти вагомих результатів у навчально-виховній роботі.

Адміністрація навчального закладу, координатори діяльності органів дитячого самоврядування не мають права самостійно, без узгодження з дитячим активом приймати рішення, пов'язані з діяльністю органів дитячого самоврядування.

Працюючи спільно над організацією життєдіяльності членів колективу свого закладу, відбувається практичне навчання, розвиток, удосконалення та виховання сторін учасників цього процесу – педагогів, дітей, батьків. Але досягаються хороші результати тяжкою працею. Дійсно, самоврядування змінює стосунки між педагогами і учнями. Тому педагогічне кредо наших учителів можна висловити формулою „*Радь! Пропонуй! Показуй перспективи зростання! Зацікавлюй! Довірай! Аналізуй! Давай можливість проявити ініціативу! Але не тисни!*”.

Модель учнівського самоврядування, яку я вам представляю, діє в гімназії з 2000 року. Вся робота будується на основних орієнтирах виховання, визначених проектом Програми виховання учнів 1-12 класів. Структура її динамічна, вирізняється варіативністю. Основою загальногімназійної структури виступає класний колектив. У кожному класі – свої форми організації самоуправління, тут фантазія і творчість дітей не обмежу-

ПРИНЦИПИ САМОВРЯДУВАННЯ

- демократичності, обрання органів учнівського самоврядування на основі громадської думки, що гарантує виборність його членів;
- взаємозв'язку, наступності та змінності активу. Установлення товариських взаємовідносин старших із молодшими. Молодший навчається у старшого, а старший готує собі зміну;
- самостійності при вирішенні питань у рамках своїх повноважень, що закріплені у статутах гімназії та органу дитячого самоврядування;
- відкритості та прозорості діяльності в усіх сферах самоврядування;
- системності планування та реалізації намічених програм та проектів;
- консультативно-педагогічної підтримки дорослими (педагогами-координаторами);
- особистої і колективної відповідальності за прийняття рішень та їх виконання;
- довіри та узгодженості між членами колективу, дорослими і дітьми.

ОБОВ'ЯЗКИ ПЕДАГОГА-КООРДИНАТОРА

Співпрацюючи на правах партнерів, учителі рішенням педагогічної ради закріплюють за кожною підструктурною ланкою педагога-координатора, який:

- надає консультативну та практичну допомогу у вирішенні того чи іншого питання;
- проводить навчання активу, а також колективні та індивідуальні інструктажі для організаторів конкретних ділянок роботи;
- допомагає в правильному оформленні необхідних документів, сценарних планів тощо;
- проводить підбір необхідної літератури, методичних матеріалів для самоосвіти дітей з метою практичного застосування опрацьованого матеріалу в реалізації планів, проектів, заходів;
- виконує посередницьку роль між органами дитячого самоврядування та керівниками державних та недержавних структур, адміністрацією навчального закладу.

ються, але принципи самоврядування обов'язкові для всієї школи. Це – висока мета, напружений інтерес, повнота довіри, злагода, змінність активу.

Учніське самоврядування має трьохступеневу структуру – це організація молодших школярів „Веселка”, Рада лідерів, до якої входять учні 5-8 класів і Учніський Парламент – учні 9-11 класів.

Перший ступінь структури – Країна Веселкова. Організація має свій статут, девіз, гімн. Діяльність її побудована як гра-подорож по Веселковій країні (див. вріз).

Другий ступінь учнівського самоврядування в гімназії – Рада лідерів.

На цьому етапі важливе значення має особистий приклад учителя, його прагнення залучити до громадських справ усіх учнів. Актуальний принцип „Самі вирішили – самі зробили – самі відповідаємо” втілюється в життя. Педагогі заохочують корисні починання, спрямовують зусилля на виховання в кожного учня почуття господаря, власної значущості, формування ініціативних відповідальних особистостей. Рада лідерів складається з 5 центрів на чолі з головою та заступником (див. вріз на С. 114). Голова Ради лідерів щороку обирається з числа голів центрів і має заступника.

Вищий ступінь структури учнівського самоврядування – Учніський Парламент.

На класних зборах обирають представників до парламенту шляхом голосування. Члени парламенту на першому засіданні обирають голову парламенту, заступника, секретаря. В парламенті створюється 7 комітетів, які

очолюють голови (див. вріз на С. 114).

На будь-якому етапі важливим аспектом є постійний пошук нових форм та методів організації діяльності учнів.

Самоврядування, на нашу думку, – це проблема не учнівська, а педагогічна,

МАПА ВЕСЕЛКОВОЇ КРАЇНИ є дороговказом для безпосередньої роботи

I зупинка – Калинові острови – це виховання ціннісного ставлення особистості до родини, суспільства і держави. Шанобливе ставлення до надбань нації, традицій і звичаїв народу.

II зупинка – Дивовижний ліс. На даному етапі роботи переважає виховання ціннісного ставлення дітей до природи, їх екологічної культури.

III зупинка – Вершина знань – це інтелектуальний розвиток дитини, утвердження успішної особистості.

IV зупинка – Долина казок. Пріоритетним напрямком роботи є виховання ціннісного ставлення до різних видів мистецтва.

V зупинка – Місто ввічливих дітей. Ця зупинка спрямована на виховання ціннісного ставлення до людей, а також до праці.

VI зупинка – Море веселощів. Конкурсні, розважальні програми, різноманітні свята та шоу-програми завжди до душі нашим дітям.

VII зупинка – Галявина творчості. Розвиток творчих індивідуальних здібностей дітей, виховання естетичного смаку.

VIII зупинка – Півострів спорту. Ця зупинка є ніщо інше, як виховання ціннісного ставлення до свого фізичного Я.

IX зупинка – Річка пісенна протікає через устя Веселкову країну, адже жоден захід не проходить без пісні, без музики, без поетичного слова.

Схема учнівського самоврядування

РАДА ЛІДЕРІВ СКЛАДАЄТЬСЯ З 5 ЦЕНТРІВ

Завдання центру волонтерства „Поклик”:

- Підтримувати тісний зв'язок з учнями прогімназії.
- Брати активну участь у підготовці та здійсненні гри-подорожі Веселковою країною.
- Відвідувати і надавати посильну допомогу дітям міського притулку для неповнолітніх, будинку-інтернату, ветеранам ВВв тощо.

Завдання центру дозвілля „Творчість”:

- Допомогати в організації та проведенні різноманітних виховних культурно-масових заходів у гімназії.
- Залучати учнів до роботи гуртків, студій, секцій.
- Створювати творчі колективи в гімназії.

Завдання центру спорту та здоров'я „Олімп”:

- Допомогати в організації та проведенні спортивних змагань.
- Залучати однолітків до занять спортом.
- Пропагувати здоровий спосіб життя.

Завдання центру преси і інформації „Юнкор”:

- Випуск гімназійної стінгазети „Одноліток” та оперативної преси.
- Збір цікавого матеріалу серед учнів та педагогів гімназії та підготовка статей до газети учнівського самоврядування „Голос Учнівського Парламенту”.
- Анкетування та опитування громадської думки.

Завдання центру екології „Зелений паросток”:

- Організувати та проводити екологічні заходи та акції.
- Пропагувати екологічну культуру серед однолітків.
- Висвітлювати роботу центру в гімназійних газетах.

КОМІТЕТИ УЧНІВСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ

1. **Освітньо-правовий комітет** значну увагу приділяє інтелектуальному розвитку особистості, традиціям національного відродження, проводить правоосвітню та правовиховну роботу.
2. **Екологічний комітет** сприяє озелененню приміщень гімназії та прилеглої території, організовує екскурсії і походи, проводить екологічні акції.
3. **Волонтерський комітет** організовує і проводить добровільні заходи, допомагає самотнім людям, інвалідам, людям похилого віку, ветеранам.
4. **Комітет зовнішньої політики** передбачає роботу в рамках Проекту Асоційованих Шкіл ЮНЕСКО, а також бере участь у встановленні зв'язків з громадськими організаціями та об'єднаннями.
5. **Культурно-масовий комітет** організовує змістовне дозвілля школярів: вечори, свята, зустрічі з талановитими людьми тощо.
6. **Інформаційний комітет** відтворює, чим живе гімназія: її проблеми, досягнення, свята, будні, висвітлює життя органів учнівського самоврядування гімназії у щомісячному випуску газети „ГУП”.
7. **Спортивний комітет** проводить різноманітні змагання, турніри, марафони, а також заходи щодо пропаганди серед дітей правил безпеки життєдіяльності.

шляхи розв'язання якої ми бачимо в наступних кроках:

- послідовно підтримувати позитивний духовно-моральний клімат взаємних стосунків;
- утверджувати учнів як організаторів і відповідальних за якість життя колективу;
- обговорювати перспективи роботи учнівського колективу, планувати та організовувати його життєдіяльність;
- забезпечувати простір для ініціативи, творчості, самодіяльності учнів на всіх етапах – від пошуку корисних справ та їх реалізації до підбиття підсумків.

Сьогодні самоврядування в гімназії є реальним безперервним процесом, під час якого все більше учнів залучається до суспільних справ. Діти беруть активну участь у міських, обласних, Всеукраїнських та Міжнародних конкурсах і заходах. Показують прекрасні результати, стають переможцями та призерами. Про це свідчать факти: за останні п'ять років гімназія тричі перемагала в конкурсі „Школа року” та виборювала перемоги в різних номінаціях. Ми співпрацюємо з багатьма школами та організаціями України, Польщі, Великобританії, США. Гімназія увійшла до каталогу „Сто кращих навчальних закладів України”. Наші молоді лідери – це мислителі, мрійники, діячі, які усвідомлюють, що керувати чи то пак лідирувати – значить, у першу чергу, служити, давати, досягати разом. Самоврядування – не гра, а серйозна справа, до якої треба ставитися відповідально, оскільки діти вже живуть у суспільстві, а не готуються до цього.

НОВИЙ ПОГЛЯД НА ЗАБУТЕ

Іван ГОНЧАРЕНКО

Директор СШ №13 м. Полтави, старший викладач ПДПУ імені В. Г. Короленка, дійсний член міжнародної академії біоенерготехнологій, Заслужений працівник освіти України

Зараз в мас-медіа широко висвітлюється проблема свинячого грипу типу H1N1, але я хотів би викласти набагато дешевше, на мій погляд, вирішення цієї проблеми.

Кілька років дві вчительки початкових класів нашої школи проводили ультрафіолетове опромінювання класних приміщень за допомогою ртутно-кварцевих ламп. Результати були помітними. Під час епідемій грипу тільки у цих класах діти не хворіли. Це навело на думку, що потрібно опромінювати й інші класи. У школі вже одинадцять років діє комп'ютерна автоматизована система, яка керує подачею води в туалети, автоматизованим зливом, підкачкою води на верхні поверхи, відкривання актової зали та вчительської, камерами відеоспостереження, входом в школу за картками, інформаційною системою, шкільним фонтаном тощо. Оскільки це повністю моя розробка, то я вирішив добити ще один модуль та написати програмне забезпечення, яке б дозволило проводити ультрафіолетове опромінювання в нічний час. 10 січня 2009 року система була готова й з 11 січня до кінця травня 2009 року працювала.

З першого вересня 2009 року система запрацювала знову (див. віз на цій сторінці).

ЯКІ Ж РЕЗУЛЬТАТИ?

В класах з кварцевими лампами (у них навчалось 248 учнів) в середньому хворіло 0,4 учня в день, тобто 4 учні за 10 днів. Відсутніх за 10 днів було 40 учнів, тобто 16% за 10 днів або 1,6% за один день.

У паралельних класах початкової школи без ультрафіолетового опромінювання навчалось 111 дітей. Хворіло 65 учнів за 10 днів, тобто 59% або в середньому 5,9% за кожен день.

$59:16 = 3,7$ рази. Як бачимо, в початкових класах з установленими кварцевими лампами в середньому хворіли учні в 3,7 рази менше, ніж учні інших початкових класів. Крім того, стало зрозумілим, де найчастіше заражаються учні – в шкільних класах. Учні хворіють на грип лише тоді, коли концентрація вірусів у повітрі є досить високою. Якщо вона не велика, то імунна система їх долає та формує імунітет, який зберігається досить довго.

Тривалість ультрафіолетового опромінювання обчислювалася за формулами, які додаються до інструкції використання ламп. Відповідно до розмірів класів та потужності ртутно-кварцевих ламп процес має тривати 1 годину 35 хвилин, але у зв'язку з тим, що почали гинути квіти в класах, тривалість була зменшена до 1 години з 5 до 6 ранку. Керувала процесом комп'ютерна система. Кварцеві лампи установлені стаціонарно, вмикання в ручному режимі не можливе.

Відповідно до мого наказу прибиральниці з 7.00 до 7.55 проводять провітрювання та вологе прибирання класів, що теж корисно.

Ртутно-кварцеві лампи установлені також у медичному та стоматологічному кабінетах, кабінеті фізики та в одному зі старших класів школи.

НЕБЕЗПЕКА ПОРУЧ

Часто плутають шкідливість впливу ультрафіолету на людей з корисним опромінюванням приміщень.

Хотів би зазначити, що в деяких школах є прилади, які опромінюють ультрафіолетом учнів і вчителів, і це, безумовно, є шкідливим, але це не ртутно-кварцеві лампи. Як правило, ні адміністрація школи, ні вчителі про таке не знають.

Що ж це за прилади? Відповідь проста – звичайні галогенові лампи.

Принцип дії галогенових ламп полягає у систематичному відновленні нитки розжарювання, яка поступово випаровується, а для цього використовуються, крім галогенів, висока температура та підвищений тиск в колбі лампи, які тиск та температуру може витримати тільки кварцеве скло, а воно, як відомо, пропускає ультрафіолет, що продукується галогеновою лампою.

Тому використовувати такі галогенові лампи можна лише з фільтрами, які не пропускають ультрафіолетових променів.

Управління
школою

ШЛЯХ ДОВЖИНОЮ В СТО РОКІВ

Від редакції

Ювілей святкують не лише люди, а й навчальні заклади.

Вашій гімназії цього року виповнюється 100! За плекання національно свідомих громадян велика їй шана й низький уклін від батьків і педагогічної громадськості України.

Вітаю з віковим ювілеєм гімназії у першу чергу Вас, пане директоре, а також педагогічний й дитячий колективи, які під Вашим проводом сягають людських й педагогічних висот!

Хай і надалі сіється й родиться на Вашій ниві, дорогі Колеги!

З повагою, **Ольга ВИГОВСЬКА**,
головний і науковий редактор всеукраїнського журналу
„Директор школи, ліцею, гімназії”

Уже далекого 1909-го стала “одна з найбільших середніх шкіл «Рідної школи»”, яка відіграла надзвичайну виховну роль, бо її вихованці значною мірою спричинилися до зміцнення культурно-громадського і господарського піднесення не лише Рогатинщини, але й сусідніх повітів.

„Ціле Опілля – це найбільш свідомі й найкраще зорганізована частина Галичини – завдячує своїм високим рівнем національної свідомості цій передовій українській гімназії”. Таку характеристику Рогатинській гімназії початку ХХ століття дав учень гімназії доктор Олег Кудрик.

Початок ХХ століття був часом пробудження, відродження, духовної обнови, шукання доріг до кращої долі, політичного прозріння й боротьби за свої права. У нашому краї ця свята справа творилася умами й руками священиків. Міцною та надійною підвалиною української гімназії в Рогатині стали Заланівські курси, засновані в 1906 році священиком *Омелян Ваньом*, високодуховною й високоосвіченою людиною. Курсанти з відзнакою складали іспити в

українській державній гімназії у Львові.

У лютому 1909 року українське освічене громадянство на загальних зборах одногосподарського підтримало рішення й авторитетне слово отця-декана Степана Городецького про заснування на початку 1909-1910 шкільного року приватної української гімназії – філії Українського педагогічного товариства „Рідна школа” в Рогатині. На посаду першого директора було запрошено *Михайла Галуцинського*, сина священика, великого поборника української національної ідеї.

15 вересня 1909 року відбулося урочисте відкриття гімназії зразу з трьома класами, які підготував отець *Омелян Вань* на курсах у Заланові. Двоповерхову будівлю було зведено на народні кошти всього за шість місяців. Старанням священиків, громади, директора, вчителів гімназія стала справжнім духовним вогнищем у Галичині.

Учителі ревно дбали про виховання гімназистів у пошані й любові до християнських чеснот, про плекання високих ідеалів служіння рідній землі. В 1913 році старанням вчителів д-ра *Никифора Гірняка* та *Миколи Бабина* заснована організація „Пласт”. Наплив учнів

Ігор ДОРОНЮК

Директор Рогатинської
гімназії імені Володимира
Великого

був таким великим, що виникла потреба в будівництві у кілька разів більшої споруди. Завдяки активній праці комітету, всієї громади Рогатинського повіту, сприянні меценатів з усієї Галичини та з далекої Америки велику споруду, яка й сьогодні є архітектурною окрасою краю, було освячено у вересні 1912 року.

Перша світова війна перервала навчання. У Січові Стрільці пішли вчителі й старші гімназисти. Вони сформули Рогатинську сотню. Вело їх нестримне бажання в цьому вихорі великодержавницьких інтересів здобути власну волю й незалежність. Першим командантом УСС став Михайло Галушинський.

У післявоєнний час польська влада декілька разів закривала гімназію. Однак активна участь у долі гімназії Митрополита *Андрея Шептицького*, який два рази відвідував її особисто, рятувала цю цитадель високого духу й науки від остаточного знищення. У 1930 році на базі гімназії було відкрито Малу Духовну Семінарію. 1931 року Головна Управа товариства „Рідна школа” відкрила нову гімназію під назвою „Приватна коєдукаційна гімназія імені князя Володимира Великого”.

За 100 років існування гімназії тут працювало багато відомих педагогів, імена яких знають не лише на Рогатинщині. Це *Антін Лотоцький* та *Денис Лукіянович*, *Михайло Угрин-Беззрішний* та *Юліан Панкевич*, *Іван Крип'якевич* та *Антон Крушельницький*.

Достеменно знаємо, що наша Рогатинська гімназія виховала сотні патріотів України, високоінтелектуальну еліту нації, талановитих композиторів, письменників, художників, якими гордиться наша земля. Проте така діяльність навчального закладу була не сумісна з більшовицькою ідеологією. Шкідливою морально і політично визнала діяльність гімназії радянська влада, яка з приходом у Галичину у вересні 1939 року закрила її остаточно... Ліквідувавши гімназію, нова влада не змогла ліквідувати її дух, що на завжди оселився у свідомості й серцях наших краян і передавався й передається від покоління до покоління.

На новій хвилі духовно-національного відродження було повернуто до життя Рогатинську гімназію імені Володимира Великого: 1 вересня 1991 року з Божим благословенням нове покоління рогатин-

ців увійшло в історичну будівлю славної гімназії, щоб продовжити важливу справу своїх великих попередників. Першим директором став колишній гімназист Богдан Бандура.

30 вересня 2009 року гімназія радо зустріне гостей, які зберуться, щоб гідно вшанувати її величний ювілей – 100-річчя від часу заснування.

Візитка

СУЧАСНА ГІМНАЗІЯ

Сучасна гімназія – навчальний заклад нового типу гуманітарного та природничо-математичного профілів з поглибленим вивченням англійської мови.

1997 року відроджена гімназія вручила атестати першим випускникам.

У 2000 році відбулося підписання угоди про співпрацю з Національним університетом „Києво-Могилянська Академія”. Рогатинська гімназія стала колегіумом НАУКМА. 2007 року підписано угоду про співпрацю з Українським Католицьким Університетом.

З 2002 р. запроваджено рейтингову систему оцінювання учня гімназії.

У травні 2005 р. гімназія отримала статус експериментального навчального закладу Всеукраїнського рівня з проблеми „Формування духовності, національної свідомості особистості на засадах християнської моралі та національних цінностей українського народу” на період 2005-2010 років.

У гімназії працює 35 педагогів, з них 34 мають вищу освіту, 1 середню спеціальну. 21 педагог є вчителем вищої категорії, 3 – I категорії, 5 – II категорії, спеціаліст – 6 вчителів. 13 педагогів мають звання вчитель-методист, 2 – старший вчитель. Вчитель зарубіжної літератури, філософії, християнської етики Мединська В.О. є Заслуженим вчителем України.

З 2001 року 14 педагогів стали фіналістами обласного конкурсу професійної майстерності „Вчитель року”, „Виховник року”, „Партнери в освіті”.

На базі гімназії працює районна школа передового педагогічного досвіду, керівником якої є вчитель англійської мови Савчин О.Д.

На базі гімназії працюють гуртки Івано-Франківського обласного відділення МАН з англійської мови, української мови та літератури, економіки, прикладного програмування.

У гімназії навчається 300 учнів. Щороку гімназисти стають переможцями III етапу Всеукраїнських предметних олімпіад та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт Малої академії наук. Двоє учнів стало президентськими стипендіатами.

Кожного року один з кращих випускників гімназії – студент вищого навчального закладу – безкоштовно направляється на двомісячне навчання до Українського літнього інституту при Гарвардському університеті. З 2001 року на такому навчанні побували вісім гімназистів.

Партнерами гімназії є Національний університет „Києво-Могилянська Академія” (Київ), Український Католицький Університет (Львів), Український літній інститут (США, Гарвард), Корпус Миру США, Благодійний фонд відродження та розвитку Рогатинської гімназії імені Володимира Великого – колегіуму НАУКМА (Рогатин), Фонд Оскара Шенка (США, Чикаго), Благодійний фонд Pro Ukraina (Німеччина, Дюссельдорф), обласне відділення Малої академії наук (Івано-Франківськ), Львівське земляцтво братів-рогатинців (Львів), Український Братський Союз (США, Рочестер), Кредитна спілка „Самопоміч” (США), Кредитна спілка „Кредо” (Рогатин), українська скаутська організація „Пласт” (Рогатин), товариство польсько-української дружби „Контакт” (Польща, Глівіце), Творче молодіжне об'єднання „Перспектива” (Рогатин).

Наші ювіляри!

Алла Микитівна БОЙКО, професор Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, доктор педагогічних наук, член-кореспондент АПН України, заслужений діяч науки і техніки України, автор понад 200 наукових праць, зокрема: „Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації“, „Теория и методика формирования воспитывающих отношений в общеобразовательной школе“, фахівець у галузі теорії виховання, під її керівництвом у ряді навчальних закладів впроваджено у педагогічну практику особистісно гуманістичну парадигму виховання, автор нашого журналу;

Наталія Володимирівна САВЕЛЬСВА, начальник управління освіти та науки Одеської міської ради, колишній директор школи-інтернату № 2 м. Одеси, майстер добротворення: через її серце, мудре й турботливе, шириться любов до рідного міста, до вчителя, керівника, шкіл, освіти. Фундатор численних інноваційних проєктів, а також багатьох доленосних справ для системи освіти міста. Ініціатор й організатор безлічі найрізноманітніших справ – демократичної школи резерву директорів шкіл, найшвидшої єдиної в місті мережі Інтернет, зльотів, зустрічей, асоціацій, під її керівництвом та широкій допомозі школи міста стають учасниками й переможцями різних конкурсів в країні та світі. Постійний автор і учасник багатьох заходів журналу, за підтримку проєкту „Педагоги-новатори в Україні” її нагороджено грамотою МОН і АПН України;

Світлана Григорівна КАРПЕНЧУК, професор Рівненського державного гуманітарного університету, доктор педагогічних наук. Під її керівництвом зібрано матеріали з усіх областей країни до збірок, у яких йдеться про різні періоди становлення і поширення ідей А.С. Макаренка. Вважає, що сьогодні треба відкривати нові сторінки діяльності цього великого педагога, тому до дослідження залучає багато молодих спеціалістів, які з великим зацікавленням освоюють спадщину великого педагога й відкривають нові аспекти його діяльності. Автор нашого журналу.

*Наші найкращі вітання ювілярам!
Хай доля Вам сміється журавлина,
Поля розлогі колосом цвітуть.
Нехай червоні ягоди калини
Щасливу осявають путь.
Плідних і щасливих
вам літ!*

ВІДЛУННЯ ЮВІЛЕЮ

7 вересня цього року столична науково-освітня громадськість відзначала ювілей співзасновниці та видавця й головного та наукового редактора журналу "Директор школи, ліцею, гімназії" Ольги Іванівни Виговської.

І читачам, і дописувачам цього часопису представляти ювілярку немає потреби, бо за 10 років існування цього журналу ми встигли не лише познайомитися з пані Виговською, а й відчувати її прагнення, зрозуміти уподобання, побачити коло професійних інтересів. Про це нам щоразу розповідає її журнал, створений для нас і за нашою участю. Це може здатися дивним, адже Ольга Іванівна завжди уникає займенника „я”, коли йдеться про досягнення чи перемоги, застосовуючи „ми” або „ви”, і тим паче нічого не розповідає про себе особисто на сторінках видання. Але в цьому немає й потреби, бо душа нашої ювілярки, її яскрава особистість відчуваються у стратегії журналу, спрямованої на підтримку та возвеличення Учителя – директора, науковця, педагога-предметника, побудованої на святій вірі, що по-справжньому сучасна школа врятує Україну. Ми знайомимося з нею, коли на сторінках журналу з’являються інтерв’ю з учителями-новаторами чи провідними науковцями, коли освітянський форум, організований нею, збирає за круглим столом педагогів – практиків і теоретиків, можновладців та батьків з різних куточків України, коли журнальна трибуна надається для широкої дискусії та дослідження громадської думки,

коли кожний редакторський коментар пронизаний повагою і любов’ю до педагога та його людяної справи.

Проте, дорогий колего, впевнена, що Ви й самі це відчуваєте, а відчули б ще більше, якби разом з нами могли опинитися на самому святі (з його фоторепортажем Ви, шановний читачу, можете ознайомитися на 3-ій сторінці обкладинки цього часопису), що було позбавлено штучного офіціозу, який зазвичай притаманний ювілейним зібранням. І хоча привітати пані Ольгу зібралися і Президент АПН В.Г. Кремень, який вручив їй золоту медаль К.Д. Ушинського, і директори інститутів Академії, і директори шкіл, керівники інститутів і кафедр НПУ імені М.П. Драгоманова, директори ДНПБ імені В.О. Сухомлинського та Київського будинку вчителя, представники ВР України, редактори педагогічних видань та партнери журналу, представники управлінського складу регіонів: Полтавського, Одеського, Хмельницького, Київського та Криму, однокурсники, рідні, друзі та колеги – тобто люди авторитетні й поважні, це не зруйнувало атмосфери світлої радості та щирої любові, які панували на цьому вечорі. Радості від спілкування однодумців. Любові ювілярки до людей та справи свого життя.

**Лілія
ДОНСЬКА**

Директор гімназії "Еконад" м. Києва, член редакційної Ради журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”

Відбиток цих світлих почуттів вгадувався й у сердечних привітаннях на адресу шановної іменинниці, і в морі розкішних квітів, їй презентованих, і в романсах і піснях на її честь, і в приватному спілкуванні в кулуарах, і в мелодіях прекрасної скрипки, яка прикрашала свято. Свято, яке почало відлік нового етапу красивого й плідного життя Ольги Іванівни Виговської – жінки, матері, педагога, науковця, громадської діячки, журналістки, красивої людини.

Прийміть нашу щирю вдячність і повагу, вельмишановна Ольго Іванівно!

Ювілейна посвята пані Ользі Виговській від хронічної оптимістки Лілії Донської

*Коли стають дорослими сини,
А ти себе вважала молодію,
То раптом відчуваєш
з гіркотою,
Що не збулись твої дівочі сни:
Життя тебе нітрохи
не жаліє,
А б'є та б'є і все по голові –
Працой, терпи й мовчи.
Які там мрії,
Париж, Моне,
„Сніданок на траві“...
Буття ж просте
і примітивно ясне –
Хились, як сонях,
липни, мов реп'ях...
Тунель без світла –
звично і сучасно.
Блукаємо навання,
шукаємо шлях,
Вже вкотре не живемо –
виживаємо,
Та мерехтить Надія у пільмі,
Любов і Віра
потайки зітхають,
Свобода б'є закутими крильми.
Ще стільки не збулося –
має збутись!
Ще стільки не прожито –
проживемо!
І ще, і ще, і ще!
Аж захлинувшись
Від чудес, яких ми варті
й ждемо!
З щасливим, світлим,
ювілейним днем!*